

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΕ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1966 | ΑΡΙΘ. 24

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΠΑΛΗΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πῶς τὰ θυμοῦμαι τὰ χρυσᾶ
παιδιάτικά μου χρόνια...
Σὰν παπαροῦνες κόκκινες
μέσα στὰ στάγια τὰ ξανθά,
παρόμοια στὰ βάθη μου
φεγγοβολοῦνε περισσά.

Τὸ σπίτι μας ζεστὴ φωλιὰ,
κι' ἀπόξω τούρτουρο καὶ χιόνια...
Καὶ τέτοιες μέρες
τὰ προκομμένα τῆς μαννούλας μου χερᾶκια
ἐξύμωναν Χριστόψωμα κροσστά
καὶ μᾶς ἐτοίμαζαν καινούρια ρουχαλάκια.

Κι' ὦ, πῶς ἐπρόσμενα,
μὲ πόση ἀνυπομονησιὰ
κι' ἐγὼ καὶ κάθε μου ἀδελφούλης
νὰ τὰ φορέσωμε, νὰ πᾶμε
τὰ μεσάνυχτα στὴν Ἐκκλησιὰ,
ποὺ θὰ σχιζόταν ὁ Οὐρανός,
νὰ κατεβῆ στὴ Γῆ μας ὁ Χριστούλης!

Κι' ἀπὸ βραδὺς μᾶς ἔλεγε·
«Νά'στε, παιδάκια μου, καλά·
καὶ τὸν φτωχὸ ποτὲ νὰ μὴν ξεχνᾶτε...
Καὶ μᾶς ἐφόρτωνε καλούδια καὶ γλυκά,
καὶ μᾶς ὠδήγαγε...»
«Στοῦ τάδε καὶ στοῦ τάδε νὰ τὰ πᾶτε...

Γιατὶ δὲν κάνει
κι' ὁ Χριστούλης θὰ ὀργιστῆ,
παιδάκια μου. Ἐμεῖς
Χριστουγεννιάτικο τραπέζι νὰ χαροῦμε,
μ' ὅλα τοῦ κόσμου τὰ καλά,
κι' ἄλλα παιδάκια τὸ φωμάκι νὰ πεινοῦνε...

«ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΠΙ ΓΗΣ, ΥΨΩΘΗΤΕ...»

Με ὕμνους καὶ δοξολογίας, μᾶς προσκαλεῖ ἡ Ἁγιωτάτη Ἐκκλησία μας, νὰ ἐορτάσωμεν καὶ πανηγυρίσωμεν τὸ γεγονός τῆς Θείας ἐνανθρωπήσεως, τὸ γεγονός τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Συνενοῦσα, ἡ Ἐκκλησία μας, τοὺς ὕμνους Αὐτῆς μετὰ τῶν ὕμνων τῶν Ἀγγέλων αἰνεῖ καὶ δοξολογεῖ τόν, δι' ἄκραν συγκατάβασιν, ἐνανθρωπήσαντα Υἱόν τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἐξ ἐτέρου προσκαλεῖ τὰ πιστά Της τέκνα νὰ συνοδεύσουν τὸν ὕμνον μετὴν ἀγιότητα καὶ τὴν δοξολογίαν μετὴν πλήρωσιν τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸν ὅποιον ἐγένετο ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐνανθρώπησις. Γνωρίζει ἄλλωστε ἡ Ἁγία Ἐκκλησία ὅτι οὐδεὶς ὕμνος, οὐδεμία δοξολογία, οὐδεμία ἐορτὴ καὶ πανήγυρις εὐαρεστεῖ καὶ εὐφραίνει τόσον τὸν Ἅγιον Θεόν, ὅσον ἡ ἀγιότης τοῦ βίου καὶ ἡ ἐκ τῶν προσκαιρῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποδέσμευσις. Διὰ τοῦτο ἐνῶ, ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Ἐορτῇ, δι' οὐρανίων ὕμνων ἐξυμνεῖ τὸν εἰς τὴν φάτιν τῆς Βηθλεέμ τικτόμενον Μεσσίαν, προσκαλεῖ συγχρόνως τοὺς χριστιανούς ὅπως τὸ γεγονός θαυμάζοντες καὶ ὕμνουῦντες, ἀπογειωθοῦν ψυχικῶς καὶ οὐρανοπολιταί, διὰ τῶν ἔργων, καταστοῦν. «Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε», προτρέπεται, ἡ Ἁγία Ἐκκλησία, τὰ τέκνα Της. Καὶ ἡ προτροπὴ περικλείει τόσας ἐννοίας, ὥστε νὰ ἰλιγγιᾷ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ νὰ διερωτᾷται: Εἰς Θεολογίας λειμῶνας αὕτη εἰσάγει ἢ εἰς βίου πραγματώσιν ἀποβλέπει; Διότι πάντως καὶ εἰς ἀμφοτέρα ὁδηγεῖ.

«Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε». Ἄς ἀφήσωμεν, ἀγαπητοί, τὸ θεολογικὸν τῆς προτροπῆς μέρος, δι' ὅσους ἔχουν λόγον νὰ ἀσχολοῦνται μετὰ αὐτὸ καὶ ἄς περιορισθῶμεν, εἰς τὰς ἐλαχίστας ταύτας γραμμάς, μετ' ὅ,τι πᾶσαν ψυχὴν ἐνδιαφέρει καὶ ὠφελεῖ, μετὰ τὸ «ὑψώθητε», μετὰ τὸν σκοπὸν δηλαδὴ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος δὲν εἶναι ἄλλος ἐκτὸς τοῦ νὰ λάβουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἐξουσίαν, «τέκνα Θεοῦ γενέσθαι», ἀποδεσμευόμενοι τῶν προσκαιρῶν καὶ οὐράνιον φρόνημα ἀποκτῶντες. «Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε». Ναὶ ὑψώθητε ἄνθρωποι «καὶ μὴ τὸ ἐπὶ γῆς φρονεῖτε», ὡς χαρακτηριστικῶς ὁ Οὐρανοπολίτης θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος συμπληροῖ.

Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ἐπεξηγῶν τὸν λόγον τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπιφανείας γράφει, ἐν μεταφράσει, ταῦτα: «Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς τῆς λατρείας (καὶ τῆς παντοίας προσηλώσεως) πρὸς τὴν γῆν καὶ τὰ γήϊνα». Καὶ προσθέτει «διὰ τοῦτο δούλου μορφὴν ἔλαβεν,

ἵνα τῆς δουλείας ἐλευθερώσῃ ταύτης· διὰ τοῦτο ἐνεπτύσθη, διὰ τοῦτο ἐρραπίσθη, διὰ τοῦτο θάνατον ὑπέμεινε τὸν ἐπονείδιστον. Μὴ λοιπὸν καταστήσωμεν ταῦτα ἀνωφελεῖ, οὔτε πάλιν νὰ ἐπανερχώμεθα εἰς τὴν προτέραν ἀσέβειαν, καὶ μάλιστα εἰς ἀσέβειαν βαρυτέραν ἐκείνης, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἔζων οἱ πρὸ Χριστοῦ ἄνθρωποι». Καὶ εἰς τὴν συνέχειαν ὁ Ἅγιος Πατὴρ παραγγέλλει «Δοξάσωμεν Αὐτὸν καὶ διὰ τῆς πίστεως καὶ διὰ τῶν ἔργων. Κανένα ὄφελος δὲν γίνεται εἰς ἡμᾶς ὅταν πιστεύωμεν ὀρθῶς καὶ εἶναι διεφθαρμένη ἡ ζωὴ μας. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ρυθμίσωμεν αὐτὴν (τὴν ζωὴν μας) ὅπως τὴν θέλῃ ὁ Θεός, ἀπομακρύνοντες τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ πᾶσαν αἰσχροτήτα, ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν, ζῶντες ὡς ξένοι πρὸς τὴν γῆν καὶ παρεπίδημοι καὶ ἄσχετοι πρὸς τὰ γήινα καὶ πρόσκαιρα». «Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε». Ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γλυκεῖα καὶ λυτρωτικὴ πρόσκλησις! Τὴν ὑψωσιν αὐτὴν, τὴν ἀνάβασιν καὶ ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς του ἀναζητεῖ παντοῦ καὶ πάντοτε ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὴν τὴν ὑψωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος σπάζει τὰ δεσμὰ τῆς σαρκὸς καὶ ἀνέρχεται ψυχικῶς, αὐτὴν ἀναζητεῖ, ὡς ἐλεημοσύνην, παρὰ τῆς φιλοσοφίας, τῆς γνώσεως, τῆς ποιήσεως, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς παντοίας τοῦ πνεύματος προσφορᾶς. Αὐτὴν τὴν ὑψωσιν, τέλος ἀναζητεῖ διὰ τῆς ψυχαγωγίας καὶ τῶν παντοίων ψυχαγωγικῶν ἐκδηλώσεων, ἐνῶ ταῦτα ὀφίουν τὴν ψυχὴν περίλυπον καὶ ἀνικανοποίητον. «Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε». Θεία ὄντως προσφορὰ καὶ χαρμοσύνη. Κατήλθεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς γῆς ἀνυψοῦται καὶ θεοειδῆς καθίσταται.

Ὁ αὐτὸς Ἅγιος Πατὴρ, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξυμῶν ταύτην, τὴν θείαν δωρεάν, γράφει: «ἐγένετο υἱὸς ἀνθρώπου (ὁ Κύριος) ἐνῶ εἶναι γνήσιος υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ κάμῃ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τέκνα τοῦ Θεοῦ», τοῦτο δὲ τὸ γεγονός χαρακτηρίζει ὡς ἀνεκφραστον τιμὴν, ἀνάστασιν ἐκ τῆς ταπεινότητος καὶ ἄφατον ἀνύψωσιν τῶν «ἐν ἀδοξίᾳ» καθημένων καὶ ὑπὸ τὸ σκότος. Λυτρώσεως ὄντως πρόξενον τὸ γεγονός τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως. Ὁ ἀσθενὴς ἄνθρωπος, διὰ τοῦ Χριστοῦ, γίνεται ἰσχυρὸς, ὁ σαρκολάτρης μεταβάλλεται εἰς πνευματέμφορον, ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς ἅγιον, ὁ γήινος εἰς οὐράνιον. Πόσοι μυριάδες ἀγίων δὲν βεβαιοῦν τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές; Πόσοι ἄσωτοι δὲν εὔρον ἐν τῷ Χριστῷ τὴν σωτηρίαν; Καὶ πόσοι ἄνομοι δὲν ἐσώθησαν γνωρίζαντες τὸ θεῖον Βρέφος τῆς Βηθλέεμ; Ὁ Σαῦλος γίνεται Παῦλος, ἡ πρῶν ἄσωτος γυνὴ ὁσία καθίσταται καὶ ὁ πλανώμενος Αὔγουστίνος εἰς Ἐπίσκοπον καὶ Ἅγιον μεταβάλλεται. Ὡς ναί ! Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ «ΟΥΜΑΝΙΣΤΙΚΟΥ», Ἡ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΙΔΕΩΔΟΥΣ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ

Ζ'

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς οἰοδήποτε ἄλλο «ουμανιστικὸν» ἢ «ἀνθρωπιστικὸν» σύστημα, ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς ἔχει καθολικὰ ἰδιότῃτα, καθ' ὅτι οὐ μόνον ἀναγνωρίζει καὶ ἐξευγενίζει τὴν προσωπικότητα πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπὶ πλέον παρέχει ὠλοκληρωμένον σύστημα ἀνθρωπιστικῶν ιδεωδῶν καὶ ἱκανοποιεῖ πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς ἀνθρωπίνας ἀνάγκας διὰ παμμεροῦς πλουτισμοῦ καὶ διαμορφώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ διὰ καθολικῆς ἐκκολάψεως, ἀναπτύξεως καὶ τελειώσεως πασῶν τῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων αὐτῆς. Ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς εἶναι, ὡς λέγει ὁ Jacques Maritain, «πλήρης» (intégral)¹ καθ' ὅσον δημιουργεῖ ἀρτίαν προσωπικότητα, αἵτινες δεικνύουν, ὡς λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «τὶ ποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ ὅση τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ εὐγένεια, καὶ ὅση ἐστὶ δεκτικὸν ἀρετῆς τουτὶ τὸ ζῶον»². Οἱ ὑπὸ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ δημιουργούμενοι ἄνθρωποι εἶναι, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ Πλίνιος, «homines maxime homines» («ἄνθρωποι κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωποι»).

Ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς δὲν εἶναι χιμαιρικὸς «ιδεαλισμὸς», ἀγνοῶν τὴν πραγματικότητα καὶ ὀδηγῶν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀπογοήτευσιν, ἀλλ' εἶναι κατ' ἐξοχὴν «ρεαλιστικὸς», διότι λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν ἀνθρωπίνην πραγματικότητα εἰς ὅλο-

1. Jacques Maritain, *Humanisme intégral*, 1936. Καὶ ὁ Philip Micklem (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 38) χαρακτηρίζει τὸν Χριστιανικὸν Ἀνθρωπισμὸν ὡς «integral humanism».

2. Π. Μελίτη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 218.

ἔργου τοῦ ἐναθρωπήσαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς οὐράνια ὕψη αὐτὸν ἀναβιβάζει καὶ εἰς ἅγιον μεταβάλλει αὐτόν.

«Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε» λοιπόν! Καὶ ἡ προτροπὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς γίνῃ προτροπὴ ὅλων πρὸς πάντας. Ἀντιχαιρετισμοῦ ταύτην ὡς ἀπευθύνωμεν πρὸς ἀλλήλους τὴν φωνὴν «Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε». Ναὶ «ὑψώθητε» ἐὰν δὲν θέλωμεν νὰ ἀνήκωμεν εἰς τὴν γῆν καὶ τὰς προσφορὰς τῆς, τελευταία τῶν ὁποίων εἶναι τὸ μνημα καὶ ἡ κόλασις.

Ἄδελφοί μου ἀγαπητοί, μὴ χάνωμεν πολῦτιμον χρόνον τῆς ζωῆς μας: «Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε».

κληρον αὐτῆς τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος, μὴ περιορίζων ταύτην εἰς τὴν ὕλικήν, βιολογικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἔκφρασιν αὐτῆς, ἀλλ' ἀποβλέπων εἰς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας καὶ εἰς τὸν ἀξιολογικὸν προσανατολισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς, ὡς τεθεμελιωμένος ἐπὶ τῆς θρησκείας τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, δὲν ὑποτιμᾷ τὰς ὕλικὰς προϋποθέσεις τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἀντιθέτως θεωρεῖ τὸν ὕλικὸν παράγοντα ὡς ὄργανον τῆς πνευματικῆς προσωπικότητος, πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ὑπερυλικῶν σκοπῶν αὐτῆς. Ὁ Χριστιανισμὸς, ὡς ἔλεγε μετὰ τινος ὑπερβολῆς ὁ William Temple, εἶναι «ἡ πλέον ὕλιστικὴ τῶν θρησκειῶν»³, ἐπειδὴ δὲν παραγνωρίζει τὰς ὕλικὰς καὶ σωματικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὰς ὑψηλὴν ἀποστολήν, δίδων τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτὰς θέσιν ἐν τῇ ἱεραρχικῇ κλίμακί τῶν ἀξιών.

Ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς, ἔχων ὡς σύνθημα αὐτοῦ τὸ «πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός» (Κολ. γ', 11), δὲν περιορίζει τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν εἰς ἓνα νοσηρὸν θρησκευτικὸν μιστικισμόν, ἀπεξενωμένον τῶν λοιπῶν ἐκφάνσεων τῆς ζωῆς, ἀλλὰ θεωρεῖ τὸ Ἅγιον ὡς τὴν ὑπερτάτην καὶ κρατίστην βεβαίως ἀξίαν, ἀλλ' ὡς ἀξίαν συνηρτημένην στενωῶς πρὸς τὰς λοιπὰς, καθ' ὅσον αὐτὴ ἐμποτίζει, καθαριάζει καὶ κατευθύνει ταύτας⁴. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν διακρίνει τὴν θρησκευτικὴν πλευρὰν τῆς ζωῆς ἀπὸ τῶν λοιπῶν αὐτῆς ἐκδηλώσεων, ἀλλὰ κυβερνᾷ πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς πτυχὰς αὐτῆς. Ὁ Χριστιανισμὸς ἢ εἶναι ψεῦδος, ὁπότε δέον νὰ ἐκδιωχθῇ τελείως ἐκ τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἢ εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὁπότε πᾶσα ἡ ζωὴ ἡμῶν πρέπει νὰ συνδεθῇ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ὠλοκληρωμένη βιοθεωρία, καθ' ὅσον εἶναι τὸ θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δέον νὰ οἰκοδομηθῇ ὁλόκληρος ὁ βίος ἡμῶν⁵. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι βιοθεωρία τόσον δι' ἕλους τοὺς ἀνθρώπους ὡς σύνολον, ὅσον καὶ κεχωρισμένως δι' ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν· πρέπει νὰ ρυθμίξῃ πᾶσαν τὴν ζωὴν πάντων τῶν ἀνθρώπων. Οὐχὶ μόνον ἡ ζωὴ τῆς λατρείας, ἀλλὰ πᾶσα ἀνεξαιρέτως ἡ ζωὴ, — ἡ ἐπαγγελματικὴ, ἡ κοινωνικὴ, ἡ οἰκογενειακὴ καὶ ἡ δημοσία ζωὴ, ἡ ζωὴ τῆς πράξεως, τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ συναισθήματος, ἡ ζωὴ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ ζωὴ τῆς ψυχαγωγίας, πᾶσα ἡ ζωὴ ἀπὸ τῆς προσευχῆς μέχρι τοῦ ποδοσφαίρου, — πρέπει νὰ εἶναι χριστιανικὴ ζωὴ⁶. Ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς δὲν περιφρονεῖ τὴν ἐπίγειον ζωὴν, διότι δῆθεν ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὴν μέλλουσαν,

3. The Lambeth Conference 1948, στ. 5

4. Εὐαγγελίου Θεοδωροῦ, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτιστικὴ Πρόοδος, περιοδικὸν «Ἠχώ τῶν Διαβιβάσεων», ἀριθμ. φύλλου 19.

5. «Towards a christian civilization», σελ. 58.

6. Ἐνθ' ἄνωτ.

Ἐκλεκτές σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱ. Χρυσόστομο

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΦΘΟΝΟΥ

(Ἀπὸ τὴν ὁμιλία στὴν Α' πρὸς Κορινθίους)

Τόσον ἀπαίσιον εἶναι τὸ κακὸ καὶ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, ποῦ καταστρέφει πρῶτον ἀπ' ὅλους αὐτὸν ποῦ τὸν ἐγέννησε. Κι' ὅπως τὸ σιουλῆμι ποῦ γεννᾷ τὸ ξύλο, τὸ πρῶτο ποῦ τρώει εἶναι τὸ ἴδιον τὸ ξύλο, ἔτσι κι ὁ φθόνος καταστρέφει πρῶτῃ πρῶτῃ τὴν ψυχὴ ποῦ τὸν ἐγέννησε, καὶ καταντᾷ νὰ φέρῃ γιὰ τὸν φθονερόν τ' ἀντίθετο ἀποτέλεσμα ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ θέλησε. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζῃς αὐτὸ ποῦ γίνεται μὲ τοὺς φθονοῦμενους στὴν ἀρχή, ἀλλὰ νὰ βλέπῃς τὸ ἀποτέλεσμα καὶ τὸ τέλος. Καὶ θὰ ἰδῆς τότε, πῶς ἡ κακία τοῦ φθονεροῦ ὀδηγεῖ τοὺς φθονοῦμενους στὸ ν' ἀπολαβαίνουν μεγαλύτερες τιμές.

* * *

Γιατὶ μερικοὶ κατορθώνουν νὰ παίρνουν καὶ τὸν Θεὸν ἀκόμα συμμαχό τους καὶ νάχουνε τὴν προστασία του ἀπὸ ψηλά. Ὁ φθονερός ὅμως, χωρὶς αὐτήν, καταντᾷ νᾶναι τὸ ἔρμαιο καὶ τὸ παιγνίδι τοῦ καθενός· καὶ ζωσμένος ἀπὸ τὰ πάθη του ἀφανίζεται κυριολεκτικὰ ἀπ' αὐτὸ προτοῦ νὰ τὸν κυκλώσουν οἱ ἀπέξω ἐχθροὶ. Καὶ σὰν νὰ τὸν ροκανίζουμε ἀθώρητα στόματα, ἔτσι κι αὐτὸς ἀφανίζεται καὶ λές τὸν καταπίνουν τὰ βᾶθη τῆς θάλασσας.

Καὶ ξέροντας αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, ν' ἀποφεύγωμε τὸ ὀλεθριὸν αὐτὸ πάθος, κι ἄς τὸ ἐξορίζωμε, ὅσο τὸ μπορούμε, ἀπὸ τὴν

ἀλλ' ἀντιθέτως διδάσκει, ὅτι ἡ μέλλουσα ζωὴ κερδίζεται μόνον, ὅταν πᾶσαι αἱ πτυχαὶ καὶ ἐκφάνσεις τῆς ἐπιγείου ζωῆς ἀξιοποιῶνται, ἀγιάζωνται, ἐμποτίζωνται καὶ κυβερνῶνται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἰδεολογίας⁷.

Ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς ἀνταποκρίνεται εἰς πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς ἀξιολογικὰς ροπὰς τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ καθιστᾷ ἀντικείμενον τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ ὀλόκληρον τὸν κύκλον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς (θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, αἰσθητικῆς, διανοητικῆς, κοινωνικῆς, πολιτικῆς, οικονομικῆς, ἀτομικῆς, οἰκογενειακῆς κ.λ.π.), ἵνα ἐξυψώσῃ ταύτην καὶ ὀδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν τελείωσιν.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

7. Πρβλ. αὐτόθι, σελ. 53.

ψυχή μας. Γιατί είναι τὸ ἀπαισιώτερο ἀπ' ὅλα τὰ πάθη, κι ἀφανίζει τὴν ἴδια μας τὴ σωτηρία, ἐπειδὴ εἶναι τοῦ πονηροῦ Διαβόλου ἐφεύρεση. Γι' αὐτὸ κι ἔλεγεν ἕνας σοφός, «Φθόνω δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον». Ναί! Ἀπὸ τὸ φθόνον τοῦ διαβόλου ὁ θάνατος μπῆκε στὸν κόσμον.

* * *

Καὶ τί σημαίνει αὐτό, πῶς «ὁ θάνατος μπῆκε στὸν κόσμον ἀπὸ τὸ φθόνον τοῦ διαβόλου»; Ὅταν εἶδε δηλαδὴ τὸ κακὸ αὐτὸ θηρίο πῶς ὁ πρωτόπλαστος γίνηκεν ἀθάνατος, κατώρθωσε νὰ τὸν παρασύρῃ μὲ τὴν πονηρία του στὴν παρακοή, κι ἐπέτυχε μ' ἐκείνη νὰ σύρῃ ἐπάνω του τὴν τιμωρία τοῦ θανάτου. Ὁ φθόνος λοιπὸν ἐτοίμασε τὴν ἀπάτη· καὶ ἡ ἀπάτη τὴν παρακοή· καὶ ἡ παρακοή τὸν θάνατο. Καὶ γι' αὐτὸ λέει, πῶς «μπῆκε ὁ θάνατος στὸν κόσμον ἀπὸ τὸ φθόνον τοῦ Διαβόλου».

Βλέπω τί ἀφανισμὸ φέρνει τὸ πάθος αὐτό. Αὐτὸν ποὺ τιμήθηκε μὲ τὴν ἀθανασία, τὸν ἔκαμε ὑποχείριον τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ ὁ μὲν ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας, βάζοντας σ' ἐνέργεια τὸν φθόνον του, κατώρθωσε νὰ καταδικασθῆ σὲ θάνατο ὁ πρωτόπλαστος, ποὺ ἦταν ἀθάνατος. Ὁ προστάτης μας ὁμοῦς καὶ φιλόανθρωπος Κύριός μας, μὲ τὸν δικὸν του θάνατο, μᾶς ξαναχάρισε τὴν ἀθανασία, κι ἐπιτύχαμε περισσότερα ἀπ' αὐτὰ ποὺ χάσαμε.

* * *

Ἐκεῖνος μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὸν Παράδεισον, κι αὐτὸς μᾶς ἀνέβασε στὸν οὐρανό. Ἐκεῖνος μᾶς ἔκαμε νὰ καταδικασθοῦμε σὲ θάνατο, κι' αὐτὸς μᾶς ἐχάρισε τὴν ἀθανασία. Ἐκεῖνος μᾶς ἀποστέρησε τὴν ἀπόλαυση τοῦ Παράδεισου, κι αὐτὸς μᾶς ἐτοίμασεν ὀλόφωτη κι' ὀλοστολίστη τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Βλέπεις λοιπὸν τὴν ἐφευρετικότητα τοῦ Κυρίου σου; Καὶ πῶς τὰ ὄπλα ποὺ ὁ φθόνος τοῦ διαβόλου τὰ ἐτοίμασε κατὰ τῆς σωτηρίας μας, τὰ μετὰστρεψε — τὰ ἴδια ἐκεῖνα—ἐνάντια στὸ κεφάλι του; Γιατί δὲν μᾶς καταξίωσε μονάχα μεγαλύτερα ἀγαθὰ, ἀλλὰ μᾶς τὸ παρέδωκεν καὶ ὑποχείριό μας ἐκεῖνο, λέγοντας. «Ἴδου δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων». Σᾶς ἔδωκα τὴ δύναμη νὰ πατᾶτε ἐπάνω σὲ φίδια· καὶ σὲ σκορπιούς.

* * *

Λογιάζοντας λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ τὸν φθόνον, ἅς ἐξορίζουμε ἀπὸ τὴν ψυχή μας, κι ἅς κερδίσουμε, μὲ τὰ καλά μας ἔργα, τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Γιατί αὐτὸ εἶναι τὸ ἀκαταμάχητον ὄπλον μας, κι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλύτερη περιουσία μας. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Ἰσμαὴλ, ἄν καὶ ἦταν νεὸς κι ἀπροστάτευτος καὶ πολὺ φτωχὸς, ἐτράνεψε

Η ΧΑΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ

Β'

ΠΡΟΕΛΕΥΣΙ ΤΗΣ ΑΛΗΘΗΝΗΣ ΧΑΡΑΣ

Ὁ Χριστός. Αὐτὸς εἶναι ἡ μοναδική φυσική πηγή τῆς πραγματικῆς χαρᾶς. Ἡ ἄμωμη καὶ ἄχραντη Θρησκεία Του μὲ τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὶς ἀπαγορεύσεις της, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς συνεχεῖς ἐντολές της σκοπὸ ἔχει ὄχι νὰ σκοτώσῃ, ἀλλὰ νὰ προφυλάξῃ, καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν χαρὰ. Ζητεῖ ν' ἀπομακρύνῃ μιὰ γιὰ πάντα τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὰ ὑποπτα μέρη, ὅπου σφαγιάζεται ἡ τιμὴ, καὶ ἡ χαρὰ κατατομεῖται, καὶ θάπτεται.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, μὲ τὴν διδασκαλία καὶ τὸ προσωπικὸ του ὑπέρλαμπρο παράδειγμα, σπουδαιότατα μᾶς διαφωτίζει ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Ὁ Θεὸς πρέπει νὰ ἴναι πάντα τ' ὄξυγόνον τῆς ψυχῆς μας. Ἡ παντοτεινὴ παρουσία Του μᾶς χαροποιεῖ. «Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πραξ. ιζ', 28). Ἡ χάρις Του καρποφορεῖ μέσα μας, μυστικά, τὸν τερψικάρδιο καρπὸ τῆς χαρᾶς, σὰν πρόγευσι καὶ προαπόλαυσι τῆς μελλοντικῆς χαρᾶς στὴν αἰώνια βασιλεία Του. Καὶ σ' αὐτὴν ἀνήκουν φυσικὰ αὐτοὶ ποὺ τὴν ζητοῦν ἐπίμονα καὶ ἐπίπονα τὴν ἐπιδιώκουν νυχθήμερα, κι' αἰσθάνονται τὸ λόγο τοῦ Κυρίου «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν» (Ματθ. κγ', 26). Νὰ τὰ γνωρίσματά τους, ποὺ τόσο χαροποιά εἶναι καὶ χαρούμενα:

1) Χριστιανικὴ πίστι-ἐλπίδα.

Ὁ Παῦλος εἶχε καὶ πίστι καὶ ἐλπίδα στὸν Θεὸ τῶν πατέρων του. Ἀλλὰ γιὰ ἰδέσθε τὸν πόσο δυστυχισμένος εἶναι σὰν βρή-

κι ἀυξήθηκε κι ἔφθασε νὰ γίνῃ μεγάλο ἔθνος· ἐπειδὴ ὁ Θεός, φησιν, ἦν μετὰ τοῦ παιδίου. Ὁ Θεός ἐπροστάτευε τὸ παιδί. Γιατὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατηφόρισεν ὡς ἐμᾶς ὁ λόγος αὐτός.

* * *

Ἄς καταφρονέσωμε, λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ, καθετὶ τωρινό, κι ἄς λαχταρήσωμε τὰ μελλούμενα. Νὰ προτιμᾶτε, παραπάνω ἀπ' ὅλα, τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Καὶ μὲ τὴν ἄριστη πολιτεία μας καὶ διαγωγή μας ἄς ἀποκτήσωμε — ἀπὸ τώρα — πολλὴ παρησία γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας· γιὰ νὰ μπορέσωμε καὶ τὴν ζωὴν μας αὐτὴν νὰ περάσωμε ἄλυπα καὶ νὰ ἀπολαύσωμε τὰ μελλούμενα καλά.

Ἀπόδοση ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

σκεται μακριά ἀπ' τῆ σωτήρια χάρι τοῦ Χριστοῦ. Δέν τὸν πιστεύει σὰν Μεσσία - Θεὸ. Τοῦ φαίνεται «σκάνδαλο» τὸ σταυρικό Του πάθος. Γι' αὐτὸ Τὸν πολεμεῖ. Τὸν καταδιώκει ἀδυσώπητα. Μέσα του ἔχει τεράστιες συγκρούσεις. Μιά φρικτὴ τραγωδία διαδραματίζεται. Τρέφει μῖσος ἄσπονδο κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν χριστιανῶν, πού διαστρεβλώνουν τάχα τὶς θρησκευτικὲς παραδόσεις τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν, «ὧν ἡ υἰοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθήκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι» (Ρωμ. θ', 4). Ζητεῖ νὰ τοὺς ἐξαφανίση ἀπ' τὸ προσκήνιο τῆς ζωῆς!..

Ἄλλὰ στὸ δρόμο τῆς Δαμασκοῦ γίνεται τὸ παμμέγιστο θαῦμα. Ὁ διώκτης καταδιώκεται ἀπ' τὸ διωκόμενο Χριστό. Καὶ συλλαμβάνεται. Τοῦ φανερώνεται τὸ μεγάλο του σφάλμα. Τοῦ δηλώνεται κατηγορηματικά, «ἄνωθεν», τὸ «σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν» (Πράξ. κς', 14). Τοῦ ἀποκαλύπτεται ὀλοφάνετα ὁ Κύριος. «Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις» (Αὐτόθι κβ', 9). Κι' ἔτσι ὁ Σαοῦλ γίνεται ὁ Παῦλος, ὁ θεσπέσιος καὶ οὐράνιος Παῦλος. Πιστεύει τώρα ἀκράδαντα, πῶς ὁ Χριστὸς εἶναι πραγματικὰ ὁ Μεσσίας, τὸν Ὅποιο μέ τόση ἀγωνία ἀνέμενε ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός, καὶ ὅμως τόσο τραγικὰ Τὸν ἀρνήθηκε καὶ στὸ ἱκρίωμα τοῦ Σταυροῦ Τὸν ἀνύψωσε καὶ Τὸν ἐθανάτωσε! Πιστεύει, καὶ παραδέχεται, μ' ὄλη τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς του, τὸν γλυκύτατο Ἐσταυρωμένο, προσωπικό του Θεὸ καὶ Σωτῆρα. Κι' ἡ δυνατὴ καὶ φωτισμένη αὐτῆ πίστις στὸν Κύριο, παθόντα καὶ ἀναστάντα, τὸν κάνει πυρφόρο «ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα» τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ αἰσθάνεται βαθεῖα τὴν τρισεμμέγιστη ἀποστολή του σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους «ἀνοίξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Καὶ ὄχι μόνο τοῦτο ἀλλὰ καὶ τὴν αἰώνια κληρονομιά μ' ἐκείνους πού ἔχουν ἀγιασθῆ μετὰ τὸ μέσο τῆς ἀληθινῆς καὶ ζωντανῆς πίστεως στὸ πάντιμο ὄνομα τοῦ Λυτρωτοῦ (Αὐτόθι κς', 18).

ὦ, ἀλήθεια! Αὐτὴ ἡ πίστις στὸ Χριστὸ πόσο ἐχαροποίησε τὸν Παῦλο! Τὸν ἔκαμε νὰ βρῆ τὸν ἑαυτόν του. Τὸν μετέβαλε σὲ ἄλλο ἄνθρωπο, ἐνθουσιώδη, φλογερό, ἀκαταπόνητο, ἀκατάβλητο, γεμᾶτο ἐλπίδα κι' αἰσιοδοξία. Τὸ ἐσωτερικό του δράμα τερματίσθηκε. Ψυχικὰ ἀποκαταστάθηκε. Θεμελιώθηκε στὴν ἀδιάσειστη χριστιανικὴ πίστι. Καὶ βρῆκε ἀμέσως στὴ ζωὴ του χαρά, γαλήνη, εὐστάθεια, παρηγορία. Κι' ἀπ' τὸ περίσσευμα τῆς χαρούμενης ψυχῆς του θὰ διδάσκη, καὶ θὰ συμβουλευῆ τοὺς ἀνθρώπους, πού διψοῦν χαρά, πού καὶ πῶς πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσουν. Στὴν πίστι τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀγία, ἡ ὁποία γεμί-

ζει κάθε ψυχή πιστή από αδιάφευστη, γλυκειά, έλπίδα. Γι' αυτό γράφει στους Ρωμαίους, πώς στο Σωτήρα όλα τὰ έθνη θά στηρίξουν τήν έλπίδα για τή σωτηρία τους. Κι' αυτή τήν έλπίδα κανείς άλλος δέν τήν έδωσε παρά αυτός «ό Θεός τής έλπίδος», ό 'Οποίος εΐθε νά γεμίση όλους σας μέ κάθε χαρά και ειρήνη και νά σās στερεώνη στην πίστι, για νάχετε περισσή έλπίδα μέ τήν δύναμι του αγίου Πνεύματος (κεφ. ιε', 12-13).

Καρπός λοιπόν τής χαρᾶς είναι ή πίστι κι' ή έλπίδα. Γι' αυτό γράφει κι' ό περίφημος συγγραφέας Toth· «δοκίμασε ν' αποσπάσης τήν ψυχήν σου από τον Θεόν, και τότε γίνεται ανήσυχη, συνταράσσεται, αναζητεί και κλαίει, μέχρις ότου επανεύρει τον Θεόν. 'Ο κόσμος όλος τής φαίνεται σαν μιὰ πόλι ξρημη μέ δρόμους μακρούς και σκοτεινούς, όπου σκοντάφτει σε κάθε βήμα της. 'Από κάθε παράθυρο τήν παρακολουθεί ή όδύνη και ό θάνατος».

Χρειάζεται επομένως πίστις δυνατή, για ν' ανθοβολήση ή χαρά, ή όποία είναι όλοτέλα αδύνατο ν' ανατείλη σε ψυχές ανθρώπων άπίστων, άποτυχημένων, κενών ψυχικά, άρρώστων διανοητικά, παιγνίων ενός όποιουδήποτε ευτελέστατου πάθους! Αυτοί - κατά τήν διαβεβαίωσιν του Παύλου - , «έλπίδα μη έχοντες και άθεοι εν τῷ κόσμῳ» ('Εφεσ. β', 12), σαν λ.χ. τον Καρυωτάκη που ανεφέραμε πριν, είναι όχι μόνο άξιολύπητοι, αλλά και άξιοκατάκριτοι. Και έρωτώ: Μποροῦν, είναι δίκαιο, σωστό και ήθικό, τέτοιοι ξεπεσμένοι άνθρωποι νά ύψώνωνται σε σύμβολα, νά τιμῶνται δημόσια, και νά προβάλλωνται στα σοβαρά πρὸς μίμησι; 'Υστερα, πῶς θέλετε τέτοιοι άνθρωποι, τόσο πολὺ όλιγόψυχοι και άκαρδοι, που ζοῦν, πολιτεύονται και πεθαίνουν σαν νά μη ύπάρχη Θεός και Θ. Πρόνοια, πῶς θέλετε νά ευδοκιμήσουν, πῶς θέλετε νά δοκιμάσουν τήν γνήσια χαρά τής ζωῆς; 'Ο κόσμος δέν δημιουργήθηκε μήτε κινείται και συντηρεΐται από τύχη σκληρή, τυφλή, αλλά προέρχεται και κατευθύνεται πάνσοφα άπ' τον πανάγαθο Θεό, που προνοεί για όλα στοργικά. Αυτή είναι ή αλήθεια. Τέτοια ασάλευτη πίστι κυριαρχοῦσε σ' όλόκληρο τον έσωτερικό κόσμο του Παύλου, γι' αυτό και ή καρδιά του ήταν πάντοτε πλημμυρισμένη από ανέκφραστη χαρά κι' έλπίδα, που παρέμενε ανεπηρέαστη από κάθε αντιξοότητα τής ζωῆς του. Κι' έτσι μπορούσε νά θέτη τοῦτο τὸ λόγο σαν σύνθημα τής ζωῆς: «τῆ έλπίδι χαίροντες» (Ρωμ. ιβ', 12).

2) **Λύτρωσις - Κοινωνία μέ τον Χριστόν.**

'Αστείρευτη και αΐωνια πηγή χαρᾶς είναι αποκλειστικά ό Χριστός. Και «έν όμολογήσης έν τῷ στόματί σου Κύριον 'Ιη-

σοῦν καὶ πιστεύσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ» (Αὐτόθι ι', 9). Τοῦτο ἀπ' τὴν προσωπικὴ ἐμπειρία τοῦ Ἀποστόλου προβάλλεται σὲ κάθε ἄνθρωπο, πού ποθεῖ τὴν πραγματικὴν χαρὰ. Γιατί, μόνο ὁ λυτρωμένος ἄνθρωπος χαίρει καὶ ὑπερχαίρει. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπ' τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας - ἐνοχῆς φέρει τὴν εἰρήνευσι στὴ ψυχὴ, τὴν ἐσωτερικὴ ἡρεμία καὶ γαλήνη. Εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀδύνατο νὰ βασιλεύσῃ ἡ χαρὰ σὲ ἀναστατωμένη ἀπ' τὴν ἁμαρτία, ἀπελπισία καὶ ἀπιστία συνείδησι. Κι' ὁ Παῦλος, ὅταν πίστευσε στὸν Κύριο, ὅταν δέχθηκε ἀπ' τὸν ἀπόστολο Ἄνανιαν τὸ φῶτισμα καὶ τὴ θεία χάρι τοῦ Βαπτίσματος (Πραξ. θ', 18), τότε λυτρώθηκε ἀπ' τὸ ἄγχος τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας κι' ἀπ' ὅ,τι ἄλλο κατεβάρυνε τὴν εὐαίσθητη συνείδησί του. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσῃ σ' ὅλο τὸ βάθος τους τὰ σκιρτήματα τῆς χαρᾶς τοῦ θεοφωτιστοῦ Ἀποστόλου, πού προέρχονται ἀπ' τὸ συναίσθημα πῶς λυτρώθηκε ἡ ψυχὴ του χάρις στὸ σωτήριο πάθος τοῦ Χριστοῦ. Τόσο πολὺ ἀγάπησε κι' αὐτόν, κι' ὅλο τὸν κόσμον, ὁ καλὸς Θεός, ὥστε «τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν (εἰς θάνατον), ἵνα «πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ', 15-16). Κι' αὐτὴ ἡ θεϊκὴ καὶ ἀπερίγραπτη ἀγάπη «ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Παύλου, δηλ. ξεχύθηκε κι' ἐπλημύρισε μέσα στις καρδιές μας μετὰ τὴν χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πού μᾶς δόθηκε σὰν ἀρραβῶνας τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος μας, καὶ βεβαιώνεται μετὰ τὸ μαρτυρικὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὅποιος «ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. ε', 5-6).

Ἔτσι ὁ Παῦλος «αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμενος» (Ἐβρ. θ', 12), πλέει μέσα σὲ πέλαγος χαρᾶς κι' ἀνείπωτης εὐτυχίας. Δὲν ζῆ πιά αὐτός. Ζῆ μέσα του ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, στὸν Ὅποιο ὁ νοῦς του ἐγίνε αἰχμάλωτος. Καὶ τὸ σῶμα του ὑπηρετεῖ τὸ Χριστό, στὸν Ὅποιο ὁλοκληρωτικὰ ὑποδουλώθηκε. Ὁλόκληρος, μετὰ ψυχὴ καὶ σῶμα, βρίσκεται συνενωμένος μ' Ἐκεῖνον, τὸν αἰσθάνεται σὰν Θεὸ τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλπίδος, τῆς ὑπομονῆς, τῆς παρακλήσεως (Ρωμ. ιγ', 33. ιε', 5 Β' Κορινθ. α', 3. ιγ', 11). Τὸν πιστεύει προσωπικῶς, κι' ὅλου τοῦ κόσμου, Λυτρωτῆ. Καὶ γι' αὐτὸ χαρὰ ἀνεκφραστῆ, ἀγία ἡδονή, μακαριότητα ἄφατη δοκιμάζει. Κι' ὅλα αὐτὰ τὰ χαρούμενα συναισθήματά του ξεχειλίζουν ἰδιαίτερα στὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν (κεφ. η', 31-39), ὅπου τ' ἀλλεπάλληλα ἐρωτήματα ἐκφράζουν τ' ἅγια σκιρτήματα τῆς καρδιᾶς του, πού ἀγάλλεται ἀπὸ εὐχαρίστησι καὶ ἀσυγκράτητο ἐνθουσιασμό.

Τί, λοιπόν, θὰ ποῦμε συμπερασματικά, ἐρωτᾷ; Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας καὶ μᾶς προστατεύῃ, ποιὸς θὰ ἔναι ἐναντίον μας;

Καὶ βέβαια κανεῖς. Γιατὶ Αὐτός, πού δὲν λυπήθηκε τὸ μονάκριβο υἱό Του, ἀλλὰ πρὸς χάρι μας τὸν παρέδωκε σὲ θάνατο, πῶς δὲν θὰ μᾶς χαρίση μαζί μ' Ἐκεῖνον κι' ὅλες τὶς χάριτες, πού θ' ἀπαιτήση ἢ σωτηρία μας; Καὶ ποιὸς θὰ βρεθῆ κατηγορὸς ἐναντίον τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ; Κανεῖς ἀπολύτως. Γιατὶ ὁ Θεὸς μᾶς δικαιώνει. Καὶ συγχωρεῖ τὶς ἁμαρτίες μας. Καὶ ποιὸς θὰ μᾶς κατακρίνη; Κανεῖς. Γιατὶ ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ μᾶς. Πολὺ δὲ περισσότερο ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε γιὰ μᾶς, ὁ Ὅποιος κι' εἶναι τώρα, σὰν Θεάνθρωπος, θρονιασμένος στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μεσιτεύει στὸν οὐράνιο Πατέρα γιὰ μᾶς. Καὶ ποιὸς θὰ μπορέση νὰ μᾶς χωρίση ἀπ' τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχώρια ἢ διωγμὸς ἢ πείνα ἢ γυμνότηθα ἢ μάχαιρα; Γιατὶ εἶναι γραμμένο, πῶς γιὰ σένα, Κύριε, κινδυνεύομε κάθε μέρα νὰ θανατωθούμε. Θεωρηθήκαμε ἀπ' τοὺς διώκτες μας σὰν πρόβατα ἔτοιμα γιὰ σφαγή. Ἄλλὰ σ' ὅλα αὐτὰ νικοῦμε —μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ πού μᾶς ἀγάπησε καὶ δὲν μᾶς ἀφίνει ἀπροστάτευτους—στὶς δύσκολες περιστάσεις! Διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι οὔτε θάνατος, μήτε ζωὴ—εὐτυχισμένη καθὼς ὑπόσχονται—οὔτε ἄγγελοι, μήτε ἄρχαὶ ἢ δυνάμεις δηλ. τάγματα οὐρανίων πνευμάτων, οὔτε αἱ περιστάσεις τοῦ παρόντος ἢ τοῦ μέλλοντος οὔτε ἐπιτυχίαι φανταχτερές καὶ ἀνυψωτικὲς τοῦ ἀνθρώπου ἢ ταπεινωτικὰ γεγονότα, μήτε κάποια ἄλλη κτίσις θὰ μπορέση νὰ μᾶς χωρίση καὶ ἀπομακρύνῃ ἀπ' τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια μᾶς ἐδείχθηκε τρανὰ στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ ταῦτα, ἡ χαρὰ τοῦ Παύλου, ἡ ἀληθινὴ χαρὰ στὴ ζωὴ ἐκπηγάζει ἀπ' τὴν ἀνέκφραστη μακαριότητα, πού δημιουργεῖ ὁ ἀδιάσπαστος δεσμὸς, ἡ ἀγία καὶ στενὴ ἐπαφή καὶ διαρκὴς ἐπικοινωνία μὲ τὸν Λυτρωτὴν Χριστόν, μαζί καὶ ἡ βαθεῖα συναίσθησι πῶς ὅσοι πραγματικὰ σ' Αὐτὸν πιστεύουν, καὶ Τοῦ εἶναι ἀφωσιωμένοι, ἀποτελοῦν παιδιὰ ἐκλεκτὰ καὶ ἀγαπημένα τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο διαζωγραφίζει ὁ Ἀπόστολος σ' ὅλες τὶς ἐπιστολὲς του. Εἶναι παντοῦ διάχυτη κι' ἐκφραστικὴ ἡ ἰδέα τῆς ζωντανῆς «κοινωνίας» του μὲ τὸν Χριστόν. Χωρὶς καμμιά ἐπιτήδευσι, ἀλλ' ὅλως διόλου φυσικά, ξεπηδοῦν ἀπ' τὸν πλοῦσιο συναισθηματικὸ του κόσμου φράσεις καὶ ἔννοιαι, γεμᾶτες πλαστικότηθα καὶ χάρι, πού ὄχι ἀπλῶς σ' ἐντυπωσιάζουν βαθεῖα, ἀλλὰ καὶ σὲ βεβαιώνουν πῶς προέρχονται ἀπὸ ψυχὴ μεγάλη, ὑπερκόσμια, ἀπὸ ἄνθρωπο, πού τὴν καθ' ὅλου ζωὴ του διαποτίζει πνοὴ ὑπερφυσικὴ, ὅλο χαρὰ καὶ ἄρρητη μεγαλειότητα.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ
Ἱεροκέρυς Ἱ. Μητροπόλεως Πρεβέζης

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ
Ο ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΛΟΓΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Θ. Ἐστὼ τις μήτε κακός, καὶ ἀρετῆς ἤκων εἰς τὸ ἀκρότατον οὐχ ὀρῶ τινα λαβὼν ἐπιστήμην, ἢ ποία δυνάμει πιστεύσας, ταύτην ἂν θαρροίη τὴν προστασίαν. Τῶ ὄντι γὰρ αὕτη μοι φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, ἄνθρωπον ἄγειν, τὸ πολυτροπώτατον τῶν ζώων, καὶ ποικιλώτατον. Γνωίη δ' ἂν τις, τῇ τῶν σωμάτων θεραπεία τὴν τῶν ψυχῶν ἰατρειάν ἀντεξέτασας, καὶ ὅσω μὲν ἐργώδης ἐκείνη καταμαθὼν, ὅσω δὲ ἢ καθ' ἡμᾶς ἐργωδεστέρα προσεξετάσας, καὶ τῇ φύσει τῆς ὕλης, καὶ τῇ δυνάμει τῆς ἐπιστήμης, καὶ τῶ τέλει τῆς ἐνεργείας τιμιωτέρα. Ἡ μὲν γὰρ περὶ σώματα πονεῖται, καὶ τὴν ἐπίκηρον ὕλην καὶ κάτωρέουσαν, πάντως λυθησομένην καὶ πεισομένην τὸ ἑαυτῆς· κἂν νῦν τῇ συμμαχίᾳ τῆς τέχνης κατακρατήσῃ τῆς ἐν αὐτῇ στάσεως, ἢ γὰρ νόσος, ἢ χρόνος ἔλυσεν, εἴξασαν τῇ φύσει, καὶ τοὺς ἰδίους ὄρους οὐχ ὑπερβαίνουσαν. Τῇ δέ, περὶ ψυχὴν ἢ σπουδὴν, τὴν ἐκ Θεοῦ θείαν, καὶ τῆς ἀνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῶ χείροντι συνεδέθη· τάχα μὲν καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, ἄς μόνος οἶδεν ὁ συνδήσας Θεός, καὶ εἰ τις ἐκ Θεοῦ τὰ τοιαῦτα ἐσοφίσθη μυστήρια. Ὅσον δὲ οὖν ἐμὲ γινώσκειν, καὶ τοὺς κατ' ἐμέ, δυοῖν ἔνεκεν. Ἐνὸς μὲν, ἵνα δι' ἀγῶνος καὶ πάλης τῆς πρὸς τὰ κάτω, τῆς ἀνω δόξης κληρονομήσειεν· ὥσπερ χρυσὸς τῶ πυρί, τοῖς τῆδε βασανισθεῖσα, καὶ ἀρετῆς ἄθλον, ἀλλὰ μὴ Θεοῦ

— *Τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν.*

Ἀρχικὸς ὀρισμὸς τῆς φιλοσοφίας, τὸν ὁποῖον ὁ θεῖος Γρηγόριος μεταφέρει εἰς τὴν θεραπευτικὴν τῶν ψυχῶν, ποῦ εἶναι πολὺ διάφορη εἰς περιεχόμενό της καὶ ἀσυγκρίτως ὑψηλότερη καὶ δυσκολώτερη ἀπὸ τὴν ἰατρικὴν τῶν σωμάτων.

— *Τὴν ἐκ Θεοῦ θείαν.*

Ἄνεφύσησεν γὰρ ὁ Θεός, ἐκ χορῆς πλάσας τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος· εἰς ψυχὴν ζῶσαν» (Γεν. Β', 7). Καὶ ἀλλαχοῦ. «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν». (Γεν. Α', 27).

— *Ὅσον δὲ οὖν ἐμέ.*

Ἐρμηνεία καταδηλοῦσα τὸ ἀπροσμέτρητο βάθος τῆς θεολογικῆς σοφίας τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας μας Πατέρα.

Θ. Ἐς δεχθοῦμε ὅμως πὼς ὑπάρχει κάποιος πού και κακὸς δὲν εἶναι, κι' ἔχει μάλιστα φθάσει στὴν ἀκρότατην ἀρετὴν. Δὲν βλέπω σὲ ποιὰν ἐπιστημονικὴν κατάρτιση, ἢ σὲ ποιὰ δύναμη θὰ μποροῦσε νὰ στηριχθῆ, γιὰ ν' ἀναλάβῃ θαρρετὰ τὴν ποιμαντοριὰν αὐτῆ. Γιατὶ πραγματικὰ αὐτὸ μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι σὰν κάποια τέχνη τῶν τεχνῶν κι' ἐπιστήμη τῶν ἐπιστημῶν· τὸ νὰ κυβερνᾷ δηλαδὴ κανεὶς τὸν ἄνθρωπο, πού εἶναι τὸ πανουργότερο καὶ τὸ περισσότερον ἰδιόμορφο ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα. Κι' αὐτὸ θὰ τὸ καταλάβαινε κανένας, ἂν ἀντιπαραβάλλῃ τὴν θεραπεία γιὰ τὰ σώματα μὲ τὸν τρόπο πού γιαιτρεύονται οἱ ψυχές, κ' ἂν μάθῃ καλά, μὲ τὴν προσεκτικὴν ἐξέταση, καὶ πόσο βέβαια δύσκολη εἶναι ἐκείνη, μὰ καὶ πόσο δυσκολώτερη εἶναι ἡ δική μας, κι' ὅσον ἀφορᾷ τὴ φύση τῆς καὶ τὴν οὐσία τῆς, κι' ὡς πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν κατάρτιση πού χρειάζεται, κι' ὡς πρὸς τὸν σκοπὸ πού ἀποβλέπει.

Γιατὶ ἐκείνη μὲν καταγίνεται μὲ τὰ σώματα καὶ γύρω ἀπὸ τὴν πρόσκαιρην ὕλική μας χαμοζωή, πού ὅπωςδὴποτε θὰ διαλυθῆ κάποτε καὶ θ' ἀκολουθήσῃ τὴ μοῖρά τῆς, ἔστω κι' ἂν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἐπιστήμης σταματήσῃ προσωρινῶς τὴ φθορὰ τῆς. Γιατὶ στὸ τέλος ἢ ἀρρώστεια ἢ ὁ καιρὸς θὰ τὴν καταλύσῃ, καὶ θὰ παραδοθῆ στὸ ριζικὸ τῆς, πού μὲ κανένα τρόπο δὲ μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ τοὺς ὅρους του.

Ἡ ἄλλη ὅμως ἀσχολεῖται κι' ἀποβλέπει στὴν ψυχὴ, πού εἶναι θεία ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ μετέχει στὴν εὐγένεια τῆς πνευματικῆς ἀνώτερης φύσης, καὶ πρὸς αὐτὴν κατατείνει καὶ σπεύδει, ἂν κι' ἔχῃ συνδεθῆ καὶ συνυπάρχει μὲ τὴν κατώτερη. Ἴσως μὲν καὶ γι' ἄλλες αἰτίες, πού μονάχα ὁ Θεὸς πού τίς συνέδεσε ξέρει, ἢ κι' ἂν ὑπάρχῃ καὶ κανεὶς ἄλλος, πού ὁ Θεὸς τὸν ἐφώτισε νὰ κατανοῆ τὰ θεῖα του μυστήρια. Κι' ὅσο λοιπὸν μπορῶ νὰ καταλάβω ἐγὼ καὶ οἱ ὅμοιοί μου, τῶκαμε γιὰ δύο λόγους. Ἀφ' ἐνὸς μὲν γιὰ νὰ μπορέσῃ, μὲ τὴν πάλη καὶ μὲ τὸν ἀγῶνα πρὸς τὰ γήϊνα, νὰ κληρονομήσῃ τὴν ἐπουράνια δόξα. Κι' ὅπως τὸ χρυσάφι μὲ τὴν φωτιά, ἔτσι κι αὐτὴ ἀφοῦ δοκιμασθῆ μὲ τὰ γήϊνα ἐδῶ, ν' ἀπολαύσῃ αὐτὰ πού λαχταρᾷ, ὄχι μονάχα σὰν δῶρο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ σὰν βραβεῖον ἀρετῆς. Κι' αὐτὸ δὲ ἦτανε μιὰ δωρεὰ τῆς ἀπροσμέτρητης ἀγαθότητάς του· νὰ κάμῃ δηλαδὴ τὸ ἀγαθὸ καὶ δικό μας κατόρθωμα, κι' ὄχι κάτι πού ξεφυτρώνει μονάχο του καὶ ἀπὸ τὴν φύση· ἀλλὰ καὶ πού καλλιεργεῖται μὲ τὴν προαίρεσή μας, καὶ μὲ τὴν αὐτεξουσιότητά μας νὰ κινούμεθα ἐλεύθερα καὶ πρὸς τὰ δύο.

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

δῶρον μόνον ἔχη τὰ ἐλπιζόμενα. Καὶ τοῦτο δὲ ἦν ἄρα τῆς ἄκρας ἀγαθότητος, ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡμέτερον, οὐ φύσει μόνον κατασπειρόμενον· ἀλλὰ καὶ προαιρέσει γεωργοῦμενον, καὶ τοῖς ἐπ' ἄμφω τοῦ αὐτεξουσίου κινήμασιν. Ἐτέρου δὲ πάλιν, ὡς ἂν καὶ τὸ χειρὸν ἐλύσειε πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἄνω θείῃ, λύσσασα κατὰ μικρὸν τῆς παχύτητος, ἔν' ὕπερ ἐστὶ Θεὸς ψυχῇ, τοῦτο ψυχῇ σώματι γένηται, παιδαγωγήσασα δι' ἑαυτῆς τὴν ὑπέρητιν ὕλην, καὶ οὐκείωσασα Θεῷ τὸ ὀμόδουλον.

I. Χώρας, καὶ καιροῦς, καὶ ἡλικίας, καὶ ὥρας, καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ ἰατρός ἐπισκέψεται, φαρμακεύσει τε καὶ διαιτήσῃ, καὶ τηρήσῃ τὰ βλαβερά, ὡς ἂν μὴ ἀντιβῆναι τῇ τέχνῃ τὰς τῆς ἀρρωστίας ἐπιθυμίας, καὶ που καὶ καύσσει, καὶ τομαῖς, καὶ τοῖς αὐστηροτέροις τῆς θεραπείας, ἔστιν ὅτε, καὶ ἐφ' ὧν, χρήσεται. Ὡν οὐπω τοσοῦτον οὐδέν, κἄν ἐπίμονα σφόδρα καὶ χαλεπὰ φαίνηται, ὅσον ἦθη, καὶ πάθη, καὶ βίους, καὶ προαιρέσεις, καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτον τῶν ἐν ἡμῖν κατοπτεῦσαι τε καὶ ἰατρεῦσαι, καὶ πᾶν ὅσον θηριῶδες, καὶ ἄγριον ἐξορίσαντας τῆς συζυγίας τῆς ἡμετέρας, πᾶν ὅσον ἡμερον, καὶ Θεῷ φίλον, ἀντεισαγαγεῖν τε καὶ βεβαιώσασθαι. Καὶ βραβεῦσαι δικαίως ψυχῇ τε καὶ σώματι, μὴ τῷ χειρόνι τὸ κρεῖττον δυναστεύεσθαι συγχωρήσαντας, ἥπερ ἀδικιῶν ἢ μεγίστη, τῷ δὲ ἄρχοντι καὶ ἡγεμονικῶ τὸ τῇ φύσει δεύτερον ὑποτάξαντας, ὅσπερ δὴ νόμος θεῖος, καὶ κάλλιστα ἔχων ἐπὶ πάσης αὐτοῦ τῆς κτήσεως, ὅση τε ὀρατῆ, καὶ ὅση ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν. Σκοπῶ δὲ ἀκεῖνο, ὅτι ἐκείνων μὲν, ὧν ἀπηριθμησάμην ἕκαστον, ὡς τῷ θεραπευτῇ τηρούμενον, ὅπως ἔχη φύσεώς, οὕτω μένει, καὶ οὐδὲν ἀντιτεχνᾷται παρ' ἑαυτοῦ πανούργως, οὐδὲ ἀντισοφίζεται τοῖς παρὰ τῆς τέχνης προσαγομένοις, ἀλλὰ καὶ περιίτησι μᾶλλον τὴν ὕλην ἢ ἰατρεία, πλὴν εἴπου βραχεῖά τις παρεμπέσοι τοῦ κάμνοντος ἀταξία, ἣν καὶ φυλά-

— "Ἄνω θείῃ.

Ἐννοεῖ τὴν μετὰ τὴν Δευτέραν Παρουσία τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν ἐκ νεκρῶν τῶν πάντων, ὅτε «οἱ μὲν ἀμαρτωλοὶ ἀπελεύσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ματθ. ΚΕ, ' 48). Καὶ ἀλλαχοῦ «οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐκπορεύονται οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως» (Ἰωάν. Ε'. 29).

— "Ἔστιν ὅτε καὶ ἐφ' ὧν.

Ἄνάλογα δηλαδὴ πρὸς τὴν περίστασιν, τὴν φύσιν τῆς ἀρρώστειας καὶ τὴν ἰδιοσυγκρασία τοῦ ἀτόμου.

Ἄφ' ἑτέρου δέ, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τραβήξῃ καὶ τὰ κατώτερα πρὸς τὸν ἑαυτὸ τῆς, καὶ νὰ τὰ ἐξυψώσῃ ἀφοῦ κατορθώσῃ νὰ τ' ἀπαλλάξῃ, σιγὰ σιγὰ, ἀπὸ τὴν βαρεῖάν τοὺς ὕλικὴν ὑπόστασιν. Μὲ τὸν σκοπὸν, αὐτὸ πού εἶναι ὁ Θεὸς γιὰ τὴν ψυχὴν, τὸ ἴδιον νὰ γίνεταί καὶ ἡ ψυχὴ γιὰ τὸ σῶμα. Καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον, νὰ παιδαγωγήσῃ μὲ τὴν δικήν τῆς δύναμιν τὴν ὑπερθετικὴν ὕλην καὶ νὰ συμφιλιώσῃ τὴν ὁμόδουλήν τῆς μὲ τὸν Θεόν.

Ι. Ὁ γιαιτρὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ γυρίζῃ τὶς πολιτεῖες καὶ νὰ ἐπισκέπτεται κάθε ἡλικίας ἄνθρωπον, χωρὶς νὰ λογαριάζῃ κί' ἐποχὰς καὶ περιστάσεις κί' ὅλα τὰ τέτοια, γιὰ νὰ δώσῃ φάρμακα, καὶ γιὰ νὰ κανονίσῃ διαίτες καὶ ν' ἀπαγορεύσῃ κάθετί βλαβερόν, γιὰ νὰ μὴν ἐξουδετερώνηται ἡ ἐπιστήμη του ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες πού γεννοῦν οἱ ἀρρώστειες. Καὶ ὑπάρχουν περιστάσεις, πού ἀναγκάζεται καμμιά φορά νὰ μεταχειρισθῇ ἐπάνω σὲ μερικὸν καὶ τομὰς καὶ καυτηριασμοὺς καὶ τοὺς σκληρότερους τρόπους τῆς θεραπείας.

Ἄπ' αὐτὰ ὅμως ὅλα, τίποτε δὲν εἶναι τόσο σπουδαῖον, ὅσο καὶ νὰ φαίνωνται καὶ κουραστικὰ καὶ δύσκολα, ὅσον εἶναι τὸ νὰ διαγνώσῃ κανεὶς καὶ νὰ γιαιτρέψῃ τὶς συνήθειες, τὰ πάθη, τοὺς χαρακτῆρες κί' ὅτι τυχὸν ἄλλο τέτοιο φωλιάζει μέσα μας· κί' ἐξορίζοντας ἀπὸ τὴν συνείδησίν μας κάθετί θηριώδικον κί' ἄγριον, νὰ μᾶς βάλῃ καὶ νὰ καλοθεμελιώσῃ στὰ βᾶθη μας, ἀντί γι' αὐτὰ, κάθετί πού εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ καλωσύνην κί' εὐχάριστον στὸ Θεόν. Κί' ἔτσι νὰ χάρισῃ στὴν ψυχὴν μας καὶ τὸ σῶμά μας τὸ δίκαιον βραβεῖον, νὰ μὴν καταδυναστατεύηται ἡ ἀνώτερή μας φύσιν ἀπὸ τὴν κατώτερην, πρᾶγμα πού θάτανε ἡ μεγαλύτερη ἀδικία, ἀλλὰ νὰ ὑποτάξωμε τὴν ὑποδεέστερην στὴν ἡγεμονικὴν καὶ τὴν βασιλικὴν, πού αὐτὸ εἶναι ὁ θεῖος καὶ ἀριστοουργηματικὸς νόμος πού βασιλεύει σ' ὅλην τὴν Πλάσιν, καὶ στὴν ὄρατὴν καὶ σ' αὐτὴν πού εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὴν αἴσθησίν μας.

Στοχάζομαι ὅμως κί' αὐτό, ὅτι δηλαδὴ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὅσα λογαριάσαμε, μένει γιὰ τὸν γιαιτρὸν τὸ ἴδιον κί' ἀπαράλλακτον, ὅπως εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν του· κί' ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ του δὲν ἀντιμηχανεῖται καὶ δὲν ἀντισοφίζεται, μὲ δολιότητα, τίποτα στὰ ὅσα προσφέρει ἡ ἐπιστήμη· ἀλλὰ μᾶλλον προστατεύει τὴν ὕλην ἢ τὴν θεραπεία· ἐκτὸς βέβαια, ἂν κάποια μικρὴ ἀταξία τοῦ ἀρρώστου παρεμπέσῃ καμμιά φορά, πού οὔτε νὰ τὴν προλάβωμε, οὔτε καὶ νὰ τὴν ἀνακόψωμε δὲν εἶναι εὐκόλον.

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ξαι και ἀνακόψαι οὐ χαλεπόν. Ἡμῖν δὲ ἡ σύνεσις, καὶ τὸ φίλαυτον καὶ τὸ νικᾶσθαι ραδίως μῆτε εἰδέναι, μῆτε ἀνέχεσθαι, μέγιστον πρὸς ἀρετὴν ἐστὶν ἐμπόδιον· καὶ οἷόν τις παράταξις κατὰ τῶν συμμαχοῦντων γίνεται, καὶ ὅσην εἰσφέρειν ἔδει σπουδὴν, γυμνοῦν τὴν νόσον τοῖς θεραπεύουσιν· ὥστε τὴν ἰατρειάν φεύγειν εἰσφερόμεθα καὶ ἐσμὲν ἀνδρεῖοι, καθ' ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τῆς ὑγείας ἡμῶν ἐπιστήμονες. Ἡ γὰρ δουλοπρεπῶς τὴν ἁμαρτίαν ἐκλέψαμεν, ὥσπερ τι πάθος ὑπουλον κακώηθες ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς συγκαλύπτουτες, ὡς καὶ τὸν μέγαν λήσοντες ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς δίκης ἂν τοὺς ἀνθρώπους λάθωμεν. Ἡ προφασιζόμεθα προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, λόγους συνηγόρους τοῖς πάθεσιν ἀνευρίσκοντες· ἢ τὰς ἀκοῶς ἀποφράξαντες, ἀσπίδος κωφῆς καὶ τὰ ὅλα βουούσης τρόπον, μὴ ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπαδόντων φιλονεικοῦμεν, μηδὲ φαρμακευθῆναι σοφίας φαρμάκοις, οἷς ἀρρωστία ψυχῆς θεραπεύεται. Ἡ τὸ τελευταῖον, οἱ γε τολμηρότεροι ἡμῶν καὶ γενναιότεροι, καὶ φανερώς ἀναισχυντοῦμεν πρὸς τε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τοὺς ταύτης θεραπευτάς, γυμνῆ τῇ κεφαλῇ, τὸ δὴ λεγόμενον, χωροῦντες πρὸς πᾶσαν παρανομίαν. Ὡ τῆς παραπληξίας! ἢ εἴτι ἄλλο τῷ τοιοῦτῳ πάθει κυριώτερον ὄνομα! Καὶ οὐδὲ ἀγαπᾶν ὡς εὐεργέτας ἐχρῆν, τούτους ὡς ἐχθροὺς ἀμυνόμεθα, μισοῦντες ἐν πύλαις ἐλέγχοντας, καὶ λόγον ὅσιον βδελυσσόμενοι, καὶ οἰόμεθα μᾶλλον πολεμήσειν τοὺς ἡμῖν εὖνους, ἂν ὅτι πλεῖστα ἡμᾶς αὐτοὺς κακῶς δράσωμεν· ὥσπερ οἱ τῶν ἰδίων σαρκῶν ἀπτόμενοι, τὰς τῶν πέλας δαπανᾶν νομίζοντες.

— *Λήσοντες τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ.*

«Ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὀρᾷ» καὶ κατὰ τὸν Σόλωνα· «Ἡ δίκη σιγῶσα σύνοιδε τὰ γινόμενα καὶ προγεγενημένα. Τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἤλθ' ἀποτισομένη».

— *Ἀσπίδος κωφῆς τρόπον.*

Ἡ ἀσπίς, κοινῶς σήμερα σ κ ο λ ί δ α, εἶναι φίδι, πού πιστεύεται πὼς εἶναι κουφὸ· «θυμὸς αὐτοῖς, ὡς ἀσπίδος κωφῆς καὶ βουούσης τὰ ὅλα». (Ψαλμ. ΝΖ', 4.).

— *Γυμνῆ τῇ κεφαλῇ.*

Παμοιρία πού ἐλέγετο διὰ τοὺς ἀναισχυντους, πού προχωροῦν ἀσύστολα σὲ κάθε ἀπρέπεια, ὅπως ἐκτίθενται σ' ἄμεσο κίνδυνο, ὅσοι μάχονται χωρὶς περικεφαλαία.

— *Μισοῦντες ἐν πύλαις.*

Κατὰ τὸν Βασίλειο τὸν Σχολιαστὴ ἐννοεῖ τὰς πύλας τοῦ Ἁγίου Βήματος ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ ἱεροὶ διδάσκαλοι διδάσκουσι τὸν λαόν.

Σ' ἐμᾶς ὅμως καὶ ἡ ἀξιοπρέπειά μας, καὶ ἡ φιλαυτία μας καὶ ἡ ἀγνοιά μας νὰ ὑποχωροῦμε καὶ νὰ δείχνουμε ἀνοχήν εὐκόλα, μᾶς εἶναι μέγιστο ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀρετὴ. Καὶ εἶναι σὰν ἕνας ἀντιπόλεμος σ' ὅ,τι μᾶς βοηθεῖ, καὶ σ' ὅσα θᾶπρεπε νὰ συντρέχουν, μὲ μεγάλη προσοχή, στὸ ν' ἀποκαλύπτεται ἡ ἀρρώστεια στὸ γιατρό· σὲ σημεῖο μάλιστα πού νὰ καταντᾶ νὰ συντελοῦμε στὸ ν' ἀποφεύγουμε τὴ θεραπεία· καὶ νὰ κάνουμε τὸν γενναῖο ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μας, καὶ τὸν πολῦξερο γιατρό ἐναντίον τῆς ὑγείας μας. Γιατὶ ἡ μὲ δουλοπρέπεια πέφτομε στὴν ἁμαρτία, προσπαθώντας νὰ τὴν καταγωνιάσωμε μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, σὰν ἕνα πάθος ὑποῦλο καὶ βρωμερό, σὰν νὰ μπορούμε, κι' ἀπὸ τὸ μεγάλο τοῦ Θεοῦ μάτι νὰ κρυφθοῦμε, καὶ τὴν ἀνθρώπινη τιμωρία ν' ἀποφύγουμε· ἢ καὶ προφασίζομαστε προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ψάχνοντας νὰ βροῦμε λόγους πού νὰ μᾶς δικαιολογοῦν· ἢ φράζοντας τὴν ἀκοή μας, σὰν τὴν ἀσπίδα τὸ φίδι πού εἶναι κουφὸ καὶ φράζει τὰ αὐτιά του, πασχίζομε, μὲ κάθε μέσο, νὰ μὴν ἀκοῦμε κάθε φρόνιμη συμβουλή πού μᾶς ἀπευθύνεται, οὔτε καὶ νὰ γιατρευθοῦμε, μὲ τίς φρόνιμες συμβουλές, πού μ' αὐτὲς γιατρεύεται ἡ ἀρρώστεια τῆς ψυχῆς.

Ἡ καὶ τὸ τελευταῖο, ὅσοι ἀπὸ μᾶς εἶναι τολμηρότεροι κι' ἀποκοτώτεροι, πέφτομε φανερά κι' ἀδιάντροπα στὴν ἁμαρτία καὶ καταφρονοῦμε τοὺς θεραπευτὲς τῆς καὶ ὀμοῦμε, μὲ ξέσκεπο τὸ κεφάλι μας, ὅπως λέει ἡ παροιμία, σὲ κάθε λογῆς παρανομία.

Ἄλλοίμονο στὴν τρέλλα μας! ἢ σ' ὅτι ἄλλο τυχὸν ὄνομα ὑπάρχει, πού νὰ ταιριάζῃ περισσύτερο στὸ τέτοιο πάθος. Κι' αὐτοὺς πού θᾶπρεπε νὰ τοὺς ἀγαπᾶμε σὰν εὐεργέτες μας, τοὺς ἀποφεύγομε σὰν ἐχθροὺς μας· ἐπειδὴ τοὺς μισοῦμε, γιὰτὶ μᾶς ἐλέγχουν φανερά, κι' ἐπειδὴ σιχαινόμεσθε κάθε τίμια συμβουλή, κι' ἔχομε τὴν πλάνη πὼς τόσον ἀποτελεσματικώτερα θὰ καταπολεμήσωμε τοὺς καλοθελητὲς μας, ὅσο τυχὸν περισσότερο βλάψωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας. Σὰν ἐκείνους δηλαδὴ πού ξεσχίζοντας τίς σάρκες των, ἔχουν τὴν ἰδέα πὼς ἀφανίζουν τοὺς ἄλλους.

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΔΡΑΜΑ

Ἐκαμε κρόο δυνατό. Βοριάς ἐξόριζε τὰ πέλαγα, πάγωνε τ' ἀκρογιαλία. κρουστάλλιαζε τὰ στοιβαγμένα χιόνια στὰ βουνά. Καὶ τὸ πλήρωμα. ναῦτες καὶ θερμαστές, συναγμένοι ὀλόγυρα στὴ θερμάστρα φρόντιζαν νὰ ζεσταθοῦν μὲ τὴν φασκομηλιά καὶ τὸ ψωμοτόρι. Ὁ λύχνος καρφωμένος στὴ μέση ἐνὸς στόλου φώτιζε καὶ κάπνιζε μαζὶ τὰ περιόγυρα.

— Δὲν λέτε καὶ τίποτα νὰ ζεσταθοῦμε; φάνηκε στὴν ἀνοιχτὴ θυρίδα ὁ Κώστας ὁ θερμαστής, βαρυτυλιγμένος στὴν πατατούκα του.

— Τί νὰ εἰποῦμε; ρώτησε μελαγχολικὸς ὁ Κώστας ὁ Ἀζιώτης. Νυχτιὰ σὰν τὴν ἀποψινὴ δὲ θέλει παραμύθια· ὄχι, δὲ θέλει παραμύθια! Ἐδῶ στὸν ἄγριο κόρφο πού εἴμαστε κλεισμένοι, τριγυρισμένοι ἀπὸ τὸ μούγκρισμα τῆς Μαύρης Θάλασσας, ἄς ποῦμε κάτι τι θεϊκὸ καὶ παρήγορο. Στὰ παλῆὰ χρόνια οἱ γέροντές μας δὲν εἶχαν τὴν καταδίκη πού ἔχουμε μεῖς τώρα. Περονούσαν τίς ἄγριες ἡμέρες κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τους, κοντὰ στὴ φωτιά, ἀνάμεσα στὴ φιλία τους. Ἐμεῖς τίποτ' ἀπ' αὐτά! Χειμῶνα—καλοκαίρι τ' ὀργώνουμε τὸ κῆμα· ἔχω ὁμως ἐλεόθερο τὸ νοῦ νὰ συλλογισθῶ τὸ σπίτι μου!

Ἄχ, τὸ σπίτι μου! Ἀρχισα τὸ παράπονο καὶ κοντεῦο νὰ δακρῶσω σὰν ἄπραγο παιδί. Μὰ δὲ φταίω γώ. Φταίει αὐτὴ ἡ νύχτα. Φταίει τὸ ἀποψινὸ ἀποσπέρισμα, τ' ἀστέρι τὸ λαμπρὸ πού ἔτρεμε βασιλεύοντας πίσω ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνά καὶ τάραξε τὸ εἶναι μου. Ὅπως τοὺς Μάγους, ὠδήγησε καὶ μένα πίσω ἀπὸ τὰ βουνά καὶ τὰ πέλαγα στὴ Νάξο, στὸ ταπεινὸ, μὰ ὀλόχαρο σπιτάκι μου. Καὶ ὄχι ὡς ἐδῶ· παραμπρός, παραμπρός ἀκόμη. Μ' ἔφερε στὰ παιδιάτικα χρόνια μου, πρὶν ἀφήσω τὴ στεριά καὶ πρὶν νὰ ταξιδέψω στὴ θάλασσα. Καὶ συνέχισε.

Καθόμαστε ὅλοι στὸ παραγῶνι, διπλοπόδι στὰ μάλλινα στρωσίδια, ντυμένοι μὲ τὰ ζεστά φορεματάκια μας, πού τὰ ἔραφε τῆς μάννας μας ἢ φροντίδα καὶ τῆς ἀδερφῆς μας, τῆς Ὁμορφούλας, τὰ πιδέξια χέρια. Ὁ πατέρας μου θεριακωμένος καὶ νιοφάνταχτος γέροντας, καθότανε στὶς προσκεφαλάδες ψηλὰ καὶ ρουφούσε ἀπολαυστικὰ τὸ τσιμποῦκι του.

Ὅταν μᾶς ἔβλεπε ἔτσι συναγμένους, τοῦ ἄρесе νὰ διηγέται παραμύθια καὶ ἱστορίες τῆς ζωῆς του. Τῆς θάλασσας οἱ κίνδυνοι, τῆς στεριάς οἱ χαρές, ὁ τρόμος τῶν κουρσάρων, τὰ ναυτικὰ κατορθώματα τῆς Ἐπανάστασης διάβαιναν ζωντανὰ καὶ ὀλοφώτιστα μπροστά μας. Μὰ κελὴν τὴν νύχτα δὲ θέλησε νὰ μιλήσῃ οὔτε γιὰ παραμύθια, οὔτε γιὰ ταξίδια του. Μόλις βάλαμε τὸ λῶχο

στό λυγροστάτη και φάγαμε τή λευρόπητά μας, ἄρχισε θρησκευτικῆς κουβέντες...

— Ἐγινε πέρα στήν Ἀνατολή, στόν τόπο τὸν παράδοξο. Ποιὸ χρόνο δὲ σᾶς λέω. Φτάνει νὰ μετρήσετε τὸ φτεινὸ καὶ τὸ βροσκετε ἀμέσως. Ἐκεῖνη τῆ νύχτα μιὰ γυναικὰ συντροφιασμένη ἀπὸ τὸν ἄντρα της, στάθηκε μισοστρατὶς σὲ μιὰ σπηλιά και γέννησε ἕνα παιδί. Φτωχὰ ἦταν τὰ ρούχα της, ἡ ὄψη της πικραμένη· μὰ εἶχε κάτι τι τόσο λαμπρὸ στὴ ματιά, ποὺ ἔλεγεσ θ' ἀναστήσει και τὴν πέτρα.

Γέννησε τὸ παιδί, τὸ βόξαξε, τὸ τόλιξε μὲ τὸ σάλι της και τ' ἀπίθωσε στὴ φάτινη ἀπάνω στ' ἄχρωα νὰ κοιμηθῆ. Σὲ λίγο ὁ ἀνασασμὸς ἔβγαυε ἀπὸ τὸ στηθάκι του ἡσυχος, σὰν ἀνασασμὸς βαλσαμόδευτρου. Γύρω τὸ σκοτάδι ἀπλωνόταν πίσσα. Κάτω στό χῶμα πλαγιασμένα τὰ ζωντανά, βώδια και πρόβατα και ἄλογα μαζί, ἐνοιωσαν κάποια φρίκη νὰ χαμοπετᾶ πάνω τους, σύγκρονο νὰ τὰ περιγλείφῃ κ' ἔμειναν ἄγροπνα. Μὰ οὔτε βέλασμα, οὔτε χλιμίντροισμα, οὔτε βούγεμα ἠχολογοῦσε.

Ὁ Ἰωσήφ μόλις εἶδε κοιμισμένο τὸ παιδί, κατέβηκε στό χωριὸ νὰ φροντίσει γιὰ τὴ λεχώνα. Καὶ κείνη ὀλομόναχη, ἀδυνατισμένη, μὲ τὴ μητρικὴ λαχτάρα στὰ στήθη, σταύρωσε τὰ χέρια, ἀκούμπησε τὸ κορμὶ σ' ἕνα στύλο κ' ἔκλεισε τὰ ματόφυλλα.

Μὰ στάθηκε ἀδύνατο νὰ κοιμηθῆ. Ἡ τύχη τοῦ Θεόσταλτου ἦλθε νὰ τῆς τυραννήσει τὴν ψυχὴ. Τί θ' ἀπογίνῃ στοῦ κόσμου τὴν ἀντάρα ὁ τυρφερός της Κρίνος; Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ ζωὴ και ποιὸ τὸ τέλος του; Θὰ περάσῃ δρόμο πορφυρόστρωτο ἢ θὰ βάψῃ μὲ τὸ αἷμα του τ' ἀγκάθια και τίς στουρναρόπετρες; Ὁ κόσμος παραλυμένος δὲν προσέχει πιά στὰ λόγια τῶν Προφητῶν. Ὁ Ἰσραὴλ στενάζει κάτω ἀπὸ τὸ πῆμμα τῶν Φαρισαίων και τῶν Ρωμαίων τὸ ζυγὸ. Δὲν καθαρίζει ὁ Δαβὶδ, οὔτε ἡ Δεββώρα δικάζει τὸ λαὸ κάτω ἀπὸ τίς κουρμαδιές. Τοῦ Ἀαρὼν τὰ τέκνα ληστεύουν ἀπιστίας σύγγεφο κάθετα στήν Ἱερὴ Κιβωτὸ και στοῦ μεγάλου Ναοῦ τὰ ἄδουα. Κόλαση ἔγινε ὁ ποτὲ Παράδεισος! Ἐγωϊστῆς και ἐκδικητικὸς και ἄδοξος ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Κυρίου! Πῶς θὰ ζήσῃ σὲ τέτοιον κόσμῳ τὸ παιδί της;

Ἄξαστρα λύγρος ἡλιοστάλαχος κρεμάστηκε μπρὸς τῆς μάννας τὴν ψυχὴ, ἔτοιμος νὰ δείξῃ τὸ μέλλον τοῦ νιογέννητου, ὅπως ἡ νεφέλη ἔδειξε ἄλλοτε τὸν ἄγνωστο δρόμο στὴ φυλὴ της. Καὶ τὸν εἶδε τριαντάχρονο λεβεντονιὸ νὰ μαγνητίξῃ τίς ψυχὲς τοῦ λαοῦ. Ψηλός, λυγερός, μὲ σεβαστὴν μελαγχολία στό ροδοζύμωτο πρόσωπο, μὲ τὰ καστανὰ μαλλιά κυματιστὰ στοὺς ὤμους, μὲ τὸ στόμα γλυκοστάλαχο και τὰ γαλανὰ μάτια, μιλοῦσε στό λαὸ και τὸν ἔπειθε. Ἐκέρυττε στίς συναγωγὲς και χίλιοι τὸν ἄκουγαν ἀνέ-

βαινε στο βουνό και μύριοι τὸν ἀκολουθοῦσαν. Διαβαίνει ἀνάλαφρα τὴ λίμνη τῆς Γενησαρετ καὶ ρίχνονται λαμποκοπῶντας οἱ κόσμοι στὰ βήματά του. Οἱ Προφῆτες πὸν τὸν προσπερονοῦσαν τώρα πισωδρομοῦν ὑποταχτικοί του. Ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσῆ ἀναξῆ στὰ λόγια του καὶ συμπληρώνεται. Ἡ ἔρημη γῆ ἀναδρουσίζεται ἔ ἀπελπισμένα στήθη ξαναθαρρεύουν τὰ πλανημένα πρόβατα γυρίζουν πάλι στὴν μάντρα τους. Ἡ ἀγάπη τρέχει ἀδαπάνητη ἀπὸ τὰ πλατεῖα στέρανα του καὶ δροσίζει τὸ καμῖνι τῆς κακομοιριᾶς. Οἱ ἄπιστοι πιστεύουν καὶ σηκώνονται οἱ ταπεινοί, τυφλοὺς φωτίζει, χωλοὺς ὀδηγεῖ. Τὰ Γεροσόλυμα στρώνουν δρόμους μὲ βᾶγια νὰ τὸν δεχθοῦν. Σύνκαιρα ὅμως καρφώνουν τὸ σταυρό. Ὁ φθονερός μαθητῆς τὸν παραδίδει μὲ φίλημα. Ὁ δειλὸς φίλος τὸν ἀρνιέται πρὶν λαλήσῃ ὁ πετεινός. Μὰ Ἐκεῖνος ἀνώτερος ἀπὸ τὰ τέκνα τῶν ἀνθρώπων, συγχωρεῖ τὴν ἄρνηση καὶ τὴν προδοσία, διαβαίνει πρῶς μέσα ἀπὸ τίς κοροιδίες καὶ τὰ φτυσῆματα, πίνει τὸ ξύδι καὶ τὴ χολή, φορεῖ τὸ ἀγκαθερὸ στεφάνι, τὴν περιφρονητικὴν χλαμύδα, κρατεῖ τὸ καλαμένιο σκῆπτρο καὶ ἀνεβαίνει στὸ μαρτύριο.

—Γυναίκα, νὰ ὁ γυιὸς σου λέει τὴν τελευταία στιγμῆ.

Καὶ ἀποχαιρετᾷ μ' ἓνα βλέμμα μελαγχολικὸ τὴ μάννα πὸν τὸν γέννησε, τοὺς φίλους πὸν τὸν πίστεψαν, τὸν λαὸν πὸν τὸν τυράνησε· τὴ Γῆ πὸν εἶδε τίς πίκρες του καὶ τὸν Οὐρανὸ πὸν θὰ δεχόταν τὸ σῶμα του.

Ἡ μάννα ἦταν ἐκεῖ καὶ τὰ ἔβλεπε ὅλα. Ἦθελε νὰ φωνάξῃ, νὰ τρέξῃ γιὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὰ χεῖρια τῶν κακούργων· ἀλλὰ δὲ μπορούσε νὰ βγάλῃ φωνή. Τὸ σῶμα δὲν ἀκολουθοῦσε τοὺς πόθους τῆς ψυχῆς. Μὰ ὅταν εἶδε ἓνα στρατιωτῆ ἀγριοπρόσωπο, ἔτοιμο νὰ λογχίσῃ τὰ πλευρά του.

—Μή!... ἐφώνησε μὲ ὄλη της τὴ δύναμη.

Καὶ μὲ τὸ μή! ξύπνησε. Δὲν εἶδε ὀλόγυρά της τίποτα ἀπὸ τὸ φοιχτὸ ὄραμα. Τὸ βρέφος κοιμότανε ἀκόμη πλάγι της, μέσα στὴ φάτνη, ἀπάνω στὸ ἄχυρο. Μὰ δὲ βασίλευε ἡ σιγὴ καὶ τὸ σκοτάδι, ὅπως πρὶν. Ἀγγελικὴ ἀρμονία κατέβαινε ἀπὸ ψηλὰ καὶ λαμπρομέτωπο ἀστέρι ἔχυνε θάλασσα τὸ φῶς του στὴ σπηλιά. Καὶ μπρὸς στὰ πόδια της, οἱ Μάγοι γονατιστοὶ μὲ τὰ δῶρα τους, τὴ σμόρνα καὶ τὸ μόσχο καὶ τὸ λιβάνι, ὠνόμαζαν τὸ γυιὸ της βασιλέα καὶ Θεό.

Τέλειωσε ὁ Ἀξώτης τὸ διήγημά του καὶ οἱ σύντροφοι ἔμειναν ἀκόμη ἀκίνητοι σὰν ὄνειροπλανεμένοι.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Ἡ ἀγωνία ἐνὸς ἱερέως

ΟΙ ΛΑΜΠΑΔΕΣ

Τίς βλέπω μπροστά μου. Πάνω στο ἅγιο Θυσιαστήριο. Στέκονται σιωπηλές. Μὲ λεβέντικη κορμοστασιά. Παραστάτες δικοί σου, τὴν ὥρα πού προσφέρεις καὶ προσφέρεσαι Θυσία.

Οἱ σιωπηλές λαμπάδες μοῦ μιλοῦν. "Ὅχι μὲ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὅποιο φλυαροῦμε μεῖς οἱ ἄνθρωποι. Μοῦ μιλοῦν μὲ τὴν παρουσία τους καὶ μὲ τὴ Θυσία τους. Μοῦ ψιθυρίζουν τὸ μεγάλο μυστικὸ τῆς ζωῆς τους καὶ τῆς ζωῆς μου.

* * *

Οἱ λαμπάδες στέκουν μπροστά σου. Φωτίζουν τὸ χῶρο τῆς Θυσίας μὲ τὸ ἀπαλό τους φῶς. Καὶ ταυτόχρονα λυώνουν. Τὸ κορμί τους ὑποχωρεῖ κάτω ἀπ' τὴν πίσει τῆς κόκκινης φλόγας.

"Ἄν οἱ λαμπάδες δὲν ἔλυωναν, δὲν θὰ φώτιζαν. Κι' ἂν δὲν φώτιζαν, ἡ παρουσία τους στὸ Θυσιαστήριο θὰ ἦταν περιττή. Οὔτε σὰν κόσμημα δὲν θάχαν θέσι. Γιατί ὁ χῶρος αὐτός, ὁ τόσο ἱερός, δὲν ἀνέχεται κοσμήματα. Ἀποστρέφεται τὸ περιττό. Ζητάει τὴν ἀπόλυτη ἀπλότητα. Ἀνέχεται μόνο τὸ χρῆσιμο ἢ τὸ συμβολικόν.

Κι' ἡ δική μου παρουσία μπροστά σου δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι διακοσμητική, ἀπλῶς τιμητική. Πῶς μπορῶ ἐγώ, μὲ τὴν παρουσία μου νὰ τιμῶ ἐσένα; Εἶμαι ἓνας ἁμαρτωλὸς κι' ἀδύνατος ἄνθρωπος. Κι' εἶσαι ὁ "Ἄγιος κι' ὁ Δυνατὸς Κύριος. Μὲ τὴν παρουσία μου δὲν σοῦ προσφέρω τιμῆ. Παίρνω τιμῆ. Δέχομαι τὴ Χάρι καὶ τὴν εὐλογία, πού ἀκτινοβολεῖ τὸ θεϊκό σου πρόσωπο.

Γιὰ νὰ σταθῶ ὅμως ἄξια μπροστά σου καὶ ν' ἀξιοθῶ νὰ ψάλω τῆς ἀγάπης τὸν ὕμνο, πρέπει—οἱ ἀναμμένες λαμπάδες μοῦ τὸ θυμίζουν—νὰ καίη μέσα μου, ζωντανὴ φλόγα, ἡ πίστι. Νὰ μὴν εἶναι ἡ καρδιά μου κρύο, σβησμένο κερί. Πυρωμένη νὰ εἶναι ἀπ' τὴ φλογερὴ πίστι στὴν παρουσία σου, στὴ δύναμή σου, στὴν ἀγιότητά σου. Νὰ εἶναι τόσο ζωντανὴ ἡ πίστι μου, ὥστε νὰ μὲ συνεπαίρνη, νὰ μὲ πυρώνη ὀλόκληρο. Κι' αὐτὸ τὸ πύρωμα, λαμπάδα ζωντανή, πλασμένη κι' ἀναμμένη ἀπ' τὸ δικό σου ἅγιο χέρι, νὰ τὸ φέρνω καὶ νὰ τὸ τοποθετῶ μπροστά σου τὴν ὥρα, πού, γιὰ τὴν ἀγάπη τὴ δική μου, προσφέρεις τὸν ἑαυτό σου ἰλασμό.

Ἡ προτροπὴ τοῦ ἐμπνευσμένου κατηχητοῦ τῆς μαρτυρικῆς Ἐκκλησίας σου εἶναι νωπὴ. Δὲν τῆς ἔκλεψαν τὴ δροσερότητα καὶ τὴν ἐπικαιρότητα οἱ αἰῶνες, πού πέρασαν. «Οἱ τὰς τῆς πίστεως λαμπάδας ἐξάψαντες ἀρτίως, ἀσβέστους ἐν χερσὶ διατηρήσατε ταύτας, ἵν' ὁ τῷ ληστῇ τότε τὸν παράδεισον ἐν τῷ παναγίῳ τούτῳ Γολ-

γοῦ διὰ τὴν πίστιν ἀνοίξας, τὸ νυμφικὸν ὑμῶν ἄσαι παράσχοι μέλος»¹.

Καὶ πρὶν ἀπ' τὸν "Ἄγιο Κύριλλο, σὺ ὁ ἕδιος, με τὴν παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων, τὸ στιλπνὸ αὐτὸ διαμάντι τῆς διδασκαλίας σου, μᾶς δίδαξες, πὼς πρέπει νὰ καίη ἀκοίμητη ἢ λαμπάδα, γιὰ νὰ γίνουμε δεκτοὶ στὸ νυμφῶνα σου καὶ νὰ ψάλουμε μαζὶ με τοὺς ἐκλεκτοὺς σου τὸ «νυμφικὸν μέλος». Τῆ διδασκαλία σου αὐτὴ τὴν ἀπευθύνεις σὲ κάθε πιστό. Μὰ, εἶναι φανερό, πὼς τὴν ἀπευθύνεις πιὸ πολὺ σὲ μᾶς, τοὺς λειτουργοὺς σου. Μόνο μ' ἀναμμένη τὴ λαμπάδα τῆς πίστεως μποροῦμε νὰ εἰσχωροῦμε στὰ «ἄδυτα» καὶ νὰ ἐγγίζουμε τὸ φρικτὸ σου θυσιαστήριο.

Αὐτὸ ποθῶ καὶ γὼ Χριστέ μου. Μὰ γιὰ νὰ πραγματοποιήσω τὸν πόθο μου καὶ ν' ἀνταποκριθῶ στὸ θέλημά σου, εἶναι ἀνάγκη νὰ θυσιάσω ἓνα κομμάτι σημαντικὸ ἀπ' τὴν ὑπαρξί μου. Νὰ λυώσῃ κάτι μέσα μου ὅπως λιώνει καὶ χάνεται τὸ ἀπαλὸ κερί. Ἡ φλόγα τῆς πίστεως δὲν εἶναι νεκρὴ φλόγα, ὥστε ν' ἀφίνη ἀνέγγιχτο τὸ χῶρο, στὸν ὁποῖο ἀνάβει. Φλογίζει, πυρώνει, μὰ ταυτόχρονα καίει, δαπανᾷ. "Ὅσο πιὸ πολὺ λαμπαδιάζει, ὅσο μεγαλύτερη ἔντασι ἔχει ἢ φλόγα τῆς, τόσο πιὸ βαθειὰ καὶ πιὸ ὀριστικὰ ἀφανίζει τὸν παλῆθ ἄνθρωπο, ποὺ κρύβεται μέσα μου «σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις»².

Αὐτὸ δὲν μοῦ εἶναι ἀνώδυνο, Κύριε. Μοῦ στοιγίζει. Ὁ παλῆθς ἄνθρωπος, ποὺ λιώνει καὶ ἀκρωτηριάζεται δὲν εἶναι κάτι ξένο μετὰ τὴν ὑπαρξί μου, ποὺ μπορῶ ν' ἀπαλλαγῶ ἀπ' αὐτό, χωρὶς νὰ νοιώσω πόνο. Εἶναι ἡ ἴδια ἢ φύσι μου, ἢ τραυματισμένη ἀπ' τὸ γλίστρημα στὸ φαράγγι τοῦ κακοῦ καὶ μπολιασμένη μετὰ τὴν ἁμαρτία. Εἶναι τὸ βαθύτερο «εἶναι» μου, ὅπως διαμορφώθηκε μετὰ τὴν παρακοὴ τοῦ πρώτου προγόνου μου καὶ εἰς μύριες παραβάσεις τῆς δικῆς μου.

Δὲν ὑπολογίζω ὅμως τὸν πόνο. Ὁ παλῆθς ἄνθρωπος εἶναι ἀπαραίτητο νὰ λυώσῃ μέσα μου. Μόνο ἔτσι εἶναι νοητὴ ἢ παρουσία μου στὸ φρικτὸ σου ἅγιο θυσιαστήριο, ἢ παράστασί μου μπροστὰ σου.

"Ἀναψε μέσα μου τὴ φλόγα τῆς πίστεως. Νὰ φλογίσῃ. Νὰ κάψῃ. Νὰ λυώσῃ. Νὰ μικραίνῃ κάθε μέρα ὅλο καὶ πιὸ πολὺ τὸν παγωμένο ὄγκο τῶν κακῶν μου συνηθειῶν καὶ νὰ ἐλευθερώνη ὅλο καὶ πιὸ πολὺ τὸ χῶρο τῆς ψυχῆς μου. Κι' ὅταν ἡ εὐλογημένη μέρα, ποὺ ἡ ἀγάπη σου ἔχει ὀρίσει, ἢ τελευταία μέρα τῆς ζωῆς μου θὰ ῥθῇ, τότε ἡ φλόγα τῆς πίστεως νὰ κάψῃ μέσα μου καὶ τὴν τελευταία τοῦ κακοῦ τὴ σταγόνα. Καὶ καθὼς ἢ λαμπάδα τῆς ζωῆς μου μπροστὰ στὸ γήινο

1. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων Κατήχησις I Β'.

2. Γαλ. ε', 24.

Θρόνο σου θά σβήνη, ανάλαφρος νά πετάξω κοντά σου, γιά νά πλαισιώσω φωτεινός τόν οὐράνιο θρόνο σου και νά παραστέκωμαι αιώνια μπροστά στήν ἄπειρη δόξα σου. Λαμπάδα στή γῆ, πού λιώνει, ὅπως ὅλα τά γήινα, ἡ ζωή μου. Λαμπάδα ἐλεύθερη ἀπ' τὸ νόμο τῆς φθορᾶς, και στὸν οὐρανό, στὸν ἀφθαρτο θρόνο σου.

* *

Οἱ ἄφρονες, ἀναμμένες λαμπάδες μὲ διδάσκουν.

Δὲν φέγγουν μόνο τὸ Γολγοθά σου. Φωτίζουν και μένα και τοὺς πιστούς. Τὸ ἀπαλὸ φῶς τους ξεκινῶντας ἀπ' τὸν πιὸ ἱερὸ τόπο σχίζει τὸ πηχτὸ και πιστικὸ σκοτάδι. Παραμερίζει τὸ φόβο. Φωτίζει τὸ χῶρο. Δείχνει στοὺς ὀπαδοὺς σου, πού ὄχι σπάνια εἶναι δειλοὶ και πλανημένοι, τὸ δρόμο, πού ὀδηγεῖ στὸ Μυστικὸ σου Δεῖπνο, στήν Τράπεζα τῆς εὐλογίας και τῶν Θεῶν Χαρίτων. Ἀπλώνει στήν ἀτμόσφαιρα και φυτεύει στίς καρδιές γλυκειά γαλήνη.

Πολύτιμη γιά μένα ἡ διδαχὴ τους.

Ἔρχονται στιγμές, πού μελαγχολῶ. Τὸ σκοτάδι τοῦ ὕλισμοῦ, πού ὑπάρχει γύρω μου, μὲ πιέζει. Δοκιμάζω τὸν πειρασμὸ νά φωνάξω μαζί μὲ τὸ ζηλωτὴ προφήτη: «Ἐγκατέλιπαν τὴν διαθήκην σου οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ· και τὰ θυσιαστήριά σου καθέλιαν και τοὺς προφῆτας σου ἀπέκτειναν ἐν ρομβφαίᾳ»³, και ν' ἀφήσω τὸν ἑαυτὸ μου νά παραδοθῆ σὲ ἀσταμάτητο κλάμα.

Οἱ ἀναμμένες λαμπάδες μὲ ἀνακαλοῦν στήν τάξι. Ἡ ἀποστολή μου δὲν εἶναι νά σταυρώσω τὰ χέρια μπροστά στὸ σκοτάδι και νά παραδοθῶ στήν παγωμένη ἀγκάλη τῆς μελαγχολίας. Ἡ ἀγάπη σου μὲ κάλεσε ὄχι γιά νά θρηνήσω, ἀλλὰ γιά νά φωτίσω. Ἀνάβοντας λαμπάδα ζωντανή, μὲ τὸ φῶς τὸ δικό σου, τὴν ὑπαρξί μου, νά τῆ στήσω στὸ σκοτεινὸ τῆς ζωῆς μας δρόμο και νά βοθηθῶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τοὺς διαβάτες, τοὺς ἀδελφούς μου. Ὁ λόγος σου εἶναι τόσο κατηγορηματικὸς, πού δὲν χωράει ἀμφισβήτησι: «Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁴. Μεῖς οἱ μαθηταὶ σου και πρὸ παντὸς ὅσοι ἔχουμε τιμηθεῖ μὲ τὸ ἀξίωμα νά εἴμαστε λειτουργοὶ σου, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά φέξουμε μὲ τὸν προφορικὸ λόγο και μὲ τὸ ἄφωνο ὑπόδειγμα, τῆ ζωῆ μας, ὅσους βρίσκονται γύρω μας. Πιὸ πολὺ στὸ πηχτὸ σκοτάδι τῆς σύγχρονης ὕλιστικῆς νοστοροπίας νά φέξουμε. Γιά νά δοῦν οἱ ἄνθρωποι και νά ξαναβροῦν τὸ λησμονημένο δρόμο, πού ὀδηγεῖ κοντά σου. Και νά τὸν βαδίσουν. Και ν' ἀπολαύσουν τὴ χαρὰ και τὴν εὐτυχία, πού οὐ χαρίζεις σ' ἐκείνους, πού μὲ ἀγνή διαθέσι σὲ ζητοῦν.

3. Γ' Βασ. ιθ', 14.

4. Ματθ. ε', 14.

Ἐναμιμένη λαμπάδα στὸ σκοτάδι τῆς ἀδιαφορίας καὶ τοῦ ὑλισμοῦ ἢ ζωῆ μου. Ὅχι νὰ τὴν κρατάω στὸ χέρι καὶ νὰ φέγγω. Ἀλλὰ νὰ μαι γὰρ ὁ ἴδιος λαμπάδα. Νὰ φλογίζωμαι ὁ ἴδιος καὶ νὰ φωτίζω. Ἡ φλόγα τῆς πίστεως δὲν εἶναι ἓνα στοιχεῖο, ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ κρατήσῃ στὸ χέρι μηχανικὰ, τυπικὰ, χωρὶς ἐπαφή μὲ τὸν ἐσωτερικὸ, ψυχικὸ κόσμον. Ἡ πίστις εἶναι ἓνα βίωμα. Ἐνας τρόπος ζωῆς τῆς ψυχῆς. Ἐπομένως γιὰ νὰ φωτίσω πρέπει ἡ πίστις μέσα μου ν' ἀνάψῃ. Νὰ γίνω ὅλος «πῦρ». Καὶ νὰ φωτίσω μὲ τὴν ἴδια μου τὴν ὑπαρξίαν καὶ τὴν ζωὴν τὴν πυρωμένην. Νὰ φωτίσω καὶ νὰ μεταδώσω τὴν φλόγα. Νὰ μεταβιβάσω τὴν φωτιὰ καὶ στὶς καρδιὰς ἐκείνων, ποὺ θὰ μὲ πλησιάσουν. Νὰ φλογιστοῦν καὶ κεῖνοι. Καὶ μὲ τὴν σειρά τους νὰ γίνουν φῶτα. Ποὺ θὰ φωτίσουν καὶ θὰ ζωογονήσουν κάποιον δεῦτερον καὶ κάποιον τρίτον.

Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν πιὸ θετικὴν δουλειὰ καὶ τὴν πιὸ ἀξιόλογον συμβολὴν στὸ σύγχρονον κόσμον. Συντελεῖ στὸ νὰ παραμερίζη τὸ σκοτάδι καὶ σιγὰ σιγὰ νὰ κυβερνήσῃ τὸ φῶς, τὸ φῶς σου.

*
* *

Οἱ ἀναμιμένες λαμπάδες!

Καθὼς στέκουν μπροστά μου μὲ ἀναγκάζουν νὰ μὴ ξεφύγω ἀπ' τὸ χρέος τῆς θυσίας. Καὶ γιὰ νὰ ἐγγίσω τὸ θυσιαστήριόν σου, μὰ καὶ γιὰ νὰ φωτίσω τοὺς ἀδελφούς μου πρέπει νὰ πάρω τὴν ἀπόφασιν, νὰ θυσιάσω τὸν ἑαυτόν μου.

Στὰ χρόνια μου τὰ παιδικὰ καὶ τὰ νεανικὰ τὸ ἀποστολικὸ ἔργον φαινόταν ἄνετον κι' εὐχάριστον. Πρόβαλλε μπροστά στὰ μάτια μου καὶ μὲ γοήτευε τὸ μεγαλεῖο του. Τὶς δυσκολίας του δὲν τὶς ἔβλεπα. Ἡ κι' ἂν καμμιά φορὰ τὶς ἔβλεπα, δὲν σταματοῦσα σ' αὐτές. Ὁ νεανικὸς μου ἐνθουσιασμὸς τὶς ξεπερνοῦσε μὲ καταπληκτικὴν εὐκολίαν. Τώρα, χωρὶς νὰ ἔχη μειωθῆ καθόλου μέσα μου ἡ συναίσθησις τοῦ μεγαλείου, ἔχει παράλληλα, ἀποκαλυφθῆ στὰ μάτια μου ἡ πραγματικότης, καὶ ἡ ἀποστολή μου εἶναι ἀποστολή θυσίας. Δὲν εἶναι ὁ κόπος τοῦ βιοπαλαιστοῦ ἢ ἡ φτώχεια τοῦ ἀνέργου, ποὺ συνθέτει τὸ σταυρόν μου. Εἶναι ἡ ἀδιαφορία τῶν ἀδελφῶν μου στοὺς ὁποίους φέρω τὸ τὸ μῆνυμά σου. Ὁ βορῆς τῆς ἀπιστίας των, ποὺ ὀρμαίνει καταπάνω μου. Τὸ εἰρωνικὸν τους χαμόγελον, ποὺ ἔρχεται σὰν μαστίγωμα στὴν ἀγνήν μου πρόθεσιν. Εἶναι ἀκόμα ἡ σκληρὴ πάλῃ μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν μου. Ἡ δυσκολία, ποὺ συναντῶ στὴν πορείαν μου μέσα στὴν σύγχρονον κοινωνίαν, στὴν ὁποία οἱ ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἀξίας ἔχουν τόσο πολὺ κλονισθῆ. Θυμᾶμαι τὸ λόγον τοῦ ἀποστόλου σου καὶ νοιώθω ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν νὰ τὸν κάνω δικόν μου. «Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω»⁵. Κάθε μέρα ἐγγίζω στὸ χεῖλος τοῦ θανάτου.

Δὲν μ' ἀρέσει τὸ ἀπαισιόδοξο κοίταγμα τῆς ζωῆς. Ἄλλ' οὔτε καὶ τὸ ὑπεραισιόδοξο φτερούγισμα σὲ φανταστικούς κόσμους. Μ' ἀρέσει νὰ βρίσκωμαι προσγειωμένος καὶ νὰ ἀντιμετωπίζω χαρούμενα καὶ μ' ἐνθουσιασμό τὴν πραγματικότητα.

Σ' εὐχαριστῶ, πού μοῦ ἀπεκάλυψες τὴν πραγματικότητα. Πῶς ἡ ζωὴ μου ἢ ἱερατικὴ εἶναι μιὰ συνεχῆ προσφορὰ μὲ προϋπόθεσι τὴ θυσία. Πῶς ἐνῶ θὰ προσπαθῶ νὰ φωτίσω τοὺς ἀδελφούς μου, ταυτόχρονα θὰ λυώνω. Θὰ προσφέρω καὶ τίς σωματικές καὶ τίς πνευματικές μου δυνάμεις καὶ τίς ἀνέσεις μου καὶ τίς χαρές μου. Κι' ὅλα αὐτὰ γιὰ τὴν ἀγάπη σου καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν μου.

Δὲν λυπᾶμαι γι' αὐτό. Ἀντίθετα, χαίρομαι. Γιατί ἡ ζωὴ μου ἀποκτάει νόημα. Ἡ φτωχὴ ζωὴ μου στὴ γῆ ἀξιοποιεῖται μὲ τὸν καλύτερο τρόπο. Γίνεται λαμπάδα φωτεινὴ στὸ σκοτεινὸ χάος. Ποιὸς ἀπὸ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους μπορεῖ νὰ ξέρη πόσες ταλαιπωρημένες καὶ πλανεμένες ψυχές, βοηθημένες ἀπ' τὴν ἀδύνατη φλόγα, θὰ ξαναβροῦν τὸ μονοπάτι πού φέρεи κοντὰ σου!

Ἄν καὶ μιὰ μόνη ψυχὴ μπορέσω νὰ βοηθήσω, Κύριε, μοῦ εἶναι ἀρκετὸ. Εἶμαι πρόθυμος νὰ λυώσω στὰ σκαλοπάτια τοῦ ναοῦ σου.

* * *

Οἱ σιωπηλές λαμπάδες! Μὲ τὴν παρουσία τους καὶ τὸ συμβολισμὸ τους ὅλο καὶ κάτι ἔχουν νὰ μοῦ ποῦν.

Πλασμένες ἀπὸ ἀπαλὴ ὕλη, ἀλλάζουν χωρὶς πολλὴ δυσκολία μορφή καὶ σχῆμα καὶ δέχονται τὴ σφραγίδα, πού τὸ δικό μας χέρι θ' ἀποτυπώσῃ ἐπάνω τους. Μήπως αὐτὸ δὲν συμβολίζει κάτι τὸ μεγάλο; Ἐνας ἀπ' τοὺς ἀγίους σου, ὁ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονικεὺς, ἐξηγῶντας γιατί χρησιμοποιοῦμε στὸ ναὸ μας τὸ κερί, προσφέρει βαθειές, ἀλλὰ καὶ διδακτικὲς ἀλληγορίες. «Τὸ οἰκεῖον πρὸς τὴν σφραγίδα, γράφει, διὰ τὴν θεῖαν σημείωσιν» (γιὰ νὰ μᾶς θυμίζει πῶς καὶ μεῖς πρέπει νὰ δεχθοῦμε τὴ σφραγίδα τῶν παιδιῶν σου) καὶ τὸ μαλασσόμενον καὶ ὑπεῖχον διὰ τὴν μετάνοιαν ἀπὸ τοῦ τραχέως καὶ τὴν ὑπακοήν· καὶ τὸ εὐκολον πρὸς τὸ πλάττειν διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν»⁶.

Τὸ πιὸ ὕλικὸ στοιχεῖο ἔρχεται νὰ μοῦ θυμίσῃ καὶ νὰ μὲ κεντρίσῃ στὶς πιὸ πνευματικὲς ἐνέργειες. Νὰ μὲ ἐμπνεύσῃ στὰ μεγάλα βήματα. Στὴ μετάνοια, στὴν ὑπακοή, στὴν ἀναμόρφωση.

Δὲν ἀντέχω νὰ μένω σκληρός. Παραδίνω τὸν ἑαυτό μου στὰ ἄχραντα χέρια σου. Πλᾶσε με ξανά, Κύριέ μου, καὶ δῶσε μου νέα

5. Α' Κορ. ιε', 31.

6. Περὶ ναοῦ ρλδ'.

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΤΕΡΟΝ ΦΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΜΑΣ

Γ'

Ὁ παραλληλισμὸς τῶν δύο προσώπων τοῦ Παλαιοῦ Ἀδάμ καὶ τοῦ Νέου Ἀδάμ, δηλ. τοῦ Χριστοῦ, φέρει εἰς φῶς τὸ μεγαλειώδες σχέδιον τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ μᾶς διευκολύνει στὴ πίστι. Συγκρίνοντας τὴν δρᾶσι των βλέπομε: α) ὁ Π. Ἀδὰμ ἤλθε σὲ συνάντησι μὲ τὸν Σατανᾶν ἐν τῷ παραδείσῳ, ὁ Ν. Ἀδὰμ ἐν τῇ ἐρήμῳ, β) Ὁ Π. Ἀδὰμ ἔδωκε δικαίωμα ἐπεμβάσεως εἰς τὸν Σατανᾶν διὰ τῆς παρακοῆς, ὁ Ν. Ἀδὰμ ἀφῆρσε τὸ δικαίωμα τοῦτο διὰ τῆς ὑπακοῆς, γ) ὁ Π. παρήκουσε, ὁ Ν. ὑπήκουσε κατὰ τρόπον μοναδικὸν καὶ ἀπόλυτον καὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. δ) Ὁ Π. παρακούσας ὑπέκυψε εἰς τὸν θάνατον, ὁ Ν. ὑπακούσας ἐνίκησε τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀναστάσεως, ε) Ὁ Π. ἐξεβλήθη τῆς τῆς Ἐδὲμ καὶ ἐν ἀσθενείᾳ, ὁ Ν. ἀνελήθη ἐν δόξῃ, στ) Ὁ Π. ἐξελθὼν τῆς Ἐδὲμ ἔχασε τὴν θεωρίαν τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὁ Ν. ἀναληφθεὶς ἐκάθισε στὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Ἔχομε δηλαδὴ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς τὴν δρᾶσιν μὲ ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

Ἀπὸ τῆ δρᾶσι τῶν δύο αὐτῶν Προσώπων, ἔχομε τὸν ἀντικτυπον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, παντὸς ἀνθρώπου. Ἔχομε δύο τύπους καὶ δύο κληρονομικότητες. Ὁ Παλαιὸς μεταβιβάζει τὴν πεπτω-

μορφή. Ἐγὼ μέχρι τώρα τὴν θεία σου εἰκόνα τὴν ζέφτισα, τὴν κακοποίησα. Ἀπὸ ἀριστούργημα, πού μὲ ἐπλασε, κατήγησα ἓνα ἄσχημο, κακοποιημένο πλάσμα. Πᾶρε με στὰ ἅγια δάκτυλά σου καὶ χύσε με σὲ καινούργια καλούπια. Ἀναμόρφωσέ με, ὅπως μεῖς οἱ ἄνθρωποι ἀναμορφώνουμε καὶ ξαναπλάθουμε τὸ ἀπαλὸ κερί. Δώσε μου πάλι τὴ μορφή, πού ἡ ἀγάπη σου γιὰ μένα ἔχει ὀρίσει. Τὴ θεία σου εἰκόνα. Καὶ μετὰ τοποθέτησέ με σὺ, μὲ τὸ δικό σου ἅγιο χέρι μπροστὰ στὸ ἱερό σου θυσιαστήριον. Γιὰ νὰ στέκωμαι λαμπάδα ἀγνή, ὁμορφοπλασμένη, καὶ νὰ φωτίζω τὸ χῶρον πού ἀγιάζουν οἱ πόδες σου. Καὶ γιὰ νὰ φωτίζω καὶ νὰ ὀδηγῶ τοὺς πιστοὺς σου.

Ὅσο ζῶ.

Ὡστε στὸν καιρὸ τῆς ἐξόδου μου νάχη ἡ ψυχὴ μου τὴν δύναμη καὶ τὴν παρησία νὰ σταθῇ μπροστὰ σου καὶ νὰ πῆ ἀάγνεύω σοι καὶ λαμπάδες φαεσφόρους κρατοῦσα νύμφιε, ὑπαντάνω σοι»⁷.

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ζ. ΓΚΑΤΖΙΡΟΥΛΗΣ

Ἱεροκέρυξ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

7. Μεθοδίου Πατάρων: Συμπόσιον δέκα Παρθένων Ὁλύμπου.

κυτάν φύσιν του, ἥτις ἐπεδεινώθη μὲ τις προαιρετικὲς παραβάσεις, μᾶς κρατεῖ δὲ ἔξω τῆς δόξης ὑπὸ τὰ δικαιώματα καὶ τὸ κράτος τοῦ Σατανᾶ. Ὁ Νέος (ὁ Χριστός) μεταβιβάζει τὰ στοιχεῖα τῆς νέας ζωῆς, τὴν νέαν φύσιν, τὴν ὁποῖαν δεχόμεθα κληρονομικῶς διὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ βαπτίσματος, δεχόμενοι τὸ ἐν τῷ Σταυρῷ ἔργον τοῦ Χριστοῦ. Τότε διακόπτεται ἡ πνευματικὴ κληρονομία τοῦ Π. Ἀδάμ καὶ ἀποκαθίσταται ἡ ἐν τῷ Ν. Ἀδάμ καὶ ὁ πιστὸς καρποῦται τὰ δικαιώματα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἀδάμ λοιπὸν εἶναι ὁ φυσικὸς γενάρχης μας, ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ πνευματικὸς μας Γενάρχης. Ὅτι ἔκαμε ὁ πρῶτος γενάρχης τὸ ἀνῆρσε ὁ δεῦτερος. Ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία ὠδήγησε τὸ ἀνθρώπινο γένος στὴ σημερινὴ κατάστασί του. Διὰ τοῦτο ὁ θάνατος τοῦ Ἐνὸς εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ καταστήσῃ στὰ ἐπὶ μέρους μέλη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δυνατὴ τὴν ἔξοδό τους ἀπὸ τῆς κατάστασι αὐτῆ. «Ὁ ἐκπεσὼν ἄνθρωπος ἦτο ἐπιδεκτικὸς τῆς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐπιμελείας καὶ ἀπολυτρώσεως. Ἀληθῶς ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ ἀναγεννηθῆ, ὅχι ὅμως καὶ νὰ μετουσιωθῆ, διότι διὰ τῆς παραβάσεως εἰσεχώρησε μὲν εἰς αὐτὸν τὸ κακόν, δὲν κατέστη ὅμως τοῦτο καὶ οὐσία τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ φύσεως» (Δογμ. Τρεμπ. Τ. 3 σ. 3). Ὁ δὲ Εἰρηναῖος ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀνακεφαλαιώσεως εἰς ἑαυτὸν τοῦ ἀρχαίου πλάσματος, ἵνα θανατωθῆ τὸ ἁμάρτημα, καταλυθῆ ὁ θάνατος καὶ ζωοποιηθῆ ὁ ἄνθρωπος.

Ὁ Θ. Παῦλος ἀναπτύσσων τις βασικὲς γραμμὲς τοῦ θείου σχεδίου γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ Α΄ Κορινθ. α΄, 17—31, λέγει ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ εἰσαχθῆ τις στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ τὴν αἰώνιον, ἐὰν ἔχη περιεχόμενον διαλεκτικόν, ἰδεολογικόν, εἶναι ὅμως ἱστορικὸν γεγονός. Τὸ γεγονός αὐτὸ ποῦ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν εἶναι ἡ Προσωπικότης καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ὑπερβατικὴ προσωπικότης, ὁ Ἰ. Χριστός, κατῆλθε ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν ἀνώτερον, μπῆκε ἀπὸ τὸ ἀπόλυτον εἰς τὸ σχετικόν γιὰ νὰ μᾶς φέρῃ τὴν λυτρωτικὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἡ κεντρικὴ δρᾶσις τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀντικατάστασις τῆς ἁμαρτωλῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου, ἡ ὁποῖα ἐκάνονισε τὴν ἠθικὴ ἐκκρεμότητα μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ζητεῖ τὸ ἔλεος καὶ τὴν Χάριν. Ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ ἐσκέφθη νὰ συγκεφαλαιώσῃ ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα ἐν τῷ Προσώπῳ ἐνὸς, ὅστις εἶναι ἡ Προσωπικότης τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἠθικὴν ἀποκατάστασιν. Αὐταὶ εἶναι ἀλήθειαι χωρὶς τὰς ὁποίας δὲν θὰ μπορέσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ τὴν λύτρωσι καὶ νὰ δεχθῆ τὴν χάριν. Ἐπηκολούθησεν ἡ Ἀνάστασις καὶ ἀνύψωσις στὴ σφαῖρα τοῦ ὑπερβατικοῦ τοῦ Ἐκπροσώπου μας.

Διὰ τοῦ σχεδίου τῆς λυτρώσεως λύεται τὸ μυστήριον περὶ

ἀνθρώπου. Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ὄν με ψυχὴ, δημιουργήμα τῆς πνοῆς τοῦ Θεοῦ, με προορισμὸν νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεὸν καὶ νὰ μπῆ στὸ ἔνδοξο σχέδιο τῶν αἰώνων. Ὁ ἄνθρωπος εἶχε περιπετείας λόγῳ κακῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας του. Ὁ Θεὸς ἔλαβε σοβαρὰ μέτρα γιὰ τὴν σωτηρία του, διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως καὶ τακτοποιήσεώς του. Ὁ δρόμος εἶναι ἀνοιχτὸς νὰ μπῆ ἐλεύθερα διὰ τῆς πίστεως κάθε ἄνθρωπος στὴ λύτρωσι.

Αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιο κηρύσσει ὁ θ. Παῦλος ὅταν «κηρύσσει Χριστόν, Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν». Τὰ συστήματα καὶ αἰσκέψεις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι σοφία, μπορεῖ μόνον κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ θεία σοφία εἶναι ἡ ἀκτινοβολία ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ. Ἡ πρώτη ἀκτινοβολία εἶναι ἡ ἀντικατάστασις. Ὅποια ἐκθαμβωτικὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ «ὅστις τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο (δὲν ἐλυπήθη), ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν (Ρωμ. γ', 32). Τὸν ἀντιπροσωπευτικὸν χαρακτήρα τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ ἐξαίρουν ἰδιαίτερος οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Οὕτω ὁ Μ. Ἀθανάσιος πολλαχοῦ ἐμφανίζει τὸν Κύριον ὡς ἀπὸ τῶν ἡμετέρων «τὸ ὅμοιον λαβόντα καὶ ἀντὶ πάντων αὐτὸ θανάτῳ παραδόντα» καὶ ὑπομείναντα «αὐτὸν τὴν παρ' ἀνθρώπων ὕβριν, ἵνα ἡμεῖς ἀθανασίαν κληρονομήσωμεν». Οὕτω καὶ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον Αὐτὸν «τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, τὸν αὐτοδικαιοσύνην ὄντα ὡς ἁμαρτωλὸν ἀφῆκεν ἀποθανεῖν», «ἵνα τοὺς ἁμαρτωλοὺς ποιήσῃ δικαίους». «Καὶ καθάπερ τινὸς καταδικασθέντος ἀποθανεῖν ἕτερος ἀνεύθυνος ἐλόμενος θανεῖν ὑπὲρ ἐκείνου, ἐξαρπάζει τῆς τιμωρίας αὐτὸν οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησε». Καὶ ὡς προθέτει Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, «ἐχθροὶ ἤμεν Θεοῦ δι' ἁμαρτίας, καὶ ὤρισεν ὁ Θεὸς τὸν ἁμαρτάνοντα ἀποθνήσκειν». Ἡ δὲ σοφία τοῦ Θεοῦ «ἐτήρησε καὶ τὴν ἀλήθειαν τῇ ἀποφάσει», τῇ ὀριζούσῃ θάνατον εἰς τὸν ἁμαρτάνοντα «καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τὴν ἐνέργειαν. Ἀνέλαβε Χριστὸς τὰς ἁμαρτίας ἐν τῷ σώματι ἐπὶ τὸ ξύλον» (Δογμ. Τρεμπ. Τ. 2 σ. 177—8).

Ἀπὸ τὴν ἀντικατάστασιν ἀκτινοβολεῖ ἡ ἡρωϊκὴ ἀγάπη τοῦ Ἀντικαταστάτου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις λέγει: «μεῖζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰωάν. ιε', 13). Ἐπίσης ἀκτινοβολεῖ ἡ ἀξία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ ὁποία εἶναι προωρισμένη νὰ βρῆ τὸν Θεόν, ἐν τῷ Ὅποίῳ ἡ ἀπόλυτος εὐτυχία, τὴν ὁποίαν ματαίως ζητεῖ ν' ἀπολαύσῃ ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἀξία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μετροῦται μόνον με τὴν ἀξίαν τοῦ ἀντιλύτρου. Ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ὄν γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ὁποίου διεκέρυξεν ὁ Λυτρωτὴς «τὶ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν κερδίσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;» (Μαρκ. γ', 36).

Ἐν τῷ σταυρῷ εὐρίσκομεν τὴ σοφὴ λύσι τοῦ Θεοῦ. Τί νὰ κάμῃ

τὸν ἄνθρωπον, νὰ μὴ τὸν τιμωρήσῃ ἀλλὰ παραβαίνει τὸν χαρακτῆρα Του. Ἀλλὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ, ἀλλὰ κανένας δὲν θὰ ἐσφίξεται. Διὰ τοῦτο ἡ Σοφία καὶ ἡ Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐφεύραν τὸ γεγονός αὐτό. Ἐν τῷ προσώπῳ Ἐνὸς τιμωρεῖται ἡ παράβασις καὶ ἀποστασία καὶ συγχρόνως ὅλοι καλοῦνται νὰ ποῦν στὴ χάρι. Τὴν συνδιαλλαγὴν ὅμως τοῦ κόσμου μεθ' ἑαυτοῦ (τοῦ Θεοῦ), θὰ ἔφευρεν εἰς πέρας ἡ θεία ἀγαθότης καὶ σοφία, ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ καὶ πρὸς τὴν θείαν ἀγιότητα καὶ δικαιοσύνην. Ὁ Θεὸς «πάντα μὲν, ὅσα θέλει δύναται, οὐχ ὅσα δὲ δύναται, θέλει» (Δαμασκηνός). Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου ἡδύνατο μὲν ἀμέσως καὶ ἄνευ τινὸς νὰ πραγματοποιήσῃ, οὐδέποτε ὅμως θὰ ἤθελε νὰ φέρῃ ταύτην εἰς πέρας ἀρνούμενος ἑαυτὸν καὶ ἀντιτιθέμενος πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἄσπιλον καὶ ἀπολύτως ἀγίαν φύσιν. Ἡδύνατο νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν εὐδοκίαν παντὸς θελήματός του, πάντοτε ὅμως οὐχὶ καὶ ἐπὶ ἀθετήσῃ ἢ καταλύσει τῆς δικαιοσύνης του. Θὰ ἐσειόντο ἐκ βάθρων καὶ θὰ ἐνετρέποντο τὰ θεμέλια τῆς ἠθικῆς τάξεως τοῦ κόσμου, ἐὰν παρείχετο ἡ ἀπολυτροῦσα χάρις, χωρὶς καὶ ἡ θεία δικαιοσύνη ἐξ ὀλοκλήρου νὰ ἱκανοποιηθῇ. Καὶ ἡ ἁμαρτία θὰ ἔπαυε πλέον νὰ εἶναι ἁμαρτία, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἐξιλεώσεως δι' αὐτήν. Θὰ ἀπέβαιναν αὕτη ἀδιάφορόν τι ἐνώπιον ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀγίου Θεοῦ, ἐὰν ἡ θεία δικαιοσύνη ἔπαυε νὰ ἐκζητῇ τὴν τιμωρίαν αὐτῆς... Ἐνευθεν τὸν ἐξιλασμόν καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου πραγματοποιεῖ ὁ Θεὸς διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ κενωθέντος καὶ μορφήν δούλου προσλαβόντος Υἱοῦ του... «ἄνθρωπος Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός» ὡς «οὐ δεῖται ἰλασμοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ἐστὶν ἰλασμός» («καὶ μόνος δύναται δοῦναι ἐξιλασμὸν τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων») (Δογμ. Τρεμπ. Τ. 3 σ. 169).

Ὁ πιστεύων σήμερα εἰσέρχεται στὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Ὑποδείγματα ἔχομεν τὸν ληστήν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, τοὺς ἀσώτους, τοὺς ἁμαρτωλοὺς... καὶ τὴν διακήρυξιν «τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ ἐκβάλω ἔξω» (Ἰωάν. ς', 37), καὶ τὸ «Δεῦτε πρὸς με πάντες...» (Ματθ. ια', 28). Σήμερα ἡ λύτρωσις εἶναι ἐσωτερικὴ, ψυχικὴ, μένει τὸ σῶμα πού καὶ σ' αὐτὸ θὰ ἔχωμεν τὴν «ἀπολύτρωσιν» με τὸ νέο σῶμα (Ρωμ. η', 23), καὶ με τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Θεοῦ σχεδίου πού θὰ μετὰσχῃ τοῦ νέου οὐρανοῦ καὶ γῆς, γιατί ἀργότερα θὰ μεταβληθῇ καὶ ἡ φύσις ἥτις θὰ περιλάβῃ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ (Β' Πέτρ. γ', 13) ταῦτα δὲν πραγματοποιοῦνται τώρα, γιατί θέλει ν' ἀφίση τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερα νὰ πιστεύσῃ, χωρὶς νὰ βιάσῃ τὴν ἐλευθερίαν με θαύματα. Ὅπως θὰ συνέβαινε ἐπίσης, ἐὰν ὁ Θεὸς ἀπεκαλύπτετο, καθὼς ἡδύνατο, ὡς ὁ ἥλιος, ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἐπεβάλλετο, θὰ συνέτριβε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τοιοῦτον δὲ δὲν θὰ εἶχε ἠθικὴ ἀξία. Ὁ Θεὸς θέλει ἡ ἐλευθερία νὰ ἐνεργῇ, ἡ δρᾶσις δὲ

φοῦμε καὶ θὰ τὴν διακηρύττωμε μ' ἐμπιστοσύνη καὶ κατὰπαντα. Οὔτε θὰ τὴν νοθεύσωμε, οὔτε θὰ τὴν ἀλλάξωμε, οὔτε θὰ τὴν τεμαχίσωμε μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο. Τὸ κήρυγμά μας εἶναι ὁ Χριστός, βέβαιος ἀντικαταστάτης, βαστάζων τὴν ἀνθρώπινη ἐνοχὴ καὶ ὑποφέρων ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων. Δὲν μποροῦμε, δὲν τολμοῦμε, νὰ τὴν ἐγκαταλείψωμε, γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ μας, καὶ παρ' ὅσες τὶς συζητήσεις καὶ φιλονικίες εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἀπὸ στερεὸ θεμέλιο τοῦ Θεοῦ μένει» (Β' Τιμοθ. β', 19) (C.H. Spurgeon).

Τὸ θεμέλιο αὐτὸ εἶναι δεκτικὸν νὰ τὸ πειραματισθῶμεν. Ἔχομεν τὴν φάσιν τῆς γεύσεως. Ἡ Βίβλος θέλει ρεαλισμὸν καὶ πειραματισμὸν ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀποκαρδίας ἀποδοχῆς, τῆς λυτρώσεως καὶ εὐγνωμόνου διαθέσεως, καθὼς διδάσκει καὶ ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος, κρούων συγχρόνως καὶ τὸν κώδωνα τῆς αἰωνίου καταδίκης τῶν ἀπιστούντων. «Ἰδοῦ, λέγει, ταῦτα πάντα ἐχαρίσατο ἡμῖν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, κατελθὼν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ σαρκωθεὶς δι' ἡμᾶς. Πρὸς ταῦτα πάντα τί ἀνταποδώσωμεν ἡμεῖς ἀγαπητοί, τῷ ἐμπισθέντι δι' ἡμᾶς, τῷ μαστιχθέντι, τῷ σταυρωθέντι, τῷ κολαφισθέντι, τῷ ἐμπαιχθέντι ὑπὸ τῶν μικρῶν ἐκείνων καὶ ἀνόμων καὶ ἀθλίων; Τί οὖν δυνάμεθα ἀνταποδοῦναι ἡμεῖς οἱ ταλαίπωροι καὶ ἀμαρτωλοί, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν πρὸς πάντα ταῦτα; οὐαὶ ἡμῖν ἐὰν ἀμελήσωμεν ὅτι ἀπολογίαν οὐκ ἔχομεν ἐνώπιον αὐτοῦ» (Χρυσόστομος). Τότε ἄς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ μετανοήσωμεν οὔτε ἐδῶ οὔτε στὴν αἰωνιότητα.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχμ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι, ὅτι ἐκυκλοφόρησεν ὁ ἕκτος κατὰ σειρὰν τόμος τῶν ἐκδόσεων τῆς «Ἐκκλησίας», «Ἀδολεσχία Φιλότητος» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (Μέρος Β') ὅστις καὶ ἀπεστάλη εἰς ὅσας τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις πρὸς δωρεὰν διανομὴν εἰς τοὺς αἰδεσιμ. ἱερεῖς.

Παρακαλοῦνται οἱ αἰδεσιμ. Ἐφημέριοι ὅπως φροντίσουν νὰ τὸν παραλάβουν ἀπὸ τὰ οἰκεία Μητροπολιτικά Γραφεῖα.
(Ἐκ τοῦ «Ἐφημερίου»)

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ
«ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ»

Ἡ ἀνθρωπαρέσκεια.

Ἡ ἀνθρωπαρέσκεια εἶναι ἡ ἄρνησι τῆς ἀρετῆς.

Ὁ ἀνθρωπαρέσκος κάνει τὸ καλὸ καὶ πραγματοποιεῖ τὴν ἀρετὴν, ὄχι γι' αὐτήν, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν ἐπαινήσουν. Ὅχι γιὰ νὰ γίνῃ καλύτερος καὶ τελειότερος, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοξασθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅχι γιὰ ν' ἀρέσῃ στὸ Θεό, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀρέσῃ στοὺς ἀνθρώπους.

Ἡ ἀνθρωπαρέσκεια κάνει ἄγονους καὶ νὰ μείνουν χωρὶς ἀποτέλεσμα οἱ ἀγῶνες αὐτῶν ποὺ ἀσκοῦνται· ἡ ἀνθρωπαρέσκεια ἀμαυρώνει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σωφροσύνης· κάνει ἄκαρπη τὴν νηστεία· ἀφαιρεῖ τὴν ἀγιότητα ἀπὸ τὴν προσευχή· ἀφαιρεῖ τὰ στεφάνια ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται· ἐξουθενώνει τὴν ἀκτημοσύνη· γκρεμίζει τὰ ὀχυρώματα τῶν ἡσυχαστῶν· σκορπίζει τοὺς καρπούς τῆς ἐλεημοσύνης, ὑπονομεύει τὰ θεμέλια κάθε ἀρετῆς, διαφθείρει τὸν νοῦ καὶ διαστρέφει κάθε ὑψηλὸ νόημα.

Ἡ ἐγκράτεια.

Ἡ ἐγκράτεια εἶναι ἀρετὴ πολὺ μεγάλης ἠθικῆς ἀξίας. Εἶναι δὲ ἐγκράτεια ἡ φειδῶ καὶ ἡ αὐτοχαλίνωση, ὄχι γι' αὐτὰ ποὺ ἀπαγορεύονται, ἀλλὰ γι' αὐτὰ ποὺ ἐπιτρέπονται· καὶ τοῦτο ἀπὸ σωφροσύνη. Ἡ αὐτοχαλίνωσή μας αὐτὴ ἀπὸ τὰ ἀπαγορευμένα δὲν λέγεται ἐγκράτεια, ἀλλὰ φόβος τοῦ νόμου. Τὸ ν' ἀπολαβαίνῃς ὅμως, μὲ φειδῶ καὶ χάριν σωφροσύνης, ὅσα ἐπιτρέπονται εἶναι μέγιστη ἀρετὴ. Ἡ ἐγκράτεια ταιριάζει στὸν καθένα· ξεχωριστὰ ὅμως σ' ὅσους θέλουν νὰ εἶναι εὐχάριστοι στὸ Θεό.

Ὁ Μεγάλος Βασίλειος ὀρίζει τὴν ἐγκράτεια μ' αὐτὸν τὸν τρόπο· «ἐγκράτεια ἐστὶν ἀμαρτίας ἀναίρεσις, παθῶν ἀπαλλοτριώσις, σώματος νέκρωσις, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν φυσικῶν παθημάτων καὶ ἐπιθυμιῶν, ζωῆς πνευματικῆς ἀρχή, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν πρόξενος, ἐν αὐτῇ τὸ κέντρον τῆς ἡδονῆς ἀφανίζουσα». Ἡ ἐγκράτεια εἶναι ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἀμαρτίας, ἡ ἀποξένωσή μας ἀπὸ τὰ πάθη, ἡ σωματικὴ μας νέκρωσις, ὡς τὸ σημεῖο νὰ ἐκμηδενίζονται καὶ οἱ φυσικὲς ἀκόμη ἐπιθυμίαι καὶ πάθη, ἀρχὴ πνευματικῆς ζωῆς, ποὺ μᾶς προξενεῖ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ ποὺ ἐξαφανίζει μέσα της τὸ κέντρο τῆς ἡδονῆς.

Κι' ἀφοῦ μᾶς ὥρισε τί εἶναι ἐγκράτεια, μᾶς λέει καί τι σημαίνει ἐγκράτεια: «ἐγκράτεια λέγομεν οὐ πάντως τήν εἰς τὸ παντελὲς ἀποχήν τῶν βρωμάτων, τοῦτο γὰρ βιαία τις ἐστὶν διάλυσις ζωῆς, ἀλλὰ τήν ἐπὶ καθαιρέσει τῶν παθῶν». Ἐγκράτεια πάντως δὲν λέμε τήν τέλειαν ἀποχήν ἀπὸ κάθε εἴδους φαγητοῦ, γιατί αὐτὸ εἶναι βίαη διάλυση τῆς ζωῆς, ἀλλὰ αὐτῆς πού γίνεται, γιὰ νὰ ἐκμηδενίσωμε τὰ πάθη μας. Ἡ ἐγκράτεια εἶναι μέγιστη δύναμη, ἀλλὰ καὶ πλοῦτος ἀκατάλυτος.

Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος λέει: «ἐγκράτειά ἐστὶ τὸ μηδενὶ ἀποσύρεσθαι πάθει»· ἐγκράτεια εἶναι, τὸ νὰ μὴ παρασυρῶμασθε ἀπὸ κανένα πάθος. Ἡ ἐγκράτεια εἶναι ἓνα ὠραῖο καὶ καλῶτατο ἀπόκτημα γιὰ τὸν καθένα πού θέλει νᾶναι εὐάρεστος. Ἡ ἐγκράτεια εἶναι τὸ θεμέλιο κάθε ἀρετῆς, καὶ αὐτὴ προετοιμάζει στὶς ψυχές γιὰ τὴν ἀσκήση τῶν ἀρετῶν.

Ἡ ἐγκράτεια εἶναι ὁδηγὸς γιὰ τὴν σωφροσύνη· γιατί βάζει χαλινάρι στὰ σωματικά μας πάθη, κατευνάζει τὶς ὁρμές μας, καθαρίζει τὸ νοῦ μας καὶ γαληνεύει τὴν καρδιά μας. Ἡ ἐγκράτεια στολίζει αὐτὸν πού τὴν ἀγαπᾷ μὲ τὴν ὁμορφιά τῆς κοσμιότητος, κι' ἐξωραίζει τὸν χαρακτήρα του, μὲ τὴν αἴγλη τῆς χάρης πού ἀστραποβολᾷ. Ἡ ἐγκράτεια εἶναι θαυμασῖο πρᾶγμα, λέει ὁ θεολόγος Γρηγόριος· ὅπως εἶναι καὶ τὸ νὰ μὴν ἐξαρτᾶται κανένας ἀπὸ τὴν ἀνελεύθερη δέσποινα, τὴν κοιλιά του. Τῆς ἐγκράτειας παρεπόμενα εἶναι ἡ σωφροσύνη, ἡ ἀγνότητα, ἡ εὐκοσμία, καὶ ἡ σεμνοπρέπεια.

«Ἐγκράτεια ὁ κάλλιστος ὅρος καὶ κανὼν οὔτος ἔστω, τὸ μῆτε πρὸς τροφήν μῆτε πρὸς κακοπάθειαν τῆς σαρκὸς βλέπειν, ἀλλὰ φεύγειν ἐν ἑκατέρῳ τὴν ἀμετρίαν, ἵνα μῆτε πολυσαρκουσα ταρασσηται, μῆτε νωσώδης γενομένη ἀδυνατῆ πρὸς τὴν ἐντολήν ἐργασίαν» λέει ὁ Μεγάλος Βασίλειος. Τὸ καλύτερο μέτρο κι' ὁ καλύτερος κανόνας τῆς ἐγκράτειας ὅς εἶναι αὐτός, νὰ μὴν ἀποβλέπωμε δηλαδὴ οὔτε πρὸς τὴν ἀπόλαυση οὔτε στὴν κακοπάθεια τῆς σαρκὸς μας, ἀλλὰ ν' ἀποφεύγωμε κι' ὡς πρὸς τὰ δυὸ τὴν ἀμετρία, ὥστε οὔτε ἀπὸ τὴν πολυσαρκία νὰ ταλαιπωρηθῆται, οὔτε κι' ἀπὸ τὴν ἀδυναμία ν' ἀρρωστᾶ καὶ νὰ μὴν μπορῆ νὰ πραγματοποιήσῃ τις θεῖες ἐντολές.

Ὁ καθένας πού ἀγωνίζεται ἐγκρατεύεται στὰ πάντα· «ἐγκράτεια εἶναι, ἡ διάθεση πού ἔχομε νὰ μὴν ὑπερβοῦμε ὅσα μᾶς φάνηκαν λογικά· κι' ἐγκρατῆς εἶναι αὐτὸς πού συγκρατεῖ τὶς παράλογες ὁρμές του· ἢ αὐτὸς πού αὐτοσυγκρατιέται ὥστε νὰ μὴν ἔχη παράλογες ὁρμές» λέει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρινός. Καὶ συνεχίζει, πὼς τὴν ἐγκράτεια δὲν πρέπει νὰ τὴν βλέπουμε σ' ἓνα μονάχα εἶδος, στ' ἀφροδίσια δηλαδὴ· ἀλλὰ κι' ὡς πρὸς τὶς

ἄλλες ἀσυγκράτητες ἐπιθυμίες τῆς ψυχῆς ποῦ δὲν ἀρκεῖται στ' ἀπαραίτητα, καὶ τῆς ἀρέσει ἢ πολυτέλεια. Ἐγκράτεια εἶναι, τὸ νὰ περιφρονῆς τὰ χρήματα, νὰ συγκρατῆς τὰ λόγια σου καὶ νὰ τιθασεύῃς τοὺς πονηροὺς σου λογισμοὺς. Ἐγκράτεια λοιπὸν εἶναι, τὸ νὰ παραβλέπῃς τὸ σῶμα σου, γιὰ νὰ εὐχαριστῆς τὸ Θεό. Κι' ὅπως λέει ὁ Χρυσόστομος «ἐγκρατεῦσθαι ἐκεῖνόν φαμεν καὶ καρτερεῖν, τὸν ὑπὸ ἐπιθυμίας ἐνοχλούμενον καὶ κρατοῦντα ταύτης». Αὐτόν, λέμε, πὼς εἶναι ἐγκρατῆς καὶ ὑπομονετικός, ποῦ κατέχεται ἀπὸ κάποιαν ἐπιθυμία καὶ τὴν ὑπερνικᾷ.

Ἐνας ἐγκρατῆς ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχη ἀπερίσπαστο τὸν νοῦ του κι' ἀτάραχη τὴν καρδιά του. Ὁ ἅγιος Διάδοχος λέει γιὰ τὴν ἐγκράτεια «ἡ ἐγκράτεια πασῶν ἐστὶ τῶν ἀρετῶν ἐπιπνευμον· δεῖ οὖν τὸν ἐγκρατούμενον πάντα ἐγκρατεῦσθαι ὡσπερ γὰρ ἀνθρώπου οἰουδήποτε τῶν λεπτοτάτων ἀφαιρέθην μελῶν, τὸ πᾶν τὸν ἄνθρωπον σχῆμα, κἂν βραχὺ ἢ τὸ ἐλλείπον, ἄμορφον ἀπεργάζεται, οὕτω καὶ ὁ μιᾶς παραμελῶν ἀρετῆς, ὅλην, οὐκ οἶδε, τὴν τῆς ἐγκρατείας ἀφανίζει εὐπρέπειαν· χρῆ οὖν, μὴ μόνον τὰς σωματικὰς φιλοπονεῖν ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς τὸν ἔνδον ἡμῶν ἄνθρωπον καθαίρειν δυναμένας». Στ' ὄνομα τῆς ἐγκρατείας περιλαμβάνονται ὅλες οἱ ἀρετές. Πρέπει λοιπὸν αὐτὸς ποῦ ἐγκρατεῦεται νὰ ναι σ' ὅλα ἐγκρατῆς. Γιατὶ ὅπως, ἂν ἀφαιρέσης ἓνα μέρος, ἔστω κι' ἂν εἶναι τὸ μικρότερο, ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἀσχημίζεις ὀλόκληρο, ἔτσι κι' αὐτὸς ποῦ παραμελεῖ μιὰν ἀρετὴν, ἀφανίζει, χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ πῶς, ὅλη τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἐγκρατείας. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ φροντίζωμε φιλόπονα μονάχα γιὰ τὶς σωματικὰς ἀρετές, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὲς ποῦ μποροῦν νὰ ἐξαγνίσουν καὶ τὸν ἐσωτερικὸ μας ἄνθρωπο.

Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος εἶπεν· «ἡ πλεονεξία οὐ μόνον ἐπὶ χρημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ βρωμάτων κακὴ· ὡσπερ γὰρ καὶ ἡ ἐγκράτεια οὐ μόνον ἐπὶ βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ χρημάτων». Ἡ πλεονεξία δὲν ἀναφέρεται στὰ χρήματα μόνο, ἀλλὰ εἶναι κακὴ, κι' ὅταν πρόκειται περὶ τροφῆς. Ὅπως καὶ ἡ ἐγκράτεια δὲν ἀφορᾷ μονάχα τὰ φαγητά, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν («Ἐφημέριον») ἀπευθυντέον :
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
'Οδὸς Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι - Τηλέφ. 227.689.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΟΛΙΝ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

Ξαναγουρίζουμε δυό χρόνια πίσω. Μιά επαγγελματική δημοσιογραφική ευκαιρία έδημιούργησε την χαρά και την συγκίνηση ενός αεροπορικοῦ ταξιδίου, πού στάθηκε ιερό θρησκευτικό προσκύνημα. Ἐξόρμησίς μας ἀπό τὸ αεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ. Μιά αεροπορική διαδρομὴ μακρὰ ἴσως ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα. Ἐνδιάμεσοι σταθμοὶ ἡ Πόλη καὶ κατόπιν ἡ Ρόδος. Τέρμα τοῦ προσκυνηματικοῦ ταξιδίου μας αὐτοῦ ἡ ἀγία πόλις τῆς Σιών. Εὐγενική προσφορὰ τοῦ Ἑλληνοῦ ἰδιοκτητοῦ τοῦ αεροπλάνου μὲ ἐπιβάτες τὸν ἀρχηγὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη καὶ τὴν συνοδεία του ἀπὸ ἐκλεκτοὺς ἱεράρχας καὶ ἄλλους ἀνωτέρους κληρικοὺς τοῦ κλίματος τοῦ θρόνου τοῦ Φαναρίου. Θέαμα φαντασμαγορικὸ τὸ ὄραμα αὐτὸ τῆς Πόλης, καθὼς τὴν ἀκτικρῦσαμε καὶ τὴν ἀγκαλιάσαμε ἀπὸ ἓνα χαμηλὸ σχετικὰ ὕψος. Ἡ νοσταλγία μας—νοσταλγία μισοῦ αἰῶνος περίπου—μᾶς παρουσιάσθηκε ἀπὸ τὸ ὕψος πού ἀνέβαινε σιγὰ σιγὰ τὸ τετρακινητήριο αεροπλάνο μας ὡς πραγματικότης. Ξαναζήσαμε, ἔστω καὶ φευγαλέα, τὴν Πόλη τυλιγμένη μέσα σὲ ὀλόλευκη περιβολὴ καὶ ὑπὸ τὴν μορφή πού ἐμφανίζεται τὴν ἐποχὴ αὐτῆ τοῦ χειμῶνα. Αὐτὸς ὁ τελευταῖος μῆνας τοῦ χρόνου ἐμφανίζει τὴν βασιλίδα τοῦ Βοσπόρου περιβεβλημένη μὲ ἓνα λευκὸ μυστήριο, κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖον παίρνει σχήματα καὶ μορφή φαντασμαγορίας. Τὸ χιόνι πού πέφτει σὲ χοντρὲς νυφάδες χορεύοντας μιὰ τρελλὴ «σάμπα» διαρκείας, δημιουργεῖ αὐτὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐξωτικῆς ὁμορφιάς καὶ τοῦ ἀσπίλου καὶ ἀσυλλήπτου μυστηρίου. Ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ αεροπλάνου μας παρακολουθοῦμε γιὰ λίγες στιγμὲς ἀκόμη τοὺς τρούλους τῶν τζαμιῶν, τοὺς πανύψηλους μιναρέδες των, τοὺς θόλους τῶν ἐκκλησιῶν μὲ τὰ καμπαναριά τους καὶ τοὺς ἐξῶστες τῶν παληῶν σπιτιῶν, τὰ «σαχτιστά»—πού χάνονται κάτω ἀπὸ τὸ λευκὸ χειμωνιάτικο σάβανο. Σὲ λίγα λεπτὰ χάνεται ἀπὸ τὰ μάτια μας τὸ ὄραμα αὐτὸ τῆς χιονισμένης Πόλης γιὰ νὰ συνεχίσουμε τὸ ἱερὸ αὐτὸ ταξεῖδι μας πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα ὑπὸ ἐναλλασσομένην ἀτμόσφαιρα ὀλίγον ὀμιχλώδη στὴν ἀρχὴ καὶ ὀλόφωτη κατόπιν.

Τὸ Αἰγαῖο μᾶς χαιρετᾷ μὲ τὴν φανερὴ ἀκτινοβολία του καὶ αἰσθανόμεθα τὸ φῶς του νὰ πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ καὶ ὀλόκληρη τὴν ὕπαρξί μας. Τὸ φωτισμένο ἀκόμη δειλινὸ παρά τὴν προχωρημένη κάπως ὥρα μᾶς βρίσκει στὴ Ρόδο, τὴν ἀρχαία ἀλλὰ καὶ ἱερὰ νῆσο, πού τὴν καθηγίασαν οἱ τελευταῖες πανορθό-

δοξες διασκέψεις, τῆς πρώτης ἐκ τῶν ὁποίων ἠγεῖτο ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας ὁ τότε μητροπολίτης Καβάλας, ὁ σημερινὸς ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος. Βραχεῖα ἢ στάθμευσις μας στὴ Δωδεκανησιακὴ αὐτὴ πρωτεύουσα. Χαιρετοῦν μὲ σεβασμὸ οἱ ἐπίσημοι καὶ τὸ φιλόθρησκο πλῆθος τοὺς ἐπιβαίνοντας τοῦ ἀεροπλάνου μὲ εὐχὲς γιὰ μιὰ καλὴ συνέχισι τοῦ ταξειδιοῦ μας καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου σκοποῦ του. Τὸ σούρουπο, ἀφοῦ μέσα στὸ θάμβος του ἀγκαλιάσαμε καὶ χαιρετήσαμε ἀπὸ ὑψηλὰ τὴν ἀγωνιζομένη ἡρωικὴ Κύπρο, φθάνουμε στὰ Ἱεροσόλυμα.

* * *

Μὲ τὴν ἀφιξί μας στὴν Ἁγία Πόλη σβύνουν αἱ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ ταξίδι μας μὲ τὶς τόσο φαντασμαγορικὲς ἐναλλαγές. Τὸ θρησκευτικὸ δέος γεμίγει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τὴν ψυχὴ μας. Αἰσθανόμεθα τὴν ἀτμόσφαιρα κάτω ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη, ἔζησε, ἐδίδαξε, ἐμαρτύρησε καὶ ἀπέθανεν ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Ὡσὰν νὰ ἀγκαλιάζουμε σ' ἓνα εὐλαβικὸ καὶ θερμὸ χαιρετισμὸ τὸν ἴδιο τὸν Σωτῆρα Θεὸ εἰς τὸν τόπον αὐτὸν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου του. Συγκεντρώνουμε τὸ μεγάλο μυστήριον ποὺ πλανᾶται γύρω μας καὶ τὸ διαφυλάττουμε μὲ δέος στὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας. Ἡ παραμονὴ τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων—καθὼς ἐορτάζεται εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους—μᾶς ἐξωθεῖ τὴν ἐπομένῃ ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς πρὸς ἓνα προσκύνημά μας εἰς τὸν τόπον τῆς θείας Γεννήσεως.

Ὁ δρόμος πρὸς τὴν Βηθλεὲμ ξυπνᾷ συγκλονιστικὸ ρῖγος καὶ δημιουργεῖ τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ θὰ ζήσουμε βαθύτερα, φθάνοντας στὴν μικρὴ πόλι καὶ τὸν ταπεινὸ τόπο, ὅπου ἡ παρθένος κόρη τῆς Ναζαρετ ἔφερε εἰς τὸν κόσμον τὸν Κύριον. Τὸ σπήλαιον μᾶς κρατεῖ σὲ μιὰ ἱερὴ κατάνυξι καὶ αἰσθανόμεσθε ἓνα διαρκὴ ψυχικὸ κλονισμό. Ἀγκαλιάζουμε μὲ τὴν σκέψι, τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ μας τρέμοντας σύγκορμα τὸ καθετὶ ποὺ ζωντανεῖ τις μεγάλες στιγμὲς τοῦ θαύματος τῆς θείας Ἐνανθρωπήσεως. Κατεβαίνουμε μὲ τρεμάμενα ἀπὸ δέος πόδια δύο τρία πέτρινα σκαλιὰ καὶ σιωπηλὰ ἀτενίζουμε τὴν ταπεινὴ φάτνη τῶν ἀλόγων καὶ τὸν τόπον ποὺ ἡ ἀειπάρθενη μητέρα τοῦ Θεοῦ ἐσπαργάνωσε τὸ θεῖο βρέφος. Καὶ ἡ γουυγκλισία μας ἀπέτελεσε τὸν ἐλάχιστον φόρον εὐλαβείας καὶ τιμῆς πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλέων, ποὺ ἐγεννᾶτο τὸ βράδυ ἐκεῖνο—πρὶν ἀπὸ χίλια ἐννιακόσια ἐξήντα ἔξ χρόνια—στὴ πενιχρὰ καὶ ἄσημη φάτνη τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου. Τὸ βράδυ ἀργὰ μᾶς βρῖσκει ἔξω ἀπὸ τὸν χώρον αὐτὸν τὸν ἱερόν, πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς θείας Γεννήσεως. Ὁ οὐρανὸς παρὰ τὴν χειμωνιάτικη ἐποχὴ εἶναι ὀλοκάθαρος καὶ

αστράπτων. Σελαγίζουσι τὰ ἄστρα, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὅποια ἡ σκέψις μας καλπάζουσα πασχίζει νὰ ἀνακλύσῃ τὸν ἀστέρα ποῦ ὠδήγησε ἐξ ἀνατολῶν τοὺς μάγους τοὺς φορτωμένους με δῶρα, συγκίνησιν καὶ πίστιν ἐπάνω εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐτέχθη ὁ Θεός. Ἄλλ' ἡ μικρότης τῆς σκέψεώς μας δὲν τὸν ἀνακαλύπτει. Ὁραματιζόμεθα ὁμως τὴν προσκύνησιν τῶν μάγων καὶ παρακολουθοῦμε νοερῶς καὶ ζωντανευμένην τὴν συγκινητικὴν σκηνὴν τοῦ ἀνοίγματος τῶν θησαυρῶν καὶ τὴν προσφορὰν εἰς τὸ θεῖο βρέφος τῶν πολυτίμων δώρων των, τοῦ χρυσοῦ, τοῦ λιβάνου καὶ τῆς σμύρνας.

Οἱ καμπάνες ποῦ ἤχουσι γύρω μας τὴν ὥρα αὐτὴν ξαναφέρνουν εἰς τὴν ἀνάμνησιν καὶ τὴν ἀκοήν μας τοὺς ὕμνους τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων καὶ τὴν δοξολογίαν ἀγγέλων καὶ ποιμένων πρὸς τὸν Ὑψιστον. Τὴν ἀτμόσφαιρα δονεῖ ἡ δοξολογία αὐτή.

Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῶ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Θάμβος μᾶς προκαλεῖ ἡ ἀστράπτουσα ὠραιότης τῶν ἀγγέλων ποῦ τοὺς ὀραματιζόμεθα με δέος καὶ ἡ μορφή τῶν ποιμένων, ποῦ μετέχουν καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς ὕμνους καὶ τὴν δοξολογίαν μπροστὰ εἰς τὸ ἱερὸ Σπήλαιον, μᾶς κρατεῖ σὲ μιὰ ψυχικὴ ἔκστασι καὶ σὲ μιὰ διαρκῆ συγκίνησιν.

Ἐπέρασαν αἰῶνες ἀπὸ τὴν νύχτα ἐκείνη τοῦ θαύματος τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως. Ἡ μορφή ὁμως τῶν ἀγραυλοῦντων ποιμένων ἐξιδανικευμένη παραμένει ζωντανὴ πάντοτε. Εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Θεὸ οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀγνοὶ ποιμένες τῆς Βίβλου ἀφῆσαν τὴν θεῖαν εὐλογίαν ὡς κληρονομίαν σὲ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς ποιμένες. Ἡ στάνη, ἡ φλογέρα, τὸ τραγούδι των ἂν ἔθεσαν τὶς βάσεις μιᾶς εἰδυλλιακῆς ζωῆς καὶ ποιήσεως διετήρησαν ὁμως τὴν εὐλογία τῶν ποιμένων των. Τὰ κοπάδια τῶν προβάτων καὶ τὰ κουδούνια των σκορπιίζουν μία γαλήνη καὶ τρυφερότητα στὴν χριστιανικὴ ψυχὴ. Εὐλογημένη καὶ ἡ βουκολικὴ ποίησις. Καὶ οἱ ποιητὲς τῆς ἔχουν καὶ αὐτοὶ πάντοτε κάτι ἀπὸ τὴν εὐλογία αὐτὴν. Ὁ ἄλησμόνητος ποιητὴς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης, ὁ Κρυστάλης ἀπὸ τὸ ἠρωϊκὸ Συράκο, διεκρίνετο πάντοτε γιὰ τὴν προσήλωσί του πρὸς τὴν θρησκεία καὶ ἡ κληρονομικὴ εὐλογία τῶν βοσκῶν ἐνεψύχωνε καὶ δυνάμωνε περισσότερο τὴν τόσο πλούσια ἔμπνευσί του.

* *

Εὐλαβικοὶ ἐπισκέπτες καὶ προσκυνητὲς τῶν ἁγίων Τόπων ἔδοκιμάσαμε τὴν παραμονὴ αὐτὴ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέν-

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

65. Εἰς ὠρισμένα μέρη ὑπάρχει συνήθεια οἱ ἱερεῖς μαζί με τὸν οἶνο τοῦ κοινοῦ ποτηρίου νὰ προσφέρουν στοὺς νεονύμφους καὶ κομμάτια προσφόρου ἐμβαπτισμένα στὸ κοινὸ ποτήριο. Εἶναι ὀρθὸ αὐτό; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Δ., Δ. Παπαδοπούλου, καὶ Μ. Κοσβύρα).

Ἡ ἀκολουθία τοῦ γάμου ἐτελεῖτο παλαιότερα συνδεδεμένη μετὰ τὴν θεία λειτουργία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἢ μετὰ τὴν λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, κατ' αὐτὴν δὲ κοινωνοῦσαν οἱ νεόνυμφοι. Μέχρι σήμερα διακρίνονται τὰ ἔχγη τῆς συνδέσεως αὐτῆς, ἢ Κυριακὴ προσευχὴ καὶ τὸ κοινωνικὸ «Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι...» Γιὰ πολλοὺς λόγους σὲ μεταγενεστέρα ἐποχὴ ἔπαυσε νὰ τελεῖται μαζί μετὰ τὴν θεία λειτουργία ὁ γάμος καὶ ἀπετέλεσε ἔτσι μιὰ ἀνεξάρτητο ἀκολουθία.

Τὸ κοινὸ ποτήριο, ποὺ προσφέρεται σήμερα στοὺς νεονύμφους,

νων τὸ βαθύτερο ψυχικὸ δέος ἀτειζοντας τὸ ταπεινὸ Σπήλαιο τῆς Βηθλεὲμ κάτω ἀπὸ τὸ μισοσκόταδο. Καὶ μετὰ τὸ ἴδιο δέος συγκεντρώνουμε στὴν σκέψι μας τὴν ἀκτινοβολία τοῦ φωτεινοῦ ἐξ ἀνατολῶν ἀστέρος, τὴν εὐλαβικὴ προσκύνησιν καὶ προσφορὰν τῶν δώρων τῶν μάγων, τὴν δοξολογία τῶν ἀγγέλων καὶ τὴν συνοδοιπορία τῶν ταπεινῶν ποιμένων τῶν ἀγραυλοῦντων τὴν νύκτα ἐκείνη τοῦ θαύματος γύρω ἀπὸ τὸ Ἱερὸ Σπήλαιο. Ἔτσι ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ εὐκαιρία τῆς ἐξορμήσεώς μας πρὸς τοὺς Ἁγίους Τόπους κατὰ τὸν μῆνα αὐτὸν τοῦ χειμῶνα ἐστάθησαν ὡς δημιουργία ἑνὸς ψυχικοῦ ἀναβαπτίσματος καὶ ἑνὸς γενικωτέρου καθαρμοῦ. Ἡ μεγάλη νυκτερινὴ ὀρθόδοξη λειτουργία εἰς τὸν ναὸν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα λιτανεία μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχη καὶ τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, συμπαραστατοῦμένους ἀπὸ πλῆθος ἄλλων ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων κληρικῶν ἐξωντάνεψαν στὴν σκέψι μας μετὰ πάροδο δύο ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεώς μας καὶ τοῦ προσκυνήματός μας. Ἀλλὰ παρόμοιες μυσταγωγίαι δὲν σβύνουν ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν παραμένοντας ἀλησμόνητες καὶ ζωηρὲς πάντοτε σὲ ὅλοκληρη τὴν ζωὴ ἐκείνων ποὺ εὐτύχησαν νὰ τὶς ζήσουν.

προσφερέτο και τότε μετά την θεία κοινωνία, πού πολλές φορές, όπως φαίνεται από τους κώδικας, όταν έτελήτο Προηγιασμένη, εδίδετο σ' αυτούς μόνο με τὸ εἶδος τοῦ ἡγιασμένου ἄρτου, τοῦ τιμίου δηλαδή Σώματος. "Όταν ἔπαυσαν νὰ κοινωνοῦν οἱ νεόνυμφοι ἔμεινε τὸ κοινὸ ποτήριον σὰν μιὰ ἀνάμνησι τῆς παλαιᾶς ἐκείνης πράξεως. Τότε, ὅπως μαρτυροῦν πάλι μερικὰ χειρόγραφα, προσφερέτο στους νεονύμφους ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κοινὸ ποτήριον καὶ τεμάχιον ἄρτου, ἀκριβῶς σὰν ἀνάμνησι τῆς κοινωνίας τοῦ τιμίου Σώματος. Σὲ μερικὰ μάλιστα χειρόγραφα ἡ μίμησι τῆς θείας κοινωνίας εἶναι πιὸ ἔντονη. Ὁ ἱερεὺς μετὰ τὸ «Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν», εἰσῆρχετο στὸ ἅγιον βῆμα, ἐμέλιζε τρία τεμάχια ἄρτου καὶ τὰ ἔθετε μέσα στὸ ποτήριον τοῦ οἴνου. Ἔλεγε τὸ «Πρόσχωμεν, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», ὁ λαὸς ἔψαλλε τὸ «εἰς ἅγιος» καὶ τὸ κοινωνικὸ «Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι...». Ὁ ἱερεὺς ἔλεγε ἐντὸς τοῦ βήματος ἐπὶ τοῦ ποτηρίου τὴν εὐχὴ «Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πάντα ποιήσας τῇ ἰσχύϊ σου...» καὶ ἐξήρχετο καὶ κοινωνοῦσε, προφανῶς με λαβίδα ἢ με κοχλιάριο, τοὺς νεονύμφους. Τελικὰ ἐπεκράτησε μόνον τὸ κοινὸ ποτήριον, μαζί με τὴν εὐχὴ τῆς εὐλογίας του, πού προὔπηρχε καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν χωρισμὸ γάμου καὶ λειτουργίας.

Δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραξενεύη, ὅτι σὲ μερικὰ μέρη διατηρήθηκε ἀκόμη ἡ κοινωνία τοῦ ἄρτου. Αὐτὰ δείχθησαν πιὸ συντηρητικὰ στὴν λειτουργικὴ πράξι. Εὐκταῖο θὰ ἦταν νὰ ἐπανέλθωμε στὴν ἀρχικὴ πράξι, στὴν σύνδεσι γάμου καὶ λειτουργίας καὶ τὰ ὑποκατάστατα νὰ δώσουν τὴν θέσιν των στὴν θεία κοινωνία, πού ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης, τὸ «τέλος πάσης τελετῆς καὶ θείου μυστηρίου παντός» τὴν σφραγιδα, «καὶ καλῶς ἡ Ἐκκλησία ποιῶσα προετοιμάζει τὰ θεία δῶρα, εἰς ἰλασμὸν τῶν συναπτομένων καὶ εὐλογίαν, ἐπεὶ αὐτὸς (ὁ Κύριος) ἐν τῷ γάμῳ ἦν παραγεγινώς καὶ δούς τὰ δῶρα καὶ ὦν, καὶ εἰς ἔνωσιν αὐτῶν εἰρηνικὴν καὶ ὁμόνοιαν» (Διάλογος, κεφ. 282). Μέχρις ὅτου ὁμοῦς γίνῃ αὐτὸ ἄς μένη, ὅπου ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ διατηρῆται, καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ ἄρτου, γιὰ νὰ ὑπενθυμίξη μαζί με τὸ κοινὸ ποτήριον στους νεονύμφους καὶ στὴν Ἐκκλησία τὴν ἀνάγκη τῆς συμμετοχῆς των στὸν οὐράνιον ἄρτον καὶ στὸ ἀληθινὸ ποτήριον τῆς ζωῆς, τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου.

66. Εἰς μερικὰ μέρη ὁ ἱερεὺς προσφέρει στους νεονύμφους, στὸν παρὰ νύμφον καὶ στους γονεῖς των μετὰ τὸ κοινὸ ποτήριον καὶ λουκούμι. Εἶναι κανονικὸν αὐτό; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Παπαδοπούλου).

Ἡ πράξι αὐτή, ἢ κάτι παρόμοιον πρὸς αὐτή, μαρτυρεῖται

καὶ ἀπὸ ὠρισμένα χειρόγραφα τοῦ ιε'—ις' αἰῶνος, ὅπως τὰ Με-
γίστης Λαύρας 21, 105 καὶ Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 64.
Τὸ πρῶτο σημειώνει ὅτι μετὰ τὸ κοινὸ ποτήριον «πολλάκις τινὲς
δίδωσιν (στοὺς νεονύμφους) ἄρτου κλάσματα μετὰ μέλιτος».
Τὸ δεύτερο μετὰ τὸ τελευταῖον τροπάριον τοῦ ἱεροῦ χοροῦ «Δόξα
σοι, Χριστέ ὁ Θεός...» σημειώνει: «εἴπερ ἐστὶ μέλι καὶ κάρυα
εὐτρεπισμένα γέυει αὐτοὺς (ὁ ἱερεὺς) λεπτομερῶς ἐκ γ'», ἐνῶ
ἐψάλλετο τὸ τροπάριον «Ἐπὶ σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη...». Τέλος
στὸ τρίτο ἢ προσφορά παρουσιάζεται πιὸ ἐξελιγμένη. Πρὸ τοῦ
κοινοῦ ποτηρίου προσφέρεται ποτήριον μέλιτος καὶ ἀμυγδάλων
«καὶ λαμβάνει (ὁ ἱερεὺς) ἐν ἀμύγδαλον μετὰ τοῦ μέλιτος καὶ
ἐπιδίδει πρῶτον τῷ ἀνδρὶ ἐκ τρίτου, ἔπειτα τῇ γυναικὶ καὶ αὐτῇ
ἐκ γ' καὶ πληροῖ τὸ ἐν ἀμύγδαλον εἰ τοὺς δύο, τοῦτ' ἐστὶν εἰς τὸν
ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα: καὶ ἐν τῷ μεταλαμβάνειν αὐτοὺς λέγει
ὁ ἱερεὺς: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς», καὶ δίδει αὐτῷ μίαν. «Καὶ
τοῦ Υἱοῦ», καὶ δίδει αὐτῷ δύο. «Καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος», καὶ
δίδει αὐτῷ τρεῖς: ὁμοίως καὶ τῇ γυναικὶ».

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἀρχαίων συγγραφέων, ὅπως τοῦ Τερτυλ-
λιανοῦ καὶ τοῦ συγγραφέως τῶν κανόνων τοῦ Ἰπολύτου, στὴν
ἀρχαία Ἐκκλησία ἐπικρατοῦσε ἓνα παρόμοιον ἔθιμον μετὰ τὸ βά-
πτισμα καὶ τὴν πρώτη κοινωνία τῶν νεοφωτιστῶν. Τότε προσεφέ-
ρετο σ' αὐτοὺς ποτήριον μὲ γάλα καὶ μέλι γιὰ νὰ δηλωθῇ ἔτσι ἢ
ἀναγέννησί των καὶ ἡ γλυκύτης τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Καὶ τῆς
σχετικῆς πράξεως στοὺς γάμους ἢ προέλευσι καὶ ὁ συμβολισμὸς
πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος. Μὲ τὸ μέλι καὶ τὰ ἀμύγδαλα δηλώνεται
ἡ γλυκύτης καὶ ἡ εὐτυχία τοῦ βίου, τὴν ὁποία ἀπὸ κοινοῦ θὰ γευ-
θοῦν στὸν γάμον τῶν οἱ νεόνυμφοι. Ἡ προσφορά λουκουμίου εἶναι
ἀσφαλῶς ἡ ἴδια πράξι, πού συνεχίζεται σὲ ὠρισμένα μέρη
πιὸ συγχρονισμένη μορφή, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ τοποθέτησι στὸν
δίσκον μὲ τοὺς στεφάνους καὶ ἡ διανομὴ στοὺς παρευρισκομένους
τῶν κουφέτων, πού καὶ αὐτὰ κατασκευάζονται μὲ παρόμοια ὕλικά.

Βλέπετε, πὼς μιὰ ἐκ πρώτης ὕψεως ἀφελῆς συνῆθεια πού θὰ
ἦταν ἴσως ἔτοιμος κανεὶς νὰ τῆς ριζῆ τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος,
ἔχει καὶ ἱστορία καὶ νόημα, καὶ μὲ χαρὰ μπορεῖ νὰ χαιρετίσῃ
κανεὶς τὴν ἐπιβίωσί της σὲ ὠρισμένα μέρη, παρὰ τὴν πάροδο
τόσων αἰῶνων, χάρις στὴν συντηρητικότητά των ἱερέων μας.

67. Πότε ψάλλεται ὁ μικρὸς ἐσπερινός;
Διατὶ ὀνομάζεται μικρὸς; Πάντοτε ψάλλ-
λεται ὁ μέγας ἐσπερινός καὶ οὐδαμοῦ ἀνα-
φέρει τὸ Τυπικὸν περὶ τῆς χρήσεως τοῦ
μικροῦ. (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Θ. Ἀρέστη).

Κατ' ἀρχὰς πρέπει νὰ ὑπενθυμίσωμε, ὅτι οἱ ἀκολουθίες τοῦ

νυχθημέρου, ὅπως τελοῦνται σήμερα στοὺς ναοὺς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι καθαρῶς μοναχικὲς ἀκολουθίες καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία ποὺ τὶς περιέχουν (Ὡρολόγιο, Παρακκλητικὴ, Μηναῖα, Τριψύδιον καὶ Πεντηκοστάριο) εἶναι καθαρῶς μοναχικὰ λειτουργικὰ βιβλία. Στὶς ἐνορίες ἐτελοῦντο διαφορτικὲς ἀκολουθίες ἐσπερινοῦ, παννυχίδος, ὄρθρου καὶ τριθέκτης ὥρας, ποὺ δὲν διασώθηκαν παρὰ μόνο στὰ χειρόγραφα. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀκολουθίες τοῦ «κοσμικοῦ» ἢ «ἀσματικοῦ», ὅπως ἐλέγετο, τυπικοῦ. Παράλληλα στὶς Μονὲς ἴσχυε ἄλλο τυπικόν, ποὺ εἶχε διαφορτικὲς ἀκολουθίες ἐσπερινοῦ, ἀποδείπνου, μεσονυκτικοῦ, ὄρθρου καὶ τεσσάρων ὥρῶν (Α', Γ', Σ' καὶ Θ'), ἀκόμη καὶ ἀκολουθίες ἐνδιάμεσες, τὰ μεσῶρια καὶ τὰ τυπικά. Οἱ ἀκολουθίες αὐτὲς εἶχαν πατρίδα τὴν Παλαιστίνην καὶ μάλιστα τὴν Μονὴ τοῦ Ἁγίου Σάββα, γι' αὐτὸ καὶ τὸ μοναχικὸ τυπικὸ λέγεται «Ἱεροσολυμιτικόν» ἢ «Τυπικὸ τοῦ ἁγίου Σάββα». Οἱ ἄλλες, οἱ ἀσματικὲς, διαμορφώθηκαν στὴν Ἀντιόχεια καὶ μάλιστα στὴν Κωνσταντινούπολι, γι' αὐτὸ καὶ τὸ κοσμικὸ τυπικὸ λέγεται καὶ Κωνσταντινουπολιτικόν. Μέχρι καὶ τὴν ἐποχὴ τῆς Εἰκονομαχίας ἴσχυαν παράλληλα καὶ τὰ δύο τυπικά, τὸ ἀσματικὸ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς καὶ τὸ μοναχικὸ ἢ μοναστικὸ στὰ μοναστήρια. Ἀπὸ τὴν Εἰκονομαχίαν καὶ ἐδῶ γιὰ διαφόρους λόγους παραμερίσθηκε σιγὰ—σιγὰ τὸ κοσμικὸ τυπικὸ καὶ ἐπεκράτησε τὸ μοναχικὸ καὶ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς. Αὐτὸ ἰσχύει μέχρι σήμερα σ' ὁλόκληρον τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ὁ μικρὸς, τώρα, ἐσπερινὸς εἶναι μὴ πανηγυρικὸς ἐσπερινός, ποὺ ψάλλεται στὰ μοναστήρια κατὰ τὴν κανονικὴν ὥραν τοῦ ἐσπερινοῦ συνδεδεμένος μὲ τὴν Θ' ὥραν, στὶς ἐορτάσιμες ἐκεῖνες ἡμέρας ποὺ προβλέπεται ἀπὸ τὸ Τυπικόν, ὅτι θὰ τελεσθῇ ὁλονύκτιος ἀγρυπνία. Κατ' αὐτὴν τελεῖται μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀποδείπνου ὁ μέγας ἐσπερινός, ὁ πανηγυρικὸς δηλαδὴ ἐσπερινός τῆς ἐορτῆς, μετὰ τὸν ὁποῖον ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου. Ἐτσι οἱ ἡμέρες αὐτὲς ἔχουν δύο ἐσπερινοὺς, τὸν μικρὸν καὶ τὸν μέγαν. Τέτοιαι ἡμέρες εἶναι οἱ Κυριακαὲς τοῦ ἔτους, οἱ δεσποτικὲς καὶ θεομητορικὲς ἐορταὲς καὶ οἱ ἐορταὲς μεγάλων ἁγίων, σ' ὅσας δηλαδὴ περιπτώσεις τὰ μοναστηριακὰ τυπικά προβλέπουν κατ' ἀρχὴν τὴν τέλεσιν ἀγρυπνίας.

Δὲν ἔχει, λοιπόν, καμμιά σχέσιν ὁ ἐσπερινὸς αὐτὸς ὁ μικρὸς πρὸς τὴν πρᾶξιν τῶν ἐνοριῶν καὶ οὔτε ποτὲ φαίνεται νὰ ἐτελέσθῃ ἡ ἀκολουθία αὐτὴ στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς. Βρίσκεται ὅμως στὰ λειτουργικὰ μας βιβλία, γιατί, ὅπως καὶ στὴν ἀρχὴν ἀνέφερα, αὐτὰ εἶναι τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῶν Μονῶν καὶ μόνο ἐκεῖ ἔχουν τὴν ἀπόλυτην ἐφαρμογὴν των. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἰσχύον σήμερα στὶς ἐνορίας Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας δὲν κάμνει ποτὲ λόγο

Ἐνῶ πλησιάζουν τὰ Χριστούγεννα

«ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΗΣ...»

Σε αρκετές βυζαντινές εικόνες τῆς Γεννήσεως, βλέπουμε τὴ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ νὰ παριστάνεται δυσανάλογα μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα πρόσωπα τῆς συνθέσεως.

Ὁ ἐπιφανὴς Ρῶσος εἰκονολόγος Λεωνίδας Οὐσπένσκυ γράφει τὰ ἐξῆς σχετικά : «Ὁ,τι, πρὸ παντὸς μᾶς κάνει ἐντύπωσι, ὅταν ἀντικρύζουμε τὴν εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, εἶναι ἡ Παρθένοσ κί' ἡ θέσις ποὺ κατέχει. Ἡ εἰκόνα ὑπογραμμίζει τὸν ρόλο καὶ τὴ σπουδαιότητα, ποὺ ἡ Ἐκκλησία ἀποδίδει στὴ θεομήτορα κατὰ τὴ Γέννησι τοῦ Χριστοῦ, ἥτοι κατὰ τὴν ἐορτὴ αὐτῆς ἀναπλάσεως. Ἡ Παναγία εἶναι ἡ ἀνακαίνισις ὅλων ὅσοι γεννήθησαν πάνω στὴ γῆ, ἡ νέα Εὐα. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ πρώτη Εὐα ἔγινε ἡ «μήτηρ ζωῆς» ὅλων, ἔτσι κί' ἡ νέα Εὐα ἔγινε ἡ Μητέρα τῆς ἀνθρωπότητος, ποὺ θεώθηκε μὲ τὴ Σάρκωσι τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἡ Σάρκωσις αὐτὴ δὲν εἶναι μονάχα ἔργο τῆς θείας θελήσεως, ἀλλὰ ἐπίσης ἔργο τῆς ἐλευθερῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς πίστεως τῆς Παρθένου Μαρίας (βλ. τὸν λόγον τοῦ Νικολάου Καβάσιλα στὸν Εὐαγγελισμό). Ἀλλὰ «ἡ πρώτη Εὐα, ποὺ ἔγινε μήτηρ ζωῆς, ἔτεινε εὐήχοο αὐτὶ στὰ λόγια τοῦ πειραστοῦ, κατὰ τὴν παραδεισιακὴ ἐκείνη κατάστασι τῆς ἀνθρώπινης ἀθωότητος. Ἡ δευτέρα Εὐα, ἔχοντας ἐκλεγῆ γιὰ νὰ γίνῃ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἄκουσε τὸν ἀγγελικὸ λόγο, στὴν κατάστασι τῆς ἀνθρώπινης πτώσεως. Γι' αὐτὸ ἡ μοναδικὴ αὐτὴ ἐκλογὴ δὲν τὴ χωρίζει ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπὴ ἀνθρωπότητα, ἀπὸ ὅλους τοὺς προγόνους καὶ συναθρώπους τῆς, ἀγίους ἢ ἁμαρτωλοὺς, ποὺ ἐκπροσωποῦσε ὅ,τι καλύτερο εἶχαν μέσα τους» (V. Lossky, Panaghia, στὸ περιοδικὸ «Μηνύτωρ τῆς ἐξαρχίας», ἀρ. 4, γαλλ. καὶ ρωσ.). Ἡ Θεοτόκος εἶναι, ἀνάμεσα στὰ προσφερόμενα ἀπὸ τὰ κτίσματα στὸν Κτίστη τους δείγματα εὐγνωμοσύνης, τὸ ὑπεροχώτερον, ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος προσφέρει στὸν Θεό. Στὸ πρόσωπο τῆς Παρθένου, ἡ πεσμένη ἀνθρωπότης δίνει τὴ συγκατάθεσί της γιὰ τὴ σωτηρία της, ποὺ θὰ πραγματοποιηθῇ μὲ τὴ θεία Ἐνανθρώπησι. Ἡ εἰκόνα τῆς Γεννήσεως ὑπογραμμίζει αὐτὸν τὸν ρόλο τῆς Θεομήτορος, κάνοντάς τὴ καταφάνερη ὅλως ἰδιαίτερα μὲ τὴν κεντρικὴ θέσι της καί, κάποτε, ἐπίσης μὲ τίς διαστάσεις της. Σὲ πολλὰς εἰκόνες, ἡ Παναγία εἶναι

γιὰ μικρό, ἀλλὰ μόνο γιὰ τὸν μεγάλο ἔσπερινό, ποὺ καταχρηστικὰ πιά καλεῖται «μέγας», ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει οὔτε ὑπῆρξε στὴν ἐνοριακὴ προῆξι καὶ «μικρός» γιὰ νὰ κάμουμε αὐτὴν τὴν ἀντιδιαστολὴ μεταξὺ τῶν δύο. Φ.

τὸ μεγαλύτερο ὄλων τῶν προσώπων. Εἶναι ἐξαπλωμένη πλησιέστατα στὸ Παιδίον, πάνω σὲ στρωμνή, ἀλλὰ γενικὰ ἐξω ἀπὸ τὸ Σπήλαιον».

Οἱ Πατέρες παρατηροῦν ὅτι ἡ ἀνάπλασις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους συνέβη μὲ τὸ «γένειτό μοι» τῆς Μαρίας, ὅπως ἡ κτίσις τοῦ κόσμου συνέβη μὲ τὸ «γενηθήτω» τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Ἡ σημασία, λοιπόν, τῆς Θεομήτορος στὸ μυστήριο τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως τοῦ φωτίζεται κατ' ἐξοχὴν στὴν ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως, εἶναι πολὺ μεγάλη. Ἡ Παναγία, στὴν οἰκονομία τῆς σωτηρίας μας, εἶναι ἡ Μία μετὰ τὸν Ἐνα. Αὐτὴ στάθηκε ἡ Πύλη, ἀπὸ τὴν ὁποία πέρασε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸς τῆς στὸν κόσμον μας. Αὐτὴ τὸν ἔδωσε στὸν κόσμο.

Οἱ Λατῖνοι διαμόρφωσαν ἓνα ἀβάσιμο δόγμα, γιὰ νὰ ἐξάρουν τὴν καθαρότητα τῆς γυναίκας, ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Τὴ φαντάστηκαν ἀπληλλαγμένη τῶν συνεπειῶν τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἀποδέχεται αὐτὴ τὴ μηχανιστικὴ ἀντίληψη, ποὺ δὲν ἔχει ἔρεισμα στὴ Γραφὴ καὶ τὴν Ἱερὴ Παράδοσι. Παραδέχεται κι' ἐξαίρει τὴν πανάκραντη ἀγιότητα τῆς Μαρίας, προετοιμασμένη ἀπὸ ὄλων ἰδιαίτερη χάρι ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὀφειλομένη καὶ στὴ συνεργία τῆς ἐλεύθερης προαιρέσεως τοῦ ἀνθρώπινου αὐτοῦ πλάσματος. Ἡ Μαρία ὑπῆρξε πράγματι, ὅπως ψάλλει ἡ Ἐκκλησία μας, ἡ Ἁγία Ἁγίων, ὅχι μονάχα γιὰτὶ ὁ Θεὸς ἐπεδαψίλευσε χάρι, ποὺ δὲν γνώρισε ἄλλος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἡ ἴδια ἀνταποκρίθηκε σ' αὐτὴ τὴ χάρι. Ἡ παρθενία τῆς εἶναι μιὰ ἔννοια ὅχι ἀπλῶς ἀρνητικὴ καὶ μηχανιστικὴ, ἀλλὰ γεμάτη ἀπὸ τῆ θετικῆ καταβολὴ τῆς προσωπικῆς ἐκλογῆς κι' ἀφοσιώσεως στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Γιὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ τῆς Θείας χάριτος, ἡ Παρθένος Μαρία, ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα μιᾶς ἰδιαίτερης μέριμνας τοῦ Θεοῦ, ὁ μέγας ποιητὴς Δάντης τὴν ἀποκαλεῖ σ' ἓσα σημεῖο τῆς «Θείας Κοιμωδίας» του : «Κόρη τοῦ Υἱοῦ τῆς». Πρὶν προέλθῃ ἀπ' αὐτὴ ὁ Υἱὸς τῆς, προῆλθε ἐκείνη ἀπὸ τῆς χάριτος. Ἀλλὰ τὸ ἐξαίσιον αὐτὸ ὀξύμωρον τοῦ μεγάλου ποιητοῦ δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τονίξῃ ἀπλῶς τὴ μιὰ πλευρὰ, τὴ σπουδαιότερη, τοῦ μεγάλου τοῦ Θεοῦ. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ξεχνᾶμε καὶ τὴν ἄλλη. Τὴν πλευρὰ τῆς ἀνταποκρίσεως τῆς Μαρίας στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς θεμέλιες ἀλήθειες τῆς πίστεώς μας ὅτι ὁ ἄνθρωπος σφύζεται καὶ θεοῦται ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐφ' ὅσον κι' ὁ ἴδιος ἀποδέχεται αὐτὴ τὴ χάρι καὶ ἀγωνίζεται νὰ τὴ διατηρήσῃ.

Ἡ Παναγία ἔχει τὴ σπουδαία θέσι τῆς στὴν εἰκόνα τῆς Γεννήσεως καὶ γενικὰ στὴν οἰκονομία τῆς σωτηρίας μας μὲ αὐτὴ τὴ

ΚΥΡΙΑΚΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

2. ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΥΙΟΘΕΣΙΑ

«Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀναλάβωμεν».

(Γαλ. δ', 1-7)

Γιὰ νὰ μὴ μείνη κανεὶς στὴν πλάνη, καὶ μάλιστα οἱ Ἑβραῖοι ποὺμποροῦσαν νὰ στηριχθοῦν στὸ νόμο τοῦ Μωϋσέως καὶ νὰ εἰποῦν πὼς δὲν ἀκοῦν κανένα, γιὰτὶ καὶ σὲ Θεὸ ἐπίστευαν καὶ ὀδηγητικὸ φῶς εἶχαν γιὰ νὰ πολιτευοῦνται κατὰ Θεὸν, ὁ Ἀπόστολος εἶχε τονίσει πὼς ὁ Νόμος μὲν ἀδυνατεῖ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἄνθρωπο, ὁ δὲ Θεὸς δὲν παρέμεινε Θεὸς τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ Θεὸς ὅλου τοῦ κόσμου. Μετὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Κυρίου, ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, καὶ στὴν πρακτικὴ του ἀκόμῃ ἐφαρμογῇ, ὄχι μόνον ἄφινε κενὰ στὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἀνάγκαζε νὰ ἔχη φοβερὰ, ἀλλὰ καὶ εὐλογα ἐρωτήματα (Λουκ. ιη', 18). Τὸ δὲ περισσότερο ἀξιοπρόσεκτο ποὺ ἀφορᾷ τὴ σωτηρίᾳ τοῦ πιστοῦ, εἶναι ὅτι ἡ παραμονὴ στὸ νομικὸ καθεστῶς μετὰ τὴν ἐνσάρκωσι, τριετὴ διδασκαλίᾳ καὶ τὸ σταυρικὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ, ἐξεωρήθη καὶ ἐκρίθη ὄχι μόνον ἀσύμφορος καὶ ἀπλῶς ἐπιζημία, ἀλλὰ καὶ θανάσιμον ἀμάρτημα. Καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκοπίασε πολὺ νὰ ἐπιμένῃ ἐπάνω στὴν ἀλήθειαν αὐτῇ, τονίζοντας ὅτι μέσα στὸ ἐχθρικὸ περιβάλλον τῆς εἰδωλολατρίας ποὺ δὲν ὑπῆρχεν ἕνα ἀπλὸ λυγναράκι νὰ φωτίξῃ τὸ δρόμο τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν τὸ Νόμο ποὺ τοὺς ἦταν φρουρός, μιὰ ἀσφάλεια γιὰ νὰ μὴ πέσουν σὲ πλάνη καὶ ξεπέσουν στὴν ἀβεβαίαν καὶ φθάσουν στὸ ἠθικὸ ξέφτισμα τῶν εἰδωλολατρῶν (Γαλ. γ', 23). Γιὰτὶ, συγκρίνοντας τὴν πίστιν καὶ τὸ ἦθος τῶν Ἑβραίων ποὺ καθ-ωδηγοῦντο χειραγωγούμενοι ἀπὸ τὸ Νόμο, ἀσφαλῶς βλέπει τὴν ἀβυσσώδη διαφορὰ. Γιὰτὶ, ἐπὶ τέλους, ὁ Νόμος κ' ἂν δὲν ἔφθανε στὸ ὕψος τοῦ εὐαγγελικοῦ, ἦταν θέλημα Θεοῦ, καὶ ὄχι ἔκφρασις

διπλῆ προϋπόθεσι. Δὲν εἶναι ἕνα αὐτόματο ἀποτέλεσμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἕνα γεγονός, στὸ ὁποῖο ἡ χάρις κ' ἡ ἀνθρώπινη βούλησι ἐναρμονίσθησαν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλεῖο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς Γυναίκας ποὺ γέννησε τὸν Λυτρωτὴ καὶ δοξάσθηκε ὅσο κανένα ἄλλο κτίσμα, ὁρατὸ ἢ ἀόρατο, ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

άνθρωπίνης βουλήσεως. Ἀπ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς οἱ ἄνθρωποι τοῦ Νόμου εὐρίσκοντο σὲ ὑπεροχώτερη θέσι καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πίστεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἡθους, ἂν ἤθελαν, ἀφοῦ εἶχαν τὴν ἐλευθερία τῶν προτιμήσεων καὶ αὐτοί, παρὰ τὴν ἀναγκαστικότητα τοῦ Νόμου.

*
* *

Ἐπισημαστέον ὅτι ὁ Μωσαϊκὸς ὅμως νόμος εἶχε περιορισμένη τὴν ἰσχύ γιὰτὶ δὲν μπορούσε, εἶπαμε, νὰ τελειοποιήσῃ ἠθικῶς τὸν καλλίτερο Ἑβραῖο, (Ματθ. 19', 21), καὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν χαρὰ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ὅσοι μετὰ τὴν ἐνσάρκωσι τοῦ Κυρίου παρέμειναν δοῦλοι τοῦ παλαιοῦ αὐτοῦ καθεστώτος καὶ δὲν ζέφευγαν ἀπὸ τὴν τανάλια του, σὰν ὑπῆκοοι τοῦ ὑπὸ κατάρτησιν ἢ συμπλήρωσιν Νόμου, ἐκινδύνευαν νὰ χάσουν τὴν ψυχὴν τους: «Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων Νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάρτησιν εἰσὶν» (Γαλ. γ', 10). Ἐπομένως δὲν μπορούν νὰ δώσουν ἀπάντησι σωστῆ στὸ ἐναγώνιον ἐρώτημα τῆς ψυχῆς ποῦ ζητοῦσε λυτρωμό. Τὰ ἔργα τοῦ Νόμου ἦσαν ἀνίκανα νὰ σώσουν, ὅπως φανερώνει, εἶπαμε, καὶ ἡ ψυχολογία τοῦ τελειότερου Ἑβραίου, ποῦ ζητοῦσε νὰ μάθῃ τί θὰ ἔπρεπε νὰ κάμῃ γιὰ νὰ κερδίσῃ τὸν Παράδεισο. Καὶ δὲν μπορούσαν νὰ σώσουν, γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ σχισθῇ τὸ χειρόγραφο τῆς ἁμαρτίας, νὰ ἀπαλειφθῇ τὸ ἄνθρωπίνως ἀσῆκωτο χρέος καὶ νὰ δοθῇ χάρις. Ἄλλ' ὅλοι οἱ πιστοὶ τοῦ Νόμου, ἂν ἔβαζαν τὰ δυνατὰ τους δὲν θὰ κατάρθωναν ἓνα τέτοιο θαῦμα νὰ ἐπιτύχουν, γιὰτὶ ὅλοι τους εὐρίσκοντο ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς προγονικῆς κατάρτης. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος τοὺς ἐτόνισε πὼς ὁ Χριστὸς «ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρτης τοῦ Νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρτη» ἀφοῦ, ὅπως γράφει, τὸ Δευτερονόμιον «κατηραμένους» ἢ «ἐπικατάρτους» ὑπὸ τοῦ Θεοῦ «πᾶς κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου» (κα', 25). Ὁ Νόμος δὲν ἦταν ὑπόθεσις πίστεως, ἀλλὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ ἠθικὸς κώδικις γιὰ νὰ προληφθῇ ἡ ἠθικὴ σῆψις καὶ κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ διάλυσις τοῦ περιουσίου λαοῦ, ὅπως συνέβαινε μετὰξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν. Διακρατοῦσεν, ἀπλῶς, ὁ Νόμος τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ὁμοιογένεια τοῦ λαοῦ, καὶ προεידιοποιοῦσε τὴν ἐλευθερία του εἰσοδοῦ στὴν νέα ἐν Χριστῷ ζωὴ καὶ Βασιλεία. Ἡ παιδαγωγία τοῦ Νόμου, (Γαλ. γ', 24), εἶχε καὶ τὴν σκοπιμότητα νὰ κρατήσῃ, βέβαια, στὴν γραμμὴν θρησκευτικοῦ ἄνθρωπισμοῦ καὶ τῆς ἀξιοπροσέπειας τὸν ὀρθόδοξον Ἑβραῖο, ἀλλὰ καὶ νὰ τοῦ προκαλέσῃ τὸ ψυχολογικὸ φαινόμενον τῆς ἀναμονῆς, σὰν βαθύ συναίσθημα, γιὰ τὴν ὑποδοχὴν τῆς νέας Βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ὁ προσωπικὸς λυτρωμός, ἢ δικαίωσις διὰ τῆς Χάριτος καὶ ἡ νέα τάξις πραγμάτων (Γαλ. γ', 26). Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πιστότατος Ἑβραῖος ἔμενεν ἀνικανοποίητος, ἀφοῦ, παρὰ τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ὡς ἀνήσεως τοῦ κακοῦ, ἤσθάνετο πὼς κάτι

τοῦ ἔλειπε. Κι' αὐτὸ τὸ κάτι δὲν ἦταν μικρολεπτομέρεια γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Ἦταν τὸ πᾶν. Ἐσκομμένος ὁ ἄνθρωπος σὺν κληῖμα ἀπὸ τὸ ἀμπέλι, ἀφωρισμένος καὶ πεταμένος στὸ δρόμο τῆς ἐρημιᾶς του, ἐτρέφετο πράγματι μὲ τὰ ξυλοκέρατα, εἴτε Ἑβραῖος ἦταν εἴτε εἰδωλολάτρης. Τὰ ξυλοκέρατα δὲν μπορούσαν νὰ δώσουν τὴν ψυχικὴν εὐρωστίαν καὶ νὰ χαρίσουν ἀθανασία. Κι' αὐτὴ τὴν ἠθικὴ καχεξία τὴν ἐνοιῶθαν μὲν ὅλοι, ἔπρεπε ὅμως νὰ τοὺς ἐξηγηθῇ ἀπὸ ἕναν Ἀπόστολο Παῦλο καὶ εἰς τί ὠφείλετο.

* *

Θέλοντας νὰ τοὺς ξεκολλήσῃ τὰ μυαλὰ ἀπὸ τὴν πλάνη πὼς μπορούν νὰ σωθοῦν οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὸν Μωσαϊκὸ νόμο, τοὺς τονίζει δυνατὰ : «Πρὸ τοῦ ἔλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ Νόμον ἐφρουρούμεθα συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. Ὡστε ὁ Νόμος παιδαγωγὸς γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιοθῶμεν. Ἐλθοῦσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγῶν ἐσμέν. Πάντες γὰρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστὲ διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσέως εἶχε κῦρος γιὰ ὀρισμένη χρονικὴ περίοδο. Χειραγωγοῦσε τὰ ἀδύνατα παιδιά νὰ μὴ πέσουν στὸν γκρεμὸ ὧσπου νὰ ἐνηλικιωθοῦν. Ἦταν ἕνα εἶδος ἐπιτροπείας, ὅπως τονίζεται: (Γαλ. 8', 1-2). Ἄλλ' ἡ ἐπιτροπεία προϋποθέτει νηπιακὴν ἡλικίαν πού ἕνας κληρονόμος δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν νομικὴν ἱκανότητα νὰ διαχειρισθῇ τὴν περιουσίαν του. Ἐκεῖνος ὅμως πού κηδεμονεύεται ἀπὸ κάποιον ἄλλο κύριον, ἀσφαλῶς δὲν διαφέρει τοῦ δούλου (Γαλ. 8', 2), ἀφοῦ εἶναι ἀνώριμος καὶ δὲν ἔχει τὴν ἠθικὴ κρίσιν καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀτομικῆς του ἐλευθερίας ἀνεπτυγμένο: «Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιος ἐστίν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὧν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμος ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός». Δὲν ἀποτελοῦσεν, ὅπως τοῦτο συμβαίνει καὶ στὴ φυσικὴ ζωὴ μας, μόνιμο καθεστῶς ἡ κηδεμονία τοῦ Νόμου. Κι' οὔτε ὁ Θεὸς ἐπλασεν ἀνθρώπους γιὰ νὰ τελοῦν ὑπὸ καθεστῶς δουλείας πού δὲν ἀρμόζει στὰ ἐλεύθερα αὐτὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ. Ὅτι δὲν ἐπιτροπεύεται ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν ἠθικὴν βούλησιν καὶ δὲν ἀποτελεῖ σῶμα τοῦ ἴδιου μας, τοῦ ὠραίου, ὅπως ἐπλάσθη, ἑαυτοῦ, κι' ἔρχεται σὺν σκληρῇ τροχοπέδῃ, σὺν βούρδουλας κυριάρχου στὸ κεφάλι μας, αὐτὸ καὶ ψυχικὰ καταθλίβει. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη νὰ σκύβῃ σὲ καταναγκαστικὰ ἔργα, οὔτε καὶ ὁ Θεὸς τὸ ἤθελεν αὐτό. Αὐτὰ τὰ χαλινάρια τοῦ Νόμου ἔσωσαν τὸ ἀνθρώπινο κτῆνος ἀπὸ τὴν καταστροφή, ἀλλὰ καὶ δὲν μπορούσαν νὰ μείνουν στὰ λογικὰ πλάσματα αἰώνια δεσμὰ καὶ ὁδοφράγματα στὴν πορεία του, πού δὲν ἀρμόζουν παρὰ στὰ ἄλογα ἢ στοὺς τρελλοὺς γιὰ νὰ μὴ κάμουν ζημιὰ ἢ νὰ μὴ αυτοκαταστραφοῦν καὶ ἀφανισθοῦν τελικὰ. Ἐπρεπε νὰ

βρεθῆ ὁ τρόπος ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀπαλλαγῆ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ κτη-
νώδες καὶ συνεπῶς ἄλογον, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ζαναπάρη, σὰν πλάσμα
Θεοῦ, τῆ θέσι του κοντὰ στὸν Πατέρα.

Δυσκολία τοῦτο γιὰ τὸν ἄνθρωπο στὴ φυσικὴ βέβαια, σύστασί
του. "Ὀλος του ὁ ὀργανισμὸς δηλητηριασμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία,
καταραμένος καὶ νεκρωμένος, ἔπρεπε ν' ἀποτοξινωθῆ, νὰ συγχο-
ρηθῆ, νὰ ζωντανέψῃ, νὰ ζεσταθῆ μὲ τὴ φωτιά τῆς Χάριτος τοῦ
Θεοῦ. Οἱ ἐπίτροποι δὲν μποροῦν ποτὲ ν' ἀγαπήσουν τόσο τὸ παιδί
ὅσον ἓνας πατέρας. Καὶ ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος δὲν μποροῦσε νὰ διώξῃ
τὴν προγονικὴ κατάρρα καὶ ν' ἀνοίξῃ τὸ δρόμο τῆς ἐλευθερίας, κό-
βοντας τίς ἀλυσίδες τῆς δουλείας. Ἦταν ἠθικὰ ἀνοιχτὸς ὁ ἄνθρωπος
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁμίχλη ἐσκέπαζε τὴν ψυχὴ του. "Ἐνοιωθε
ἀποξένωσιν, ἐρημιά, φτώχεια, καὶ ψυχικὴ γύμνια. Πίστευε στὸ
Θεό, ὅμως δὲν τὸν ζοῦσε. Δὲν τὸν ἠσθάνετο κοντὰ του σὰν πατέρα
του, καὶ δὲν εἶχε ἐδραιωμένη τὴν πεποίθησι τῆς τελικῆς του σωτη-
ρίας, ἀφοῦ ἦταν ἓνας ἀποξενωμένος χρεώστης μυρίων ταλάντων.
Κλειστὸς ὁ οὐρανός, ἀνοιχτὸς ὁ λογαριασμὸς τοῦ χρέους του. "Ἐλεύ-
θερος ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὅμως δοῦλος στὰ φτωχὰ στοιχεῖα τοῦ κό-
σμου (Γαλ. δ', 4.). Δὲν ὑπῆρχε κἀν πιθανότης νὰ ἀποτραβηχθῆ ἀπὸ
τὴν κατάντια του, ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ, ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀπα-
θλίωσι, μένοντας ὁ μὲν Ἑβραῖος στὸ καθεστῶς τοῦ παλαιοῦ Νό-
μου, ὁ δὲ εἰδωλολάτρης στὴν ἠθικὴ φιλοσοφία του καὶ στὸ ἀντι-
νομικὸ καθεστῶς τῆς συνειδήσεως. Τὸ χρέος δὲν ἦταν ὑλικό, καὶ
ἡ ἐξόφλησίς του δὲν μποροῦσε νὰ ἐπιτευχθῆ μὲ ὑλικά καὶ ἀνθρώ-
πινα μέσα. Σωματικὰ ἀρρωστήματα ἢ δάνεια ὑλικά μποροῦν νὰ
θεραπευθοῦν καὶ ν' ἀποσβεστοῦν ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ μὲ μέσα ἀν-
θρώπινα. Ἠθικὰ ὅμως ἀνοίγματα ποῖος τὰ ἐγεφύρωνε, ἀφοῦ ὅλος
ὁ κόσμος, Ἑβραῖοι καὶ εἰδωλολάτραι, εἶχαν ἀνοιχτοὺς λογαρια-
σμοὺς ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον «πάντες ἡμαρτον»; (Ρωμ. ε',
14). "Ὅσω κι' ἂν κατέβαλεν, ἂν κατέβαλε, φιλότιμο προσπάθεια
ὁ ἄνθρωπος τῆς κατάρρας βάσει τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἢ καὶ τοῦ ἠθι-
κοῦ νόμου τῆς συνειδήσεως νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴ δουλεία τῶν
παθῶν του καὶ νὰ εἰπῆ στὸ Θεό πὼς ἐφθασε στὴν πνευματικὴ
καὶ ἠθικὴ τελειότητα καὶ δικαιοῦται, ἔτσι, νὰ ἰδῆ τὸ πρόσωπο τοῦ
νοσταλεγεῖ, δὲν ἀρκοῦσεν αὐτὴ ἡ ἀτομικὴ προσφορά. Ἐμενε προσ-
πάθεια, νοσταλγία, ἓνας ἀνεκπλήρωτος πόθος παιδιοῦ πού φωνάζει
ἔξω ἀπὸ τὴν κλειστὴ πόρτα τοῦ ἀδικημένου, τοῦ ὑβρισθέντος πα-
τέρα του.

* *

Ἀλλὰ καὶ ὁ Πατέρας εἶχε στὸ προαιώνιο σχέδιό του τὴν ἀπαλ-
λαγῆ τοῦ παιδιοῦ του ἀπὸ τὰ δεινὰ πού προέκυψαν ὕστερα ἀπὸ τὴν
πτῶσι. Καὶ πέρασαν χρόνια καὶ αἰῶνες... Οἱ τρομερὲς συνέπειες τῆς
ἀποστασίας ἐσακάτεψαν ἀπ' ὅλες τίς πλευρὰς τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ
μάθῃ τί σημαίνει ἐγκατάλειψις Θεοῦ. Κι' αὐτὴ, ἡ διπλῆ συμφορὰ

πού ζέσπασε—ήθικὴ καὶ ὕλική—εἶχε καὶ ἓνα καλὸ: Ἐδυνάμωμε τὸν πόθο τοῦ λυτρωμοῦ. Κι' αὐτὸς ὁ πόθος ἔγινε μιὰ πυρκαγιὰ πού ἔδινε τὰ σήματα τῶν ἐπικλήσεων, γιὰ ν' ἀκουσθῆ τὸ οὐράνιον μῆνυμα τῆς χαρᾶς ὅτι «ἤξει ἔνεκεν Σιδῶν ὁ ρυόμενος καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· καὶ αὕτη αὐτοῖς ἢ παρ' ἐμοῦ διαθήκη ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν» (Ἦσ. νθ', 20—21). Τὰ προφητικὰ μηνύματα, σὰν μηνύματα Θεοῦ πρὸς τὸν πεσόντα ἄνθρωπο, ἐτόνωσαν τὴν ἐλπίδα καὶ ἐπρολάμβαναν μεγάλες συμφορὲς ἐκ τῆς ἀπογοητεύσεως. Ἦταν ἓνα χαμόγελο συμπαθείας τοῦ Πατέρα πρὸς τὸ παιδί του, πού, κι' ἂν ἠμάρτησε, δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι δημιουργία τῶν χειρῶν του καὶ τῆς ἀγάπης του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος ὑπενθυμίζει στὴν περικοπή: «Ὅτε ἤλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξάπεστείλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἄνθρωπον, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ Νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ Νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν» (Γαλ. δ', 4—6). Τὰ λόγια αὐτὰ δὲν μᾶς ἀφίνουν καμμιά ἀμφιβολία ὅτι ὁ Θεὸς εἶχε προκαθορίσει τὸ χρόνο τοῦ λυτρωμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς πολλαπλῆς δουλείας, ὅτι ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατον ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ καθεστῶς τέτοιας φύσεως δουλείας μὲ τὰ δικὰ του, τ' ἀνθρώπινα μέσα, ὅτι ἔπρεπε νὰ σταλῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν Πατέρα ὁ Υἱὸς καί, ἐν Μυστηρίῳ ἐνσάρκου οικονομίας, νὰ πληρώσῃ Ἐκεῖνος τὰ λύτρα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσί μας. Ὅσα ἀκατάληπτο κι' ἂν εἶναι τὸ Μυστήριον αὐτὸ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θείου Λόγου, ἐκεῖνο πού τὸ κάνει καταληπτὸ στὴ ψυχὴ μας εἶναι ἡ ἀπλὴ φιλοσοφία τῆς ἀγάπης του, ὅπως τονίζει καθαρά: «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀποληται, ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ', 16).

* * *

Ἄλλ' ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού ἐξεδηλώθη μὲ τὴν ἐκ γυναικός γέννησιν τοῦ Θεοανθρώπου, δὲν μπορεῖ ν' ἀξιοποιηθῆ, ἂν δὲν τραβήξῃ τίς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Σωτῆρα μὲσω τῆς πίστεως, ἡ ὁποία συνεκλείετο στὸ Νόμο πού ἦταν φρουρὸς μας. Τὸ νὰ τονίζῃ ὁ Παῦλος πῶς «ὁ Νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν», σημαίνει πῶς, ἐφ' ὅσον ὁ Χριστὸς ἤλθε στὸν κόσμον καὶ μᾶς ἐξέσκαλῶσε, εἴμεθα τότε μόνον βέβαιοι γιὰ τὴ σωτηρία μας τὴν ἀτομική, ὅταν ἀπαρνηθοῦμε τὰ φτωχὰ στοιχεῖα τοῦ Νόμου καὶ γίνουμε, ὅπως γράφει ὁ Προφήτης Ἰερεμίας, μὲ τὴν πίστιν στὸ Χριστό, «περίζωμα τοῦ Προφήτου ὁ Θεός: «Καθάπερ κολλᾶται τὸ περίζωμα περὶ τὴν ὀσφὴν τοῦ ἀνθρώπου, οὕτως ἐκόλλησα πρὸς ἑμαυτὸν οἶκον Ἰσραὴλ». Καὶ τὴν πίστιν αὐτή, τὴν τέτοια πίστι, θέλει νὰ φυτέψῃ στὶς καρδιὰς τῶν Ἑβραίων καὶ ὅλων φυσικὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς

κατάρας, ὁ Παῦλος, μὲ τὸ γράμμα του αὐτὸ πρὸς τοὺς Γαλάτας, ποὺ εἶχαν ρευστότητα χαρακτῆρος (Γαλ. α', 6. κ.έ.). Ἡ πίστις στὴ θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ στὸ ἀπολυτρωτικὸ του ἔργο—ἐφ' ὅσον μᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ Νόμου διὰ τοῦ τιμίου Του Αἵματος—εἶναι βασικὴ, θεμελιακὴ προϋπόθεσις ὅλων τῶν δωρεῶν, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴ ἀπαλλαγὴ μας ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου. Ὅποιοι ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὸν τύραννο, ἀνήκει στὸν κύριο ποὺ τὸν εὐηργέτησεν, ὀλοκληρωτικά. Ὁ κύριος, ποὺ χωρὶς καμμιά ἰδιοτέλεια, δίνει τὴν ἐλευθερίαν στὸ σκλάβο, εἶναι καὶ ὁ μόνος ἀρμόδιος καὶ ἱκανὸς νὰ ἐξαλείψῃ τῆς σκλαβιάς τὰ σημάδια, ὅπως τὴν καχεξία, τὴς πληγῆς, τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου, τῆς μειονεκτικότητος, τῆς ἀποκτηνώσεως. Καὶ ὁ ἐλευθερωθεὶς, ἀν τοῦτο δὲν τὸ καταλάβῃ καλά, θὰ θεωρῆ πάντοτε τὴ σκλαβιά φυσικὴ του κατάστασι. Ὁ ἄνθρωπος λοιπόν, ἔστω καὶ ὁ Ἑβραῖος τοῦ Νόμου, ἔπρεπε νὰ τὸ νοιώσῃ βαθεῖα αὐτὸ τὸ Μυστήριον καὶ νὰ μὴ ἐρωτοτροπῆ μὲ τὸ παλαιὸ καθεστῶς τοῦ Νόμου, ἀλλὰ τῆς Χάριτος, ἀφοῦ, ὅπως τονίζει ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος, «Χάριτι ἔστέ σεσωσμένοι» (Ἐφ. β', 5.).

* * *

Ἄλλ' ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο δὲν ἐσταμάτησε στὴ μιὰ γιὰ πάντα ἐξόφλησι τοῦ χρέους μὲ τὴν ἐνανθρώπισιν τοῦ Υἱοῦ Του, τὴ διδασκαλίαν καὶ τὸ σταυρικὸ θάνατό Του ποὺ ἀνοίξε τὸν οὐρανόν. Εὐρύηκε καὶ τὰ αἰσθητὰ μέσα τῆς ἀτομικῆς σωτηρίας ἑνὸς ἐκάστου. Γι' αὐτό, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόλυτον πίστιν ποὺ ἐζήτησε, κατέγραψεν ἕνα ἕκαστο πιστὸ μὲ τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος στὸ βιβλίον τῆς υἰοθεσίας: «Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» (Γαλ. γ', 27). Ἀλλὰ τὰ βαπτιστήρια τοῦ Θεοῦ δὲν ἀπολαμβάνουν ἀπλῶν τῶν τρυφερῶν θωπειῶν καὶ χαμογέλων καὶ τῶν ἅπαξ δώρων ἑνὸς ἀναδόχου, ἀλλὰ καθίστανται ἀπ' αὐτῆς τῆς στιγμῆς τοῦ Βαπτίσματος τῶν θετῶν παιδιῶν τοῦ Θεοῦ μὲ δικαιώματα κληρονόμου, ὅπως ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς. Εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου γύρω ἀπὸ τὰς δωρεὰς ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν υἰοθεσίαν μας. «...Ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κρᾶζομεν· ἀββᾶ ὁ Πατήρ. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἔσμεν τέκνα Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ» (Ρωμ. η', 15—17). Ἡ πίστις καὶ τὸ Βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος, (Ματθ. κη', 19), εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ γιὰ τὸ σωσμὸ τοῦ ἀνθρώπου, γιὰτὶ αὐτὰ καὶ μόνον αἴρουν τὴν προγονικὴν κατάραν καὶ ἰσχυροποιοῦν τὴ βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ν' ἀγωνισθῆ νικηφόρως κατὰ τοῦ ἐμφύτου καὶ τοῦ ἐπικτήτου κακοῦ καὶ προσωπικῶς νὰ δικαιωθῆ κοντὰ στὸ Θεόν. Μὲ τὴν πίστιν στὴ θεότητα τοῦ Κυρίου ὁμολογεῖ δημοσίᾳ μιὰ μεγάλη ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀπεκάλυψε στὰ βάθη τῆς ταπεινῆς του καρδιάς ποὺ

ἐζήτησε νὰ τὴν προσφέρῃ στὸ Θεό, καὶ μὲ τὸ Βάπτισμά του ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου καὶ ντύθηκε τῇ στολῇ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀφθαρσίας. Καί, ἐπάνω ἀπ' ὅλα, ἔγινεν ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ μὲ ἀναφαίρετα δικαιώματα κληρονόμου, ἢ μᾶλλον συγκληρονόμου, κατὰ Παῦλον: «Οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ» (Γαλ. δ', 7). «Ὁς οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφούς ἡμᾶς καλεῖν».

* * *
 Ἄλλ' ἡ πίστις, ἡ υἱοθεσία, αὐτὴ ἡ διακριτικὴ θέσις τοῦ Χριστιανοῦ στὸν κόσμον, αὐτὴ ἡ ὑψίστη δωρεὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐκείνους ποὺ ἀπὸ παιδιὰ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς κατάρτας ἐγένοντο παιδιὰ του, συνεπάγεται βαρυτάτας εὐθύναις ἀπέναντί Του. Ὁ Ἀπόστολος συνεπάγεται βαρυτάτας εὐθύναις ἀπέναντί Του. Ὁ Ἀπόστολος τονίζει: «... Λογίξεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ... Οὐ γὰρ ἐστε ὑπὸ Νόμον, ἀλλ' ὑπὸ Χάριν». Κι' αὐτὰ τὰ λόγια πρέπει νὰ εἶναι καθημερινὸ ψωμὶ τῆς ψυχῆς μας, γιατί δὲν εἶναι ἀπλῆ ντροπὴ ἢ ἀσέβεια ἢ ἀγνωμοσύνη ἐλευθερωθέντων, γυμνῶν σκλάβων ἢ ἐπ' ἀνόμοιοι καὶ κλιματὰ τοῦ βορβόρου, ἀλλ' αὐτόχρημα ἀνασταύρωσις τοῦ Χριστοῦ (Ἐβρ. στ', 6). «Γῆ, γράφει ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος, πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλὰκις ἐρχόμενον ὑετὸν καὶ τίκτουσα βοτάνην, εὐθετον ἐκείνοις δι' οὓς γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ Θεοῦ· ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθους καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ κατάρτας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν» (Ἐβρ. στ', 7—8). Συνιστῶν τὴν ἀποφυγὴ τῆς καθήκοντος, ὡθεὶ στῆν ἐγρήγορσι καὶ στῆ μίμησι τῶν ἁγίων ἐκείνων ἀνδρῶν ποὺ διεκρίθησαν γιὰ τὴν πίστι τους καὶ τὴν ἀρετὴ τους καὶ ἐκληρονόμησαν, σὰν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, συνεπῆ πρὸς τὴν κλησὶ τους, τὴν αἰώνια Βασιλεία. Καὶ δὲν εἶναι, μετὰ τὸ Βάπτισμά μας, τὸ φωτισμὸ μας, τὴν ἑνωσί μας διὰ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων μετὰ τοῦ Χριστοῦ τόσο δύσκολο σ' ἐμᾶς νὰ μὴ προσβάλουμε τὸν Οὐράνιον Πατέρα καὶ νὰ μὴ ἀνοίγουμε τὸ στόμα τῆς κολάσεως. Μιὰ τόσο ὡραία ἀποκατάστασις κοντὰ στὸ Θεό, ὅστερα ἀπὸ τὴν υἱοθεσία μας, μιὰ τέτοια δόξα ποὺ πρόκειται ν' ἀποκαλυφθῇ σ' ἐμᾶς δὲν πρέπει νὰ χαθῇ ἀπὸ ἀμέλειά μας ἢ ἀπὸ ἁμαρτωλὰ τραβήγματα: «Ἐκουσίως γὰρ ἁμαρτάνωντος τινὸς ἐξ ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας... χεῖρονος ἀξιοθήσεται τιμωρίας, ὡς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ Αἷμα τῆς Διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς Χάρτιος ἐνυβρίσας... Φοβερόν τό ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ Ζῶντος» (Ἐβρ. ι', 26—31).

Εἶθε ὁ Λυτρωτὴς Κύριός μας νὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τέτοια συμφορά.

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑΣ
 Ἱεροκέρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΕ' ΤΟΜΟΥ (1966)

Ο ΠΕΡΕΥΣ : Φ. Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπο-
ρίαι, σ. 26, 57, 100, 147, 196, 298, 343, 391, 441, 502, 586, 631, 676,
742, 802, 847, 921, 670, 1013, 1051.—Θεοδόση Σπεράντσα, Εἴ-
θε οἱ φύλακες καὶ φρουροί, σ. 201. Ἀρχιμ. Νικοδήμου Γκα-
τζιρούλη, Ἐργαστήριο ἀγιότητος, σ. 497. Τὰ ἀπλωμένα χέρια, σ. 551.
Μὲ φωνὴ καὶ μὲ χεῖρα ἀνθρώπινα, σ. 600. Ἡ θεία χάρις, σ. 652. Τὴν πα-
ρακαταθήκην, σ. 722. Ἐκ τοῦ κόσμου, σ. 780. Τὴν ἔξισα σὰν προσδοκία,
σ. 823. Οὐδεις ἄξιος, σ. 904. Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι, σ. 959. «Κύριε φιλό-
γυρσί σου τοῦ Θεολόγου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἀπόδοση Θεοδόση Σπε-
ράντσα. Ὁ περὶ ἱερωσύνης λόγος, σ. 963, 986, 1028.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ: Γεωργίου Καψάνη, Ἡ ποιμαντικὴ ἐξουσία εἶναι
διακονία, σ. 53.—Διὰ τοὺς ναυτικούς, σ. 116, 368.

Δημ. Φεροῦση, Νέα μέσα ποιμαντικῆς, σ. 372. Κλειστὲς πόρτες,
σ. 424. Ἐπικοινωνία ἰδεῶν, σ. 477. Ἐπικοινωνία πίστεως, σ. 650. Ραδιό-
φωνο καὶ Ὁρθοδοξία, σ. 717. Μιὰ νέα εὐθύνῃ ἐπικοινωνίας, σ. 908.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ : Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἐπὶ
διωγμὸν ὁ Ἰησοῦς, σ. 10.—Θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μελέτης τοῦ ἐν Ἀγίους
πατρὸν Νεκταρίου Αἰγίνης «Γνώρισε τοῦ ἑαυτοῦ σου». Ἀπόδοση
Θεοδόση Σπεράντσα. Ἡ αἰσχρολογία. Ἡ περιαιτολογία, σ. 14.
Ἡ πονηρία, σ. 15. Ἡ χριστιανικὴ ἀπλότης. Ἡ κενοδοξία, σ. 16. Ἰσχυρογνω-
μοσύνη. Ἡ μεγαλορρημοσύνη σ. 17. Περὶ τῆς χριστιανικῆς εὐγένειας, σ.
42. Εἰκόνα τοῦ εὐγενῆ, σ. 43. Περὶ ἀνδρείας. Εἰκόνα τῆς ἀληθινῆς ἀνδρείας,
σ. 87. Περὶ τῆς ἠθικῆς ἀνδρείας σ. 89. Τὸ θάρρος καὶ τὸ θράσος. Περὶ
δειλίας σ. 90. Περὶ εὐτολμίας, τολμηρίας καὶ ἀτολμίας. Περὶ ἀκακίας, σ.
91. Εἰκόνα τοῦ κακοῦ ἀνθρώπου, σ. 125. Περὶ θυμοῦ, σ. 126. Εἰκόνα τοῦ εὐ-
κολοθύμωτου, σ. 128. Περὶ καρτεριότητος. Περὶ ἀνυπομονησίας. Περὶ ἔχθρας
καὶ ἔχθρου, σ. 185. Περὶ φθόνου, 237. Εἰκόνα τοῦ φθονεροῦ, σ. 238. Περὶ
αὐταπάρητης, σ. 238. Περὶ ἀκεραιότητος, σ. 283. Περὶ τῆς καλῆς δόξας,
σ. 284. Περὶ φιλοδοξίας, σ. 285. Περὶ μακιοδοξίας καὶ περὶ ματαιοδοξίας,
σ. 286. Περὶ πάθους καὶ γιὰ τὸν ἐμπαθῆ, σ. 334. Περὶ μίσους, σ. 364. Περὶ
ἀμνησικακίας. Περὶ μνησικακίας, σ. 365. Ἡ ἐκδίκηση, σ. 367. Γιὰ τὴν
βρυσὴν καὶ γιὰ τοὺς ὑβριστὰς, σ. 430. Γιὰ τὴν ἔριδα. Ὁ ἀγαθὸς ζῆλος καὶ
οἱ κακοὶ ζηλωτῆς, καὶ ὁ κακὸς ζῆλος καὶ οἱ κακοὶ ζηλωτῆς, σ. 431. Περὶ τῆς
ἐν Κυρίῳ χαρᾶς, σ. 483. Γιὰ τὴν χαρὰ πού εἶναι καρπὸς τοῦ Παναγίου Πνεύ-
ματος, σ. 444. Γιὰ τὴν ἀρετὴν, σ. 485. Εἰκόνα τῆς ἀρετῆς τοῦ Χριστιανοῦ, σ.
561. Εἰκόνα τοῦ χριστιανοῦ πού ἐτελειώθηκε στὴν ἀρετὴν, σ. 563. Εἰκόνα τοῦ
ἐνάρετου, σ. 565. Περὶ φιλίας, σ. 618. Εἰκόνα τοῦ φίλου, σ. 619. Περὶ φίλου
πού εἶναι ἀνεικρινῆς, δόλιος, μοχθηρὸς καὶ δυστροπος, σ. 620. Περὶ κο-
λακείας, σ. 622. Ὁ ἔρωτας, σ. 664. Τὸ ἔλεος, σ. 665. Γιὰ τὴν ἐλεημοσύνην,
σ. 665. Εἰκόνα τοῦ ἐλεήμονα, σ. 667. Εἰκόνα τοῦ ἀνελεήμονα, σ. 731. Ἡ
βασιλεία, σ. 733. Περὶ εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας, σ. 790. Ἡ ἀγνωμο-
σύνη καὶ ἡ ἀχαριστία, σ. 791. Περὶ ἐπεικειας, σ. 792. Γιὰ τὴν εὐστολαγχνία,
834. Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, σ. 835. Ὁ εἰρηνοποιός, σ. 912. Περὶ μακροθυμίας,
σ. 913. Ἡ πραότητα, σ. 914. Περὶ ἀνεξικακίας. Ἡ φιλαργυρία, σ. 915.
Εἰκόνα τοῦ φιλόγυρου, σ. 954. Ἡ αὐτάρκεια, σ. 956. Ἡ ἀκτημοσύνη, σ.
956. Περὶ φιλαυτίας, σ. 958. Περὶ μεμψιμοιρίας, σ. 1003. Ἡ χαρκεκαία, σ.
1004. Ἡ σεμνοπρέπεια, σ. 1043. Ἡ ψευτοσεμνοπρέπεια, σ. 1044. Ἡ ὑ-
ποκρισία, σ. 1045.

«Φιλοθέου Ἀδολεσχίας», μέρος πέμπτον. Ψυχοφελεῖς ἐπιστασίες ἀπὸ τὸ
«Δευτεροβόμιον», ὑπὸ Εὐγενίου Βούλγαρο. Ἀπόδοση Θεοδόση Σπε-
ράντσα. Ὁ τόκος, σ. 22. Ἡ ἀθέτηση τοῦ ταξίματός μας εἶναι
ἀσέβεια καὶ ἡ ἀναβολὴ περιφρόνηση, σ. 48. Ποτὲ νὰ μὴ φανῆς ἀπληστος

δώρου, Κριτική τοῦ κομμουνιστικοῦ ἢ ἀνθρωπιστικοῦ μορφωτικοῦ ιδεώ-
δους, ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς, σ. 769, 817, 897, 940, 977, 1025.—**Αρχιμ.**
Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἡ χαρὰ κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, σ. 999.

—**Β. Μουστάκη**, Ἡ Ἁγία Γραφή στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, σ. 1062.

ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ: Βασ. Μουστάκη, Ὁ γυῖος τῆς ἀρμονίας, σ. 28.—
Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ἐπίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος, σ. 251.—**Μιχαήλ**
Σαντοβεάνου, Ὁ Ἅγιος Λογγίνος ὁ Ἐκατόνταρχος, α. 277.—**Βασ.**
Μουστάκη. Ὁ Φίλιππος κ' ὁ Εὐνοῦχος, σ. 349.—**Τοῦ αὐτοῦ.** Ἡ
Ἁγία Φωτεινή, σ. 394.—**Βασ.** Ἡ λιάδ η, Ἡ μετακομιδὴ τῆς ἁγίας κάρας
τοῦ Ὁσίου Τίτου, σ. 488.—**Βασ. Μουστάκη.** Ὁ ὅσιος Ἀρσένιος ὁ
μέγας (Δοξασμένη φυγή), σ. 534.—**Τοῦ αὐτοῦ,** Χρυσανθος καὶ Δαοεία, σ.
589.—**Βασ.** Ἡ λιάδ η, Ὁ ἅγιος Νεομάρτυς Ἀχμέτ, σ. 624.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ: Αρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαῖδ η,
Τὸ 1965 ἐλεγχόμενον, σ. 6.—**Εὐαγγέλου Θεοδώρου.** Ἡ κατάργη-
σις τοῦ θανάτου, σ. 270.—

ΛΑΤΡΕΙΑ: Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ἡ διὰ τῆς λατρείας δη-
μιουργία ὀλοκληρωμένων ψυχολογικῶν τύπων, σ. 3.—**Βασ.** Ἡ λιάδ η,
Ἡ ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων, πανορθόδοξος ἐορτή, σ. 186.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ: Ἀκολουθίαι ποιηθεῖσαι ἢ ἀνακληρωθεῖσαι ὑπὸ Γε-
ρασίμου Μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου: Τοῦ Ἁγίου ἐνδό-
ξου Μεγαλομάρτυρος Πολυκαρπου, Ἐπισκόπου Σμύρνης, σ. 68.—**Τοῦ ὁσίου**
καὶ Θεοφύρου πατρὸς ἡμῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, σ. 156.—**Τοῦ ἁγίου**
καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Ἰσιδώρου τοῦ ἐν Χίῳ, σ. 208.—**Τοῦ ἁγίου ἐνδό-**
ξου καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου Πέτρου, σ. 308.—**Τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν**
Πελαγίας, σ. 396.—**Τοῦ ὁσίου νέου Ἱερομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐκ Νεαπό-**
λεως Καππαδοκίας, σ. 447. **Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Φανουρίου**
τοῦ νεοφανοῦς, σ. 506. **Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος Βικεντίου τοῦ Δια-**
κόνου, σ. 679. **Τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μάρτυρος Θεμιστοκλέους,** σ. 746. **Τῆς**
Ἁγίας Σκέπης, τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου Ἀειπαρθένου
Μαρίας, σ. 851.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ: Εὐαγγέλου Θεοδώρου. Τὸ παράλογον τῶν
ἀντιρρήσεων καὶ ἐνστάσεων ἐναντίον τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας
μας, σ. 33, σ. 65.

ΚΗΡΥΓΜΑ: Κυριακοδρόμιον ἐκ τῶν ἀποστολικῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ
ἐνιαυτοῦ. Ὑπὸ Αρχιμ. Χριστοφ. Καλύβα, Ἡ λογικὴ τῆς καρδιάς, σ. 1064.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ: Ἀνθίμου Θεολογίτη, Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι τῆς
Πλάκας, σ. 118, 179.—**Τοῦ αὐτοῦ.** Ἡ Παναγία ἡ Χρυσοκαστριώτισσα,
σ. 228.—**Τοῦ αὐτοῦ.** Ὁ Ἅγιος Σπυρίδωνας καὶ ἡ Παναγία τῆς Σωτήρας,
σ. 273.—**Βασ.** Ἡ λιάδ η, Ὁ ἱστορικὸς ναὸς τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερ-
νῶν, σ. 288.—**Πρωτ. Πολυκάρπου Γρηγ. Τύμπρα,** Χρονικὰ ἐγκαι-
νίων Ἱ. Ναοῦ Ἁγ. Νικολάου Τρικάλων, σ. 386.

ΙΕΡΑΤΙΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ: Λυκ. Βιδαλάκη, Παρθένιος Περίδης,
Ἀρχιμανδρίτης, σ. 132.—**Λάμπρου Ζαχαρῆ,** Ἐνας ἀλτρουϊστὴς λει-
τουργὸς τοῦ Κυρίου, σ. 192.—**Πρωθ. Νικολάου Παπαδοπούλου,**
Θεόδωρος Ἱερέυς, σ. 295.—**Εὐνόπουλος Γεώργιος,** σ. 583. **Γρηγόριος—Βε-**
νέδικτος, σ. 830. **Κοτόπουλος Νικόλαος.**

ΙΕΡΑΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Ἀ' Ἱερατικὸν Φιλίππων, σ. 144, Β' σ. 347.—
Ἱερατικὸν Συνέδριον εἰς Αἰδυμότειχον, σ. 637.

ΔΙΑΦΟΡΑ: Βασ. Ἡ λιάδ η. Πῶς ἐχαίρετ' ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλη-
σία τὸ 1966 καὶ πῶς ἀντιμετωπίζει τὰ δυσχερῆ τῆς ζητήματα, σ. 45.—
Τοῦ αὐτοῦ. Ἡ συνομοσία καὶ τὰ σατανικὰ σχέδια κατὰ τοῦ Οἴκου.
Πατριαρχείου, σ. 92.—**Βασ. Μουστάκη.** Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ποίησις,
σ. 197.—**Βασ.** Ἡ λιάδ η. Ἡ γείτων πρὸς τὸ Βυζάντιον Χαλκηδῶν καὶ ἡ
μαρτυρικὴ ἁγία τῆς πάνσεπτος Εὐφημίας, σ. 241.—**Βασ. Μουστάκη.**
Τὸ πάθημα τοῦ Κοῖντου, σ. 301.—**Βασ.** Ἡ λιάδ η, Μιὰ βροχερὴ λαμπριά-

τικη νύχτα στή φιλόξενη στάνη βοσκῶν, σ. 335.—'Αρχιμ. Τίτου Καράντζαλη, 'Ανασκαφάι εἰς τὴν 'Ι. Μονὴν 'Αγίας 'Οσιομάρτυρος Παρασκευῆς Κουγκίου Σουλίου ('Ιερομονάχου Σαμουήλ) καὶ τὰ εὐρεθέντα κειμήλια, σ. 356.—Β α σ. 'Η λ ι ά δ η. Μία ἀρχαία πόλις, ἡ Μίδεια, σ. 379.—Τ ο ὺ α ὕ τ ο ὺ, Τὸ ὄλοκαύτωμα τῆς ἡρωϊκῆς Πάργας, σ. 567.—'Αρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Πασχαλινὰ ἔθιμα τῆς Σίφνου, σ. 571. 609.—Περὶ μίαν συννεστίασιν, σ. 606.—Β α σ. 'Η λ ι ά δ η, Πλάσματα με ἀλτρουτισμὸ καὶ ἀγάπη, σ. 669.—Τ ο ὺ α ὕ τ ο ὺ, 'Η κυριαρχοῦσα μορφή τῆς Παναγίας ὡς παρηγορία, σ. 735.—Β. 'Η λ ι ά δ η. 'Η πλήρωση τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων. Αἱ παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ χωριοῦ, σ. 793.—Β α σ. Μ ο υ σ τ ά θ έ σ ε ο ν. Αἱ παραδόσεις τοῦ Νικολάου Μπερτιάφ, σ. σ. 805, 883.—κ η. 'Η πνευματικὴ διαθήκη τοῦ Νικολάου Μπερτιάφ, σ. σ. 805, 883.—Β α σ. 'Η λ ι ά δ η. Οἱ πρώτοι σκληροὶ μεταχριστιανικοὶ χρόνοι. Πῶς ἐπεδύθη ἡ συμφιλίωση σκηπῆς καὶ 'Εκκλησίας, σ. 837.—Τ ο ὺ α ὕ τ ο ὺ, 'Η θρησκευτικότης καὶ ὁ ἡρωϊσμός ἐνὸς λαοῦ, σ. 917.—Τ ο ὺ α ὕ τ ο ὺ, Τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα τῆς μινωϊκῆς ἐποχῆς. 'Η θρησκευτικότης τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, σ. 950.—Τ ο ὺ α ὕ τ ο ὺ. Μία πορεία με πολλὰ γεγονότα ποῦ δημιουργοῦν ἐσωτερικοὺς βαθεῖς κόσμους, σ. 1010.—Παραμονὲς καὶ Χριστούγεννα, σ. 1047.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Θεοδόση Σπεράντσα. 'Η 'Ανάστασις, σ. 258.—Τ ο ὺ α ὕ τ ο ὺ. 'Ας ἦτανε, σ. 341.—Τ ο ὺ α ὕ τ ο ὺ, Δέηση στὴν Παναγία, σ. 706.—Τ ο ὺ α ὕ τ ο ὺ. Στὸ πανηγύρι τοῦ Θεολόγου, σ. 900.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΙ: Σελ. 110, 469, 1022.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ: 'Αρχιμ. Παντελεήμονος Μπαρδάκου. 'Ο ἀγωνιστής, σ. 979.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: 'Αρχιμ. Γερμανοῦ Παρασκευοπούλου, σ. 1017.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: Β α σ. 'Η λ ι ά δ η. Στὸν ὄρθρο μιὰς Πρωτοχρονιάς, σ. 18.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: Σελ. 31, 63, 151, 200, 256, 303, 351, 415, 472, 536, 591, 639, 702, 767, 814, 927, 976, 1023, 1071.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ: 469, 637, 767, 888.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ TAKE: Σελ. 63, 111, 253, 470, 812, 1023,

'Εγκύκλιος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ TAKE, σ. 929. Συναξιοδοτικά, σ. 106.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ: 'Αρχιμ. Παρθένιος Περίδης (†). σ. 133.—'Α. 'Ιερὰτ. Συνέδριον Φιλίππου, σ. 145. 'Ο ἀνευρεθεὶς κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς (Κουγκίου) δίσκος, σ. 356. 'Η ἀναθηματικὴ στήλη πρὸς τιμὴν τῶν Σουλιωτῶν, σ. 357. Τὰ ἀνευρεθέντα ὄστ'α, σ. 358.—'Η στήλη τοῦ 'Ηρώου ἐντὸς τῆς 'Ι. Μονῆς Κουγκίου, σ. 359. Τὸ Βουλευτήριον τοῦ Σουλίου, σ. 361.—Οἱ μετασχόντες εἰς τὸ Συνέδριον (Διδυμοτείχου) 638.

ΕΙΚΟΝΑΙ: 'Η 'Ανάστασις, σ. 257.—'Ο Θρῆνος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, σ. 542. Παναγία, σ. 705.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θ. Σπεράντσα, Παλιὰ Χριστούγεννα (ποίημα).—Μητροπολίτου 'Αργολίδος Χρυσστόμου, «Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε». Εὐαγ. Θεοδώρου, Κριτικὴ τοῦ «Ὀυμανιστικοῦ» ἢ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδεώδους, ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς.—'Ιωάννου Χρυσστόμου, Κατὰ τοῦ φθόνου.—'Αρχ. Φίλαρ. Βιστανικῆς.—'Ιωάννου Χρυσστόμου, Κατὰ τοῦ φθόνου.—'Αρχ. Φίλαρ. Βιστανικῆς. 'Η χαρὰ κατὰ τὸν 'Απόστολον Παῦλον.—Γρηγορίου τοῦ Ναζιανθάλη, 'Ο περὶ 'Ιεροσῶνης Λόγος. 'Απόδοσις Θ. Σπεράντσα.—'Α. Καριαζηνοῦ, 'Ο περὶ 'Ιεροσῶνης Λόγος. 'Απόδοσις Θ. Σπεράντσα.—'Αρχ. Βίτσα. Τὸ θεῖον δρᾶμα.—'Αρχ. Νικοδ. Γιατζιρούλη, Οἱ λαμπάδες.—'Αρχ. Προς. Παπαθεοδώρου, Πλειότερον καὶ καθαρότερον φῶς εἰς τὴν νεολαία μας.—Θρησκευτικὲς καὶ ἠθικὰς μελέτες τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου Αἰγίνης. «Γνώρισε τὸν ἐαυτό σου». 'Απόδοσις Θ. Σπεράντσα.—Β. 'Ηλιάδης, 'Ο δρόμος πρὸς τὴν 'Αγίαν πόλιν τῆς Βηθλεέμ.—Φ. 'Απαντήσεις πρὸς λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.—Β. Μουστάκη, «Κόρη τοῦ υἱοῦ τῆς».—'Αρχ. Χριστοφ. Καλύβας, Τιμητικὴ υἱοθεσία.—Περιεχόμενα.